RADU CIOBANU

ultima vacanță

editura albatros

RADU CIOBANU

ULTIMA VACANȚĂ

Pentru Paula, ziua s-a sfîrşit tîrziu, către două, deşi musafirii plecaseră pe la miezul nopţii. Abia după un timp avea să descopere că aceasta a fost seara în care s-a ivit întîia notă de gravitate în relaţiile de o spumoasă tandreţe dintre ea şi Patricia. O revelaţie prea puţin spectaculoasă, apărută în urma cîtorva replici schimbate de faţă cu toţi ceilalţi, nişte replici destul de comune, poate chiar fireşti pentru cineva de afară, ale căror cuvinte s-au rostit însă mai sec, mai ritos, cu totul altfel decît se rosteau îndeobşte între ele două. O chestiune de nuanţă care pe deasupra mai şi durase foarte puţin, cîteva clipe doar, căci pe urmă discuţia generală înghiţi şi retopi totul. Poate de aceea Paula nici nu-i acordă momentan importanţă, aşezînd impresia într-unul din sertarele memoriei cu intenţia de a o examina odată în linişte, eventual chiar cu concursul Patriciei. Pînă una, alta însă nici ea nu era convinsă că un episod atît de fulgurant, de care nimeni în afara ei n-avea cunoştinţă, ar merita o atenţie aparte. După plecarea tuturor îl şi uită, întîmplarea alunecînd discret în subconştient de unde reveni intermitent şi cu diverse intensităţi abia în zilele următoare.

La ceasul acela foarte incert dintre miezul nopţii şi crepusculul zorilor, Paula nu simţea decît o mare sfîrşeală însoţită de mulţumirea că totul se terminase. De la un timp, seara începuse s-o obosească. Totul în jur era vraişte, emanînd aerul deprimant al opulenţei consumate,

cu masa parcă devastată, cu paharele de cristal goale, adunînd lumina în cîte o rămășiță aurie de vin, printre farfurii cu resturi, împrăștiate peste tot. O tristețe coclită se insinua din toate, pînă și din florile răspîndite prin casă, fanate, cu corole aplecate și petale boțite, învinse treptat de aburii alcoolului trezit, de fumul țigărilor, de toate acele răsuflări ghiftuite. Deschise fereastra bucurîndu-se cîteva clipe de mireasma de frunze care umplea noaptea. Distinse însă și în acest parfum o vagă nuanță de veșted întru totul firească dealtfel pentru sfîrșitul lui septembrie. Se îndepărtă de fereastră, dar privelișteа încăperii răscolite îi agravă oboseala și nemulțumirea mocnită, fără motiv aparent, adăugîndu-i sentimentul subit că fusese abandonată. Patricia voise să facă împreună ordine, să strîngă tot, să spele vasele și acum îi părea rău că o refuzase pentru că asta i-ar fi umplut timpul scurtîndu-i insomnia pe care o simțea în preajmă. Și apoi, a doua zi, cînd Patricia se va afla la facultate, îi va veni mult mai greu să le facă toate singură, căci la lumina neiertătoare a zilei totul va arăta și mai dezolant, fărîmiturile uscate, resturile sleite, florile moarte, vinul și mai trezit. Regretele erau însă inutile acum, Patricia se dusese în camera ei. Se gîndi că ar putea să se înhame singură la treaba aceasta, dar în aceeași clipă ideea o sperie și instinctiv căută un pretext pe care îl găsi prompt : toată văsăraia aceea izbită în chiuvetă în timp ce o spăla, în tăcerea mare a nopții, ar fi deranjat vecinii. Motivul i se păru rezonabil și zîmbi aflîndu-i chiar niște virtuți umanitar-cetățenești. Cu acest zîmbet o găsi Patricia cînd reveni să-i spună noapte bună. Își închipui că mama sa se găsea într-o stare de beatitudine și de împăcare cu soarta și puse totul pe seama aniversării abia încheiate la care participaseră toți obișnuiții anturajului Paulei. Se bucură de ceea ce presupunea a fi bucuria Paulei, o sărută și îi puse o întrebare despre care doar mai tîrziu își dădu seama că fusese stupidă.

— Cum te simți după ce ai trecut de patruzeci de ani ?

Pe Paula întrebarea o amuză (în măsura în care o asemenea întrebare poate fi amuzantă) prin tonul cu care i-o pusese și din care deduse că pentru Patricia patruzeci sau șaptezeci erau cam același lucru, ca două coline foarte îndepărtate cărora nu le distingi detaliile din cauza distanței

și de aceea îți apar la fel. Avu brusc revelația că ea nu-și simțea vîrsta decît cînd se uita în ochii Patriciei — că nu începuse să-și simtă vîrsta decît în ultimii cinci ani, de cînd Patricia stătea cu ea — și o amărăciune efemeră — un amestec urît de gelozie și invidie — îi undui scurt sufletul.

— Nu m-am gîndit, spuse cu același zîmbet, e mult, e puțin ?

— E puțin, tu nu ești bătrînă...

O ținea încă îmbrățișată, cu obrazul lipit de al ei, într-un gest în care Paula percepu o nemărturisită intenție consolatoare. Se simți datoare să protesteze, ceea ce dealtfel regretă imediat.

— Dar nici n-am spus că aș fi.

— Mă bucur, rîse Patricia, și o sărută zgomotos pe amîndoi obrajii.

„Mă sărută ca pe un copilaș care ar fi emis o precocitate.“ O urmări în timp ce ieșea și se surprinse admirîndu-i trupul elastic și zvelt, indiscret vizibil prin pijamaua diafană, albastră, cu pantaloni pescărești. Se gîndi să-i spună că s-ar cuveni să-și ia un capot, dar renunță : și ei îi plăcea să-și simtă trupul ușor, liber și deplin, și ea umbla astfel prin casă gustînd voluptatea secretă a micilor curenți de aer, ca niște discrete și tandre duhuri ale casei care o înfășurau alintînd-o. Umbla cînd ? De cînd nu mai umblase ? Deși n-avea de cine să se ferească — presupunînd că de Patricia n-avea de ce să se ferească — de cînd totuși renunțase la asemenea libertinaj juvenil și inocent ? Ușa se închisese de mult în urma Patriciei, iar ea stătea mai departe nemișcată în mijlocul încăperii, uimită de propria-i sobrietate descoperită pe neașteptate. Sobrietate sau pudoare, oricum, era o reacție care se insinuase probabil odată cu începutul conviețuirii efective cu Patricia.

Se adaptaseră destul de greu una cu alta. Crescută optsprezece ani sub veghea pedantă și uscată, de fată bătrînă, a Voicăi, Patricia fusese o bună bucată de timp contrariată de felul în care mama ei își organiza viața, un amestec de boemă, de refuz al oricărei constrîngeri și de muncă aparent lipsită de orice deliberare. Patricia se lansa pe neașteptate în evocarea spontană și entuziastă a Voicăi

și Paulei îi trebui un timp să descopere că întotdeauna asemenea efuziuni nostalgice erau declanșate de comparația mentală pe care o făcea Patricia între gospodăria maniac ordonată a Voicăi și aceea lăsată de izbeliște a ei, a Paulei, pentru care, de pildă, ștersul prafului nu reprezenta o preocupare. Adevărul că Paula și Voica erau cu toate astea surori continua să rămînă pentru Patricia un capriciu al obscurului mecanism care decide ereditatea. Paula o surprinsese de multe ori cercetînd-o pe furiș, iar uneori avea și acum impresia că fiica ei o supunea unui examen sever și tacit. Se iveau chiar clipe cînd i se părea straniu că ea și nu Voica era adevărata mamă a Patriciei. Se întrebase deseori dacă nu cumva era o mamă denaturată, dar niciodată nu găsise timp sau curaj pentru a-și lumina deplin această îndoială. În realitate, lipsa de timp era doar un pretext, ceea ce îi lipsea ei fiind curajul. De cînd se mutase Patricia la ea, odată cu intrarea la facultate, Paula își descoperise o zestre, pînă atunci latentă, de mici lașități : anumite zone din viața ei despre care evita să vorbească, subiecte pe care în prezența Patriciei le eluda. Un sentiment nu atît de vinovăție, cît mai degrabă de jenă, penibil mai ales pentru că, paradoxal, în forurile ei intime, îl considera neîntemeiat. În general însă era fericită că se aflau, fie și atît de tîrziu, împreună. Prezența Patriciei umpluse casa, un duh proaspăt se răspîndise peste tot și pentru Paula plăcerea de a-și cunoaște prin descoperiri succesive și neașteptate propriul copil, rămăsese mereu nouă.

Paula închise fereastra, stinse luminile și trecu în dormitor. De cînd se despărțise de Emil se debarasase de patul dublu, înlocuindu-l cu unul de alamă, simplu, ascetic, de pe care nu strîngea așternutul decît cînd trebuia să-l dea la spălat. Se dezbrăcă alene, cu gesturi obosite, lăsînd veșmintele să-i cadă pe micul covor arab, adînc și moale, de sub picioare. Se întinse în pat cu voluptate și căută cu degetele butonul veiozei. Odată cu întunericul simți insomnia alături, ca pe o ființă tăcută și familiară care s-ar fi ridicat de undeva de după dulap sau din spatele noptierei. O acceptă cu resemnare. Se aștepta la asta încă de dimineață, de cînd se sculase destul de prost dispusă, ca întotdeauna cînd începea o zi în care știa dinainte că nu va

putea lucra nimic. În ultimul timp se simţea în siguranţă doar cînd lucra, numai la masa ei cu vrafurile de cărţi şi de fişe avea sentimentul că se afla apărată şi totodată cu desăvîrşire liberă. Se gîndea că acesta putea fi într-adevăr un semn al vîrstei. Făcea de aceea tot posibilul să rămînă cît mai mult singură spre a-şi îndeplini ceea ce considera a fi rosturile ei, dar săvîrşise pînă acum imprudenţa de a se comporta ca o fiinţă sociabilă, fapt care îi îngreuia de multe ori simţitor eforturile de izolare. Dacă ar fi fost după ea, ar fi trecut şi acum totul sub tăcere, dar prea mulţi cunoşteau această aniversare şi aşteptau să se întîlnească aici. Devenise o tradiţie. Mai fusese şi insistenţa Patriciei care ţinuse neapărat să dea zilei o alură festivă. Zelul ei plin de bune intenţii nu era străin de aceeaşi nuanţă de compătimire pe care Paula o sesizase cu puţin înainte. Sobrietatea Voicăi care-şi trecea întotdeauna aniversările sub tăcere, o obişnuise cu ideea că de la un anumit moment exhibarea vîrstei declanşa nemărturisite, dar probabil dureroase nostalgii. Cum avusese timp să constate că la Paula aniversările ţineau de obiceiurile casei, devenind aşadar inevitabile, presupunea că musafirii şi toată agitaţia legată de primirea lor o vor ajuta să suporte mai uşor adevărul care se agrava de la an la an. Paula însă ar fi preferat liniştea şi momentul era pentru ea mai curînd indiferent, în nici un caz nu dureros.

Singura emoţie reală o trăise înainte de amiază, pe la zece, cînd venise Emil. Pe lîngă un buchet imens de garoafe roşii, avea braţele încărcate cu pachete. În timp ce Paula desfăcea ambalajele elegante retrăind bucuria darurilor din copilărie, el — ca şi cum nici o clipă nu s-ar fi despărţit de acele încăperi — răspîndea garoafele prin toate vazele din casă. Într-o casetă de lemn exotic, vişiniu, tapetată în interior cu atlaz verde, o vază translucidă de porţelan japonez. De unde Dumnezeu ai găsit-o ? se rosti amuzată uluirea ei. Apoi o ediţie superbă a „Rime“-lor lui Michelangelo. În sfîrşit, o cutie enormă de fructe glasate. Toate depăşeau cu mult o simplă obligaţie convenţională şi prima reacţie a Paulei, spontană şi sinceră, fu una de înduioşare. Emil, isprăvind cu florile, se oprise în spatele ei. Se întoarse spre el temîndu-se de ridicolul lacrimilor pe care le simţea aproape. Emil îşi aşează mîinile pe umerii

ei și o sărută fratern pe amîndoi obrajii. Echilibrul Paulei se restabili brusc pe acest teren al seninei camaraderii.

Cu Patricia, Emil se vedea cu oarecare regularitate, luau masa împreună, se duceau la spectacole, Paula însă nu-l mai văzuse exact de un an, cînd, ca și de data aceasta, ținuse să-i arate că nu a uitat aniversarea care altădată era o sărbătoare pentru amîndoi. De fapt Emil era cel ce așezase această zi în ceea ce ea numea „un cadru cu panglicuțe roz" pe vremea cînd nici nu împliniseră încă un an de căsnicie. Știa că acasă ziua ei se serba cu mari desfășurări de forțe și nu voia ca ea să simtă schimbarea. Locuiau pe atunci pe strada Ungureanu, într-o casă greoaie, cu ziduri groase, de pe timpul Mariei Tereza. Totul mirosea acolo a beciuri cu șobolani și a tencuieli fărîmițate de umezeală. N-aveau decît o singură cameră care le servea și de bucătărie și de baie, dar atît de mare încît părea un hangar în care fuseseră uitate cîteva lucruri. De încălzit nu se încălzea niciodată decît chiar în preajma sobei înalte de tuci care se și răcea imediat, odată cu ultima flacără ce mai izbutea să pîlpîie din lemnele veșnic ude. Căldura o dădeau acolo vrafurile de cărți pentru care n-aveau rafturi, și ei, junǎ pereche, mistuită de un romantic amor.

Privindu-l tăcută pe Emil, încerca să depășească această fugitivă evocare, cenzurîndu-și sentimentalismul prin ironie. Teama de sentimentalism și de ridicolul care ar fi putut decurge de aici era de asemenea ceva ce numai de un timp încoace se ivise. Fără îndoială toate acestea se cuveneau puse pe seama anilor, ca și plăcerea relativ recentă pentru cafeaua cu lapte băută fierbinte dimineața, gust pe care îl detestase pînă nu de mult. Sau ca și voluptatea de a roade oase. Cel puțin despre asta știa exact data; de cînd venise Patricia căreia îi dădea din pui picioarele și pieptul, păstrîndu-și pentru sine bucățile osoase, pe care constatase că ani de zile le disprețuise pe nedrept, ele avînd o savoare secretă care nu ți se releva decît de la o anumită vîrstă. Emil stătuse aproape două ore, punînd în pericol fără să știe pregătirile pentru agapa de după amiază. Paula îl cunoștea suficient ca să-și dea seama că se simțea bine. Conștiința aceasta îi creă și ei un sentiment agreabil. Pregăti cafele și regăsi cu satisfacție ascunsă felul lui de a bea, cu înghițituri mici, rare, savurîn-

du-i cît mai mult aroma, cu ochii pe jumătate închiși. Cafeaua — așa cum o făcea Paula și cum nu mai întîlnise nicăieri — îi declanșă și lui anumite amintiri. Cu toate acestea evitară amîndoi cu abilitate și eleganță să evoce epoca lor romantică. Vorbiră nimicuri, o bîrfă benignă, tranchilizantă. Iovănaș — povestea Emil — Iovănaș pe care Paula îl socotea un ratat incapabil de gesturi decisive, se instalase cu cățel, cu purcel în nu știu ce sat de sub Muntele Mic ca să-și scrie romanul vieții. Făcuse o fixație : satul arhaic — fie că se depopula, fie că se urbaniza — era sortit morții, dispariției. El voia să prindă pe viu tocmai acest moment al agoniei. Cățel și purcel, în cazul lui, nu însemnau decît cărțile, căci copilul îi era la liceu iar nevasta ingineră, nici unul nu se putea lua după el mai ales că avea intenția să stea acolo nici mai mult, nici mai puțin decît cîțiva ani ca să pătrundă *în profunzime*, cum zicea chiar el, cu o expresie care îi era familiară Paulei pentru că Iovănaș o debita pe la toate ședințele alături de alte cîteva precum *miezul fierbinte* ori *ștacheta calității*. „La urma urmelor, omul e de admirat, îi spuse ea lui Emil. În felul lui încearcă să-și afle rostul, să supraviețuiască..." „Să supraviețuiască pe dracu, pufni Emil. Nu poate, nu se poate redresa, m-am convins că e unul dintre oamenii aceia predestinați a se rata. Sînt și din ăștia, tu n-ai întîlnit ?" Paula ridică din umeri cu un fel de sfială. Vor fi fiind, gîndi ea, dar avem noi oare dreptul să-i judecăm ? Cunoști tu, ca să-l judeci, motivele lui intime, dramele lui, neputințele ? Judeci după aparențe și asta duce întotdeauna alături de adevăr... Emil îi luă tăcerea drept aprobare și continuă cu o sporită siguranță de sine. „Nevastă-sa e fată bună, dar totalmente *terre-à-terre*, nu-i poate oferi echilibrul de care are nevoie. A recurs la soluția asta aventuristă ca un jucător care-și pune la bătaie ultima carte. A pierdut însă și de data asta : cum era de așteptat, rom a găsit și acolo — știi că el nu bea decît rom, aici se obișnuise cu Havana Club, dar acolo, mi-a spus el, se mulțumește cu orice poșircă numai să aibă aromă de rom, e ca drogații... Peste toate s-a încurcat și cu educatoarea așa că poți să prevezi exact soarta romanului său. Bărbatul ăleia e plecat pe un șantier prin Moldova și satul — așa agonic cum îl crede el — e con-

servator cînd e vorba de chestii din astea, are o etică a lui la care nu vrea să renunțe și a început să-l privească cruciș. A devenit un fel de intrus acolo, un ins care sfidează rînduielile. Nu, el e iremediabil ratat și experiența asta care va sfîrși lamentabil are să-i dea lovitura de grație. Îmi pare rău de nevastă-sa care e o femeie cumsecade și dintr-o bucată, cu picioarele pe pămînt..."

Ce ciudați sîntem, medită Paula urmărindu-l de la un timp doar pe jumătate. Cînd se despărțise de ea, Emil nu-și pusese asemenea probleme. Dar poate că ea nu făcea parte dintre femeile acelea „cumsecade, cu picioarele pe pămînt", a căror posibilă suferință să-ți suscite regrete. Ironia reflecțiilor ei secrete îi făcu bine, dîndu-i un sentiment de superioritate, ca al medicului care privește oamenii cu ochi de profesionist, chiar dacă nu-i sînt pacienți. Distinse întîi o siguranță ușor arogantă, un soi de mulțumire de sine în felul lui de a pronostica destinul lui Iovănaș. E o atitudine pe care încă nu i-am cunoscut-o, își zise, ceva nou, intervenit probabil odată cu primele compromisuri pe care a început să le facă. Și — ca o consecință imediată a acestui gînd — trăi deodată revelația că n-a-veau dreptul, nici unul din ei, să-l judece pe Iovănaș pentru simplul motiv că amîndoi, și ea și Emil, nu erau în definitiv decît tot niște ratați. Ar fi vrut să-i comunice și lui această concluzie, dar tăcu din lașitate. Vechea ei lașitate luată de toți familiarii drept delicatețe, dar pe care ea o cunoștea prea bine ca să-și facă iluzii. Era teama de a nu violenta, de a nu șoca, de a nu jigni, chiar și atunci cînd împrejurările cereau o atitudine fermă, tranșantă, netă, fie și cu riscul de a contraria sau jigni. De data aceasta era teama să nu-l enerveze grăbindu-i astfel plecarea. Pentru că — adevărul acesta era — recunoștea o bucurie suavă și de mult uitată stînd acolo cu el, privindu-l, ascultîndu-l, bîndu-și cafelele în tihnă ca și altădată, pălăvrăgind fleacuri. În fond însă nimic nu mai era ca altădată decît cel mult cafeaua, dar nici cafeaua pentru că pe atunci o beau din niște cănițe de lut pe care le adusese el de la un meșter olar de pe lîngă Brad și care acuma nu mai erau, se spărseseră pe rînd după plecarea lui. Nici

una nu rămăsese măcar, să zacă ani în şir, prăfuită, uitată printr-un fund de bufet, cum zace în orice gospodărie cîte o piesă desperecheată, ciobită, vestigiu al vreunui serviciu somptuos care nu rezistase trecerii hurducate peste pragul dintre două ere. Ca şi cum acele umile ulcele de pămînt ars ar fi simbolizat vîrsta de aur a cuplului lor, ţinînd să dispară pînă la una odată cu această vîrstă. Nici chiar nimicurile nu mai erau nimicuri după cum dovedea această poveste a lui Iovănaş căreia altădată i-ar fi zis bîrfă, dar care apărea azi în adevărata ei lumină, de dramă capabilă să poarte în ea o nebănuită încărcătură detonantă cu efecte directe asupra ei. Stînd acolo, avîndu-l în faţă, putînd să-l atingă oricînd ar fi vrut după ce un an de zile nu-l văzuse aievea, se întrebă cu frăncheţe dacă-l mai iubea. Fu ca şi cînd s-ar fi aflat pe neaşteptate la o răspîntie din care toate drumurile ar fi plecat în direcţii deopotrivă de necunoscute : nu se simţi în stare să răspundă de teamă să nu se mintă. Mai îmbătrînise Emil — desigur imperceptibil pentru cine îl vedea zilnic, dar nu şi pentru ea — părul îi albise aproape complet, un alb-argintiu de o desăvîrşită puritate, creţurile mărunte din jurul ochilor apăreau mai indiscrete cînd rîdea, iar cînd avea ceva de citit luase obiceiul de a-şi pune cu un gest degajat nişte ochelari impunători, masivi, pe care şi-i adusese probabil dintr-unul din ultimele voiajuri în străinătate. Îi veneau bine, îi împrumutau un aer de gravă maturitate, în spatele lor privirile lui primeau o expresie mai bărbătească, pentru că privirea — descoperi Paula — ochii erau singurii pe care trecerea timpului nu-i schimbase. Avea aceeaşi privire deschisă, inocentă, dar ea ştia acum că nu mai era decît o falsă inocenţă. Se sperie de cuvîntul *fals*, i se păru sever, şi-l atenuă : privirea lui avea o expresie de inocenţă uitată, pe care adică timpul, grăbit, o uitase acolo ca pe un atribut de altădată care însă azi nu mai avea nici un rost şi nici o putere.

De la istoria lui Iovănaş, Emil sări la propria lui carte, cum o începuse în sfîrşit, cum scrisese vreo sută de pagini care însă nu-i plăceau şi de aceea avea de gînd să le rupă şi să reia totul de la cap. Paula asculta distrată, cu aceeaşi atenţie distribuită pentru că îi era prea bine cunoscută

epopeea acestei cărți pe care i-o anunța încă de pe cînd se plimbau serile, mînă în mînă, de-a lungul bulevardului Loga pe care și-l simțeau complice prin tăcerea și pustietatea lui. Își aminti cu un sentiment ciudat, mai mult penibil decît agreabil, de jenă amestecată cu nostalgie, de serile acelea grele de mireasma teilor, romanțioase pînă la leșin, în care-și șopteau versuri și se sărutau cu un fel de deznădejde de cîte ori ajungeau într-o zonă cu umbră mai densă — iar bulevardul, dintr-un capăt în altul, oferea la tot pasul asemenea irezistibile refugii de întuneric în care înseși sărutările, buzele, respirațiile lor erau dulceag împovărate de aroma insinuantă și sfîșietoare a teilor. Pînă toamna tîrziu, cînd începuseră ploile și-l însoțise pentru întîia dată în camera lui mare și rece, ca o sală de așteptare, de pe strada Ungureanu. În timp ce el se străduia să aprindă lemnele verzi din care mustea apa, ea se dezbrăcă cu o liniște stranie, ca și cum de zeci de ori ar fi făcut asta acolo, apoi se strecură sub plapumă și-l așteptă zgribulită, cu ochii închiși și dinții strînși. De alături, vecinul lui— tenor la operă — făcea vocalize caraghioase, mereu aceleași, ca o placă de patefon prea uzată. Era ceva incredibil în toate, în faptul că se afla acolo, goală sub plapuma aceea, în vocalizele stupide, în pașii care răsunau în răstimpuri pe coridor, pe scîndurile vechi, scîrțîitoare. Pe urmă cineva bătu la ușă, de sub plapumă auzi voci înfundate, Emil deschise puțin, doar cît să-i încapă mîna, luă niște ziare și apoi începu să se dezbrace. Cînd îl simți alături, inima porni să-i bată dezlănțuită și i se aruncă în brațe, exasperată de așteptare, cutremurată de frică și fericită în deznădejdea ei. Ce vremuri ! Credeau pe atunci amîndoi în eternitatea iubirii și erau convinși că toate cărțile vor fi scrise. Azi era sigură că el nu va scrie niciodată cartea aceea pentru că nu putea, era incapabil, organic incapabil de orice act major de voință și concentrare. Și mai ales de renunțare, căci a scrie o carte însemna în primul rînd a renunța la o mulțime de lucruri dintre care, cele mai multe nu erau de fapt decît niște nimicuri agreabile, iar pe el tocmai acestea îl seduceau și-l acaparau ca un viciu. Postul de redactor șef la marele hebdomadar unde ajunsese îl satisfăcea acum deplin, îi măgulea orgoliul și-i îngăduia o motivație perfectă a plăcerii lui secrete de a apărea în

public, de a se arăta la televiziune, elegant cu nonşalanţă, strălucitor, spiritual, fără a trage cu ochiul la nici o hîrtiuţă dinainte pregătită, desfăşurîndu-şi jerba spumoasă a cozeriilor lui cuceritoare de pe urma cărora nu rămînea însă nimic palpabil, poate doar o amintire tot mai estompată cu timpul, ca parfumul ce stăruie încă o vreme după trecerea unei femei frumoase. În timp ce vorbea, învăluit în şuviţele albăstrui ale Pall-Mall-ului a cărui aromă era brutal compromisă de aceea a Carpaţilor ei fără filtru, încerca să şi-l imagineze „dincolo", la cealaltă casă care devenise a lui. Erau — cîţi ? — treisprezece ani de cînd plecase, de cînd afla despre el mai mult din presă şi televiziune, şi tot nu se obişnuise cu gîndul că această plecare era definitivă şi tot nu putea accepta ideea că gesturile lui de tandreţe faţă de femeia aceea erau aceleaşi despre care avusese naivitatea să creadă că-i aparţinuseră în exclusivitate. „Cum o găseşti pe Patricia ?" îl întrebă mai mult ca să-l împiedice să mai vorbească despre cartea lui care ajunsese s-o calce pe nervi. „Avem o fată uluitoare ! exclamă el brusc întinerit. Sînt realmente sufocat de mîndrie ori de cîte ori ies cu ea. E un sentiment nemaipomenit de plăcut şi de reconfortant !"

Avem ! Spusese *avem* şi într-adevăr Patricia era singura realitate care îi mai lega în prezent îngăduindu-le să folosească acest plural cînd vorbeau despre ei. Redescoperiseră — sau pur şi simplu descoperiseră tîrziu — amîndoi deopotrivă — bucuria unică de a se regăsi în propriul lor copil. „Să ştii, îi spuse, că s-ar putea s-o pierdem într-un fel : cred că s-a îndrăgostit sau că e pe cale de a se..." Chipul lui primi subit o expresie de consternare : „Doar nu te-ai apucat s-o urmăreşti ? !" Nu, nu se apucase s-o urmărească, nici nu era nevoie de aşa ceva pentru că o mamă simte cînd în viaţa copilului ei intervine un asemenea eveniment, e un fler aparte de care numai mamele beneficiază. „Admit existenţa acestui fler, cum zici tu, dar asta nu te îndreptăţeşte să abuzezi de el. Fă-mi plăcerea şi nu te amesteca." Paula zîmbi cu condescendenţa pe care o au uneori femeile faţă de naivitatea bărbaţilor. „N-am de gînd să mă amestec, dar cîte ceva, pentru a evita

o surpriză dezagreabilă, cred că e de datoria mea să aflu..." Aplecîndu-se înspre ea, Emil se lansă într-o pledoarie aproape vehementă. Gesticula cu mîna în care ţinea ţigara şi fumul desena în spaţiul dintre ei volute sinuoase, albastre-argintii. „Nu ! Lasă lucrurile să se desfăşoare de la sine. După cîte înţeleg, ţie ţi-e teamă să nu fie vorba de un derbedeu sau de vreun imbecil. E exclus : Patricia nu e o gîscă din alea care colecţionează poze de actori şi leşină cînd îl aud pe Russos. O cunosc acum bine şi ar fi cazul s-o cunoşti şi tu. Dragostea e sfîntă şi supremul omagiu pe care i-l putem aduce e să-i dăruim libertatea. Nu te amesteca, Paula. Te rog !" Îl ascultă cu acelaşi surîs îngăduitor şi amuzat şi, cînd termină, întrebă cu linişte : „Dar dacă ei cred doar că e dragoste ?" „Şi ce-i cu asta ? replică el cu aceeaşi ardoare. Lasă-i să creadă, tu, oricum, nu le-ai putea-o dovedi, ar ajunge să se ascundă de tine, nimeni nu le-ar putea-o dovedi. Şi dacă *e* dragoste ? Cine îţi garantează că nu greşeşti tu ? E un lucru de adevărul căruia nu se poate convinge nimeni decît singur, trăindu-l, şi poate nici atunci nu-i sigur de el. Parcă..." Aici se întrerupse brusc şi se ridică. „Dar n-are rost să-ţi demonstrez lucruri pe care şi tu le ştii la fel de bine. Lasă-i în pace şi gata. Îşi privi grăbit ceasul : Trebuie să plec la redacţie..."

Era adevărat : lucrurile acestea le ştia şi ea la fel de bine. Ştia chiar şi ce voise el să spună cînd nu-şi rostise gîndul pînă la capăt : parcă noi doi am ştiut cum se numea ceea ce ne lega ? Aşa era. N-au ştiut. Nu ştiau nici acum, cel puţin ea nu ştia. Îl lăsă să o sărute iar pe frunte, frăţeşte, şi inima îi bătu mai tare cînd se gîndi că din nou n-avea să-l mai vadă vreme de vreun an. O clipă îi trecu prin cap să-l întrebe, punînd şi o geană de maliţie în subtext — aşa dar ne mai vedem la anul... — dar mîndria îi paralizează intenţia. Sînt ridicolă — se apostrofă — cum să scap de mine ? Ar fi timpul să isprăvesc odată cu reacţiile astea de fetişcană.

Deci să nu se amestece. La încheierea aceasta ajungea abia acum, noaptea, cînd insomnia îi derula prin faţa ochilor deschişi asupra întunericului întreg filmul zilei. Totuşi lui încă nu i-a promis nimic, dîndu-i doar de înţeles că atitudinea ei depindea de modul în care va evolua idila.

Trebuia să accepte însă că într-un fel avea și el dreptate. Părinții ei se amestecaseră, se agitaseră, făcuseră scandal. Ea cu Emil știau însă pe atunci că se iubeau și cu certitudinea aceasta au găsit curajul să meargă pînă la capăt. Ceea ce regreta însă, rămînînd un motiv permanent de neliniște surdă, era faptul că tatăl ei făcuse stopul cardiac în urma intransigenței lor. Cel puțin aceasta era versiunea oficială în familie și convingerea cu care murise și mama ei. Pînă și Voica, pe care întotdeauna o simțise solidară cu ea, împărtășise absurditatea aceasta. Să fie oare chiar o absurditate ? se întrebă acum crispată, în liniștea nopții. Niciodată nu îndrăznise să recunoască deschis că plecarea ei n-avea nici o legătură cu sfîrșitul tatălui. Dar nici că ar avea. Identifica și aici acea lașitate secretă, numai de ea știută, care în unele clipe, cum erau cele de acum, o scîrbea cumplit de sine însăși. Oricum însă, din tot ceea ce se petrecuse în afara conului de umbră proiectat de moartea bătrînului, nu regreta nimic. Era, cel puțin acesta, un lucru de care nu se îndoia.

Încuiată în cameră, surdă la rugămințile mamei ca și la insistențele furibunde, dar șoptite, șuierate, ale tatălui care se temea ca scandalul din familia lui să nu ajungă la urechile vecinilor și de acolo în gura lumii, a plîns două ceasuri azvîrlită de-a curmezișul patului. A refuzat pînă și să se arate la masă și asta a pus capac la toate : a refuza să participi la prînzul familial era un sacrilegiu incalificabil, mai ales atunci, în anii aceia de declin, pentru că — deși se consuma în bucătărie — rămăsese singurul ritual intact de pe vremea cînd aveau cinci camere și „prînzitor". În timp ce ei se aflau la masă, se hotărî brusc. Își umplu o sacoșă cu cărți și, doar cu rochia ușoară de stambă de pe ea, sări pervazul în grădina năpădită de bălării luxuriante. În amiaza toridă, tot cartierul acela de vile elegante odată, lăsate însă acum într-o paragină solemnă și enigmatică cu iarba crescută printre dalele dislocate, cu iedera năpădind sălbăticită zidurile, cu uși scîrțîitoare, jaluzele stricate și vopseaua lemnăriei scorojită, dormita ca sub o vrajă grea în care singurul semn de viață rămînea uguitul guguștiucilor. După ce-și luă biletul îi mai rămaseră bani de patru covrigi pe care-i rontăi în tren, încet, absentă, cu ochii

pierduți pe fereastră. Avea sentimentul acut că făcuse un pas decisiv asupra căruia — deși știa că i se vor întinde punți — nu va mai reveni totuși niciodată și asta îi dădea o liniște stranie, ajutînd-o să se simtă împăcată cu sine și cu lumea. Cînd sosi își dădu seama că ar fi trebuit să ia doar trei covrigi ca să-i rămînă bani de tramvai. Era primul gînd concret, legat de o necesitate practică, aparținînd de acum noii ei vieți. Străbătu drumul de la gară pe jos, mutîndu-și sacoșa dintr-o mînă în alta și ajunse obosită, încălzită și flămîndă, cu picioarele acoperite de praf în sandalele ieftine, cu talpă de carton presat. Emil nu era acasă și ea se așeză pe prima treaptă din capul scărilor întunecate și urît mirositoare și-l așteptă acolo bucurîndu-se de răcoare, indiferentă la privirile întrebătoare ale vecinilor care-i treceau prin preajmă. Se înserase de-a binelea cînd îi recunoscu pașii pe scări și atunci se ridică și îi spuse simplu, cu aceeași liniște stranie care pusese stăpînire pe ea din clipa cînd plecase : „am venit la tine.“ El înțelese că asta voia să spună „am venit definitiv“, o luă de mînă fără să răspundă, descuie ușa, se dădu deoparte făcîndu-i loc să treacă, intră și el, închise și o cuprinse în brațe. Ea lăsă sacoșa care căzu pe dușumeaua veche de scînduri cu un bufnet înfundat și își ascunse fața la pieptul lui, simțind cum o năpădește fericirea ca o apă. Fusese fericită. Era un cuvînt mare, cu toate acestea însă adevărat pentru că în toți anii nu simțise niciodată nevoia să-l înlocuiască cu unul mai moderat. Dacă ar fi ascultat de ei, dacă n-ar fi cedat acelui superb și nebun dor de ducă, n-ar fi cunoscut această fericire. Ar fi cunoscut poate alta, cuminte, domestică, așa cum o concepeau ei, dar se îndoia că aceea ar fi putut să însemne tot atît. Ea cunoscuse o fericire a ei, care existase aievea, o respirase, o trăise. N-a durat ? Firește, cine a văzut fericire care să dureze ? Și acum încă o ardeau cuvintele mamei pe care — după ce se despărțise de Emil — i le repeta cu orice ocazie, cu un sadism inconștient, „vezi, zicea, ce-ți spuneam, dacă ne ascultai pe noi...“ O ardeau pentru că exprimau satisfacția secretă a celui bătrîn care se socotea și înțelept, izvorîtă din convingerea că i s-a adeverit dreptatea. Nu putuse niciodată să-i explice că totuși n-avusese dreptate și că — în ceea ce o privea — nu regreta nimic. În felul acesta

mama ei murise oarecum împăcată iar cuvintele acelea rămăseseră mai departe aici s-o ardă ori de cîte ori își amintea de ele. Era într-un fel o răzbunare părintească... Și acum? Să pretindă de la Patricia ceea ce ai ei pretinseseră de la ea ? Ar fi poate într-adevăr o dovadă că îmbătrînise. Sfaturi ? Nu ceruse niciodată sfaturi, avusese încredere în capul ei. Nici n-ar ști să se erijeze în consilier. Era un rol care n-o prindea. Oricum, sfătuit sau nu, pînă la urmă fiecare rămîne singur răspunzător de faptele lui. Se crăpa de ziuă cînd își simți în sfîrșit pleoapele împovărate de somn și atunci, obosită de toate gîndurile, conveni că problematiza poate zadarnic un episod firesc și inofensiv.

*

Se afla pe la mijlocul unui drum. De multe ori își surprindea cîte o secretă tresărire interioară, înfiorată de perspectiva capătului său. Aproape că i se umezeau palmele în asemenea clipe. Cu cîteva săptămîni în urmă i se năzări că tic-tac-ul pendulei care se auzea în toată casa cînd ușile dintre camere erau deschise semăna cu trapul lejer și neobosit al unui cal pe un drum pietros. Acel cal măsura cu pasul lui egal însuși drumul ei. Ideea aceasta absurdă o obsedă atît de tiranic încît într-o seară opri pendula. Cînd Patricia o întrebă ce se întîmplase îi spuse fără să ezite — căci prevăzuse întrebarea — că ceasul se stricase. A doua zi însă îi dădu drumul, jenată de asemenea slăbiciuni și intimidată de liniștea care se lăsase deodată peste întreaga locuință ca și cum într-adevăr ar fi murit cineva. De alte multe ori se oprea și măsura depărtarea — mare de acum, zicea ea — care crescuse între Paula de azi și cea de la începutul drumului. O făcea întotdeauna cu un sentiment de regret și de uimire : cu adevărat eu sînt cea care a străbătut această distanță ? Zilele în care o bîntuiau astfel de îndoieli rămîneau încă, totuși, destul de rare. Îndeobște se lăsa acaparată de munca ei și atunci regăsea bucuria simplă și nealterată de a fi. De a fi cine, la urma urmelor cine sînt și ce însemn ? Aceasta nu mai era o întrebare care revenea sporadic, ci una familiară prin periodicitatea ei ca și cum răspunsul pe care încerca să-l dea de fiecare dată ar fi stat sub semnul îndoie-

lii, cerîndu-se verificat în răstimpuri. O întrebare pe care o găsea bizară și ușor neliniștitoare, o neliniște agreabilă totuși, care-i transmitea o emoție aparte, discret senzuală și adolescentină, ca aceea pe care o trăia cînd — încă înainte de a-l cunoaște pe Emil — își contempla în oglindă, cu un amestec de jenă, curiozitate și încîntare, imaginea trupului gol.

Avu o duminică bună. Începu să lucreze pe la zece și o ținu așa pînă la amiază într-o continuitate și liniște desăvîrșite. Traduse în trei ore și ceva cinci pagini, un record absolut cu atît mai mult cu cît paginile o și mulțumeau, ceea ce nu i se întîmpla oricînd. Patricia fusese invitată la masă la Emil. Paula mîncă în grabă ce găsi prin frigider și se întoarse la treabă. Stilul suculent al lui Giono și efortul de a-i afla echivalențele la fel de pline, la fel de grele de rod năștеau o plăcere cu totul particulară, oarecum asemănătoare unui viciu din care se înfrupta cu o voluptate străină de orice opreliști. Pe la șase după-amiază însă, așa din senin, chiar în mijlocul unei propoziții chemată de cine știe ce asociație obscură, întrebarea coborî și i se așeză de-a dreptul pe pagină, ca o pasăre ce revine mereu de unde a plecat : cine sînt eu ?

Așadar cine era ? Nu mai era Paula Dona (cu toate că și acum îi venea greu să creadă), ci — cu vechiul ei nume de acasă — devenise o ființă nouă care a pierdut pe drum, fără să știe exact în ce loc, cîteva iluzii. Nu multe, dar prețioase. O ființă care după acest accident a rămas totuși cu o seamă de certitudini : aceea a rădăcinilor, aceea a muncii și aceea a iubirilor sale. Ele îi dădeau un sentiment de securitate. O ființă care — poate dintr-o juvenilă inconștiență — pierduse ocazia de a fi o bună mamă, dar se străduise să fie măcar o bună camaradă. O ratată, cum își zisese mai zilele trecute ? Nu. Judecase prea sever atunci pentru că avusese înaintea ochilor imaginea reală a lui Emil. Se judecase prea sever pe ea, nu însă și pe el. Pentru ea, Emil devenise un iremediabil ratat, în ciuda vieții sale pline, briliante, spectaculoase, care reflecta aparent realizarea și succesul social. Căci ce era un ratat ? Un om care neputînd fi ceea ce a vrut, se dă drept altul decît este. Definiția o mulțumi : într-adevăr toată viața lui de

azi nu era decît o continuă pozã. Ea ştia prea bine cum arăta Emil cel adevărat.

Spre seară Patricia se întoarse şi Paula bănui că nu stătuse în tot acest timp la Emil, dar se abţinu de la orice întrebare, decisă într-adevăr să nu se mai amestece. La cină, Patricia îi relată cu volubilitate „cum a fost". Vizita ei decursese ca de obicei, nimic deosebit faţă de alte dăţi, dar ea povestea ca şi cînd ar fi fost ceva extraordinar. Paula o urmărea cu bunăvoinţă şi cu speranţa să nu-i simtă aparenta lipsă de interes. În realitate nu era vorba de lipsă de interes — şi ea o ştia foarte bine — ci de iritare, de un fel de agasare care creştea în ea ori de cîte ori Patricia îi vorbea de Babs. O ranchiună cu atît mai veninoasă cu cît, în afara faptului de a i-l fi luat pe Emil, nu găsea nimic altceva să-i reproşeze acestei fetişcane proaspete şi ademenitoare pe care însă, în ciuda incontestabilei ei vocaţii de balerină, o bănuia proastă ca o cizmă. Adevărul era că pe Paula o interesa tot ce-i spunea Patricia, avea chiar un soi de curiozitate dubioasă pe care şi-o întreţinea punîndu-i fetei întrebări perfide, piezişe, a căror lipsă de loialitate o recunoştea temîndu-se în acelaşi timp de clipa în care se trezea în ea ura născută din conştiinţa că fusese înfrîntă.

— Babs a fost foarte drăguţă, mamă, spuse Patricia, purta un kimono autentic, de la Osaka, mov, cu ape purpurii...

Paula o întrerupse brutal :

— Lasă kimonoul lui Babs şi spune-mi mai bine ce aţi mîncat.

Dincolo de surpriză, i se păru că distinge în ochii Patriciei şi o oarecare dezamăgire. O încîntase Babs care se îmbrăca „ştiinţific", studiind şi premeditînd efectele fiecărui lucru pe care-l punea pe ea şi abia aşteptase să ajungă acasă pentru a-şi putea revărsa în faţa Paulei impresiile care o sufocau. Dar se supuse şi-i înşiră cu o conştiinciozitate puţin bosumflată ce le dăduse Babs la masă. Ce le dăduse Babs era un fel de a zice, pentru că în realitate Babs nu-şi vedea bucătăria cu zilele. Avea o femeie la gătit şi de două ori pe săptămînă alta îi venea la curăţenie, semne ale unui mod de viaţă confortabil pe care

Paula îl invidia pentru că ea niciodată n-avusese parte de el, nici chiar pe cînd era Paula Dona : salariile lui Emil şi al ei, oricît ar fi fost de onorabile, nu le îngăduiau încă pe atunci asemenea înlesniri. Gătitul, spălatul vaselor, alergătura după cumpărături o urmăreau de ani de zile, pentru ele, zilnic, trebuia să-şi drămuiască pasiunea pentru adevărata profesiune, să se rupă de textele ei, să renunţe la un concert sau la cîteva pagini dintr-o carte care echivalau cu o gură de oxigen. Era un motiv în plus de a o detesta pe Babs, pe care se jena să şi-l mărturisească chiar ei însăşi. Făcu un efort să nu se mai gîndească la asta şi reveni la Patricia. Se văzu nevoită să accepte că fusese totuşi lipsită de tact pentru că între ele coborîse o vagă stînjeneală, un foarte scurt răstimp de tăcere pe care nu ştia cum să-l umple, acum după ce-l descoperise. Patricia mai mînca, gîndindu-se evident la ceva greu de priceput, Paula se ridicase şi începuse să strîngă de pe masă ceea ce nu mai trebuia, cînd, pe neaşteptate, întrebarea :

— La urma urmelor, de ce v-aţi despărţit voi, mamă ?

Paula se crispă şi, fără să vrea, îi evită privirea. Ştia că odată vor trebui să vorbească şi despre asta, dar nu-şi închipuise că o vor face atît de curînd. Curînd ? Stăteau împreună de cinci ani, asta nu putea fi numit c*urînd*. Ba mai degrabă s-ar putea zice că era chiar timpul...

— Voica nu ţi-a vorbit niciodată nimic despre noi ?

— Nu, cu Voica nu vorbeam decît despre tine, niciodată despre Emil. Am întrebat-o totuşi odată exact acelaşi lucru şi mi-a răspuns că într-o zi ai să-mi spui chiar tu. Crezi că ai putea să-mi spui acum ?

Vocea ei avea o anume fermitate ce putea fi luată şi drept neînduplecare. Nu lăsa să se întrevadă nici o predispoziţie înspre concesii. Putea refuza să discute acum, asta pe Patricia n-ar fi afectat-o, dar timbrul şi intonaţia glasului ei o avertizau că, oricum, odată tot va trebui s-o facă. O întrebase dacă Voica nu-i spusese ceva doar ca să ciştige puţin timp ; ştia că Voica era prea delicată pentru a da răspunsuri în numele altcuiva. Patricia continua s-o privească cu răbdare, părînd hotărîtă să aştepte oricît. Paula se apucă să spele vasele şi, văzînd că tăcerea se prelungeşte, se ridică şi Patricia şi începu să adune ce mai

rămăsese. Tăcerea ei însă tot aşteptare însemna, „hai, zicea, ne vedem de treabă, dar între timp tu gîndeşte-te la ce te-am întrebat.“ Paula se hotărî brusc :

— Ne-am despărţit, spuse, pentru că a intervenit Babs.

Patricia nu răspunse imediat, probabil o surprindea sau nu o satisfăcea o explicaţie atît de sumară. Paula în schimb se simţi imediat mai bine, ca şi cum s-ar fi eliberat de un secret incomod.

— Vrei să spui, întrebă Patricia în sfîrşit, că el n-are nici o vină ?

— Nu cred că are, vorbi Paula cu un fel de tristeţe, de ce ţii tu neapărat să stabileşti nişte vinovăţii ? Dacă nouă nu ne-a dat prin cap s-o facem, de ce ai face-o tu ?

Patricia ştiuse pînă acum cu certitudine că atunci cînd relaţiile dintre nişte oameni se deteriorează, măcar unul dintre ei trebuie să aibă o anumită vină pentru care era numit vinovat. Pentru ea, punctul de vedere pe care i-l oferea Paula era cu totul nou. Ceva o nemulţumea aici şi o nedumerea. Insistă cu un început de iritare :

— Cum, v-aţi despărţit fără să vă certaţi ?

Paula o privi în treacăt şi în ochi îi sclipi o undă de umor.

— Eu cu Emil nu ne-am certat niciodată, spuse ea cu un glas în care nostalgia şi resemnarea formau un singur tot. De unde ai tu optica asta neorealistă de-ţi închipui că momentele importante trebuie neapărat însoţite de gălăgie ? E ceva dobîndit, nu moştenit, căci în familia noastră mă îndoiesc că ai auzit vreodată un scandal.

În clipa următoare o surprinse ironia din replica promptă a Patriciei :

— Ştiu, deviza noastră e firma înainte de toate, să nu ne paradim firma !

Paula simţi urcînd într-însa enervarea ca o maree vînătă, situaţie pe care n-o dorea şi pe care reuşi s-o tempereze în clipa în care îşi dădu seama că era provocată de fapt de adevărul rostit de Patricia.

— Aşa e, recunoscu ea şi o privi pe Patricia deschis, în ochi, încît fata se intimidă fără să ştie de ce şi îşi coborî privirile, ai perfectă dreptate şi mă bucur că în ciuda lipsei tale de experienţă, ai totuşi un spirit de observaţie

exact și cu bătaie lungă. Așa e, ai noștri au ținut foarte mult la onorabilitatea lor, la firmă, cum zici tu într-un limbaj cam frust, și la urma urmelor, nu văd nimic rău în asta. Am ținut întotdeauna la o anumită estetică a prezenței noastre sociale chiar cînd ceea ce era afară zugrăvit nu putea fi regăsit înăuntru viu și natural.

— Asta nu s-ar putea numi și ipocrizie ? întrebă brusc Patricia cu aceeași ironie pe care nici nu ținea s-o mascheze.

În schimb Paula se văzu obligată la un alt efort de a-și înăbuși noul val de enervare.

— Poți s-o numești și ipocrizie, spuse ea cu calm aparent, după cum poți să-i zici și sentiment al demnității, poți s-o numești și lașitate ori oroare de a te da în gura lumii. După cum vezi, sensul cuvintelor are un spectru larg, intervin aici și nuanțele și unghiul din care privești.

— Asta, rîse Patricia, e deformația ta profesională, de filolog. În ceea ce mă privește, îmi place vorba ceea : ori e albă, ori e neagră.

— Da, zîmbi Paula cu condescendență, e și acesta un mod care însă în viață se dovedește incomod, inexact și simplist. N-ai decît să încerci. Ai să vezi că e ca și cum te-ai plimba prin centru, la ora celei mai mari animații, purtînd pe umăr o prăjină de vreo trei metri. Și asta pur și simplu pentru că alături de albe ori negre mai există și cele gri. Am să-ți povestesc o istorie veche din care poate tu vei înțelege mai bine ce vreau să spun. Străbunicul meu, Septimiu, a fost memorandist, știi asta. În timpul procesului, avocatul i-a adus la cunoștință că nevasta, străbunică-mea adică, s-a încurcat cu un istoric franțuz, poposit pe vreo cîteva luni la noi în oraș pentru nu știu ce studii de arhivă. Vuia tîrgul. Tu îți dai seama ce însemna asta pe atunci ? Străbunica Emilia reușise să acapareze jumătate din atenția pe care lumea o acorda afacerii Memorandului. La Casină, la Astra, în prăvălii, în librărie, la piață, în birourile băncilor Albina sau Aurora, în cancelariile avocaților și notarilor, la consistoriu, în cabinetele medicilor, în saloane și pe la reuniunile femeilor române nu se vorbea decît despre Memorand și despre aventura ei. Însăși poziția socială a străbunicului, ca director al băncii Aurora și al despărțămîntului Astrei, era pe

cale de a fi compromisă. L-a salvat doar nimbul de martir al naţiei pe care i l-a conferit faptul de a fi fost implicat în acel proces de răsunet. Ea avea sînge italian, bunicii ei, pare-mi-se, fuseseră italieni curaţi, stabiliţi aici, la minele de la Roşia. Deci ceva din fondul nostru ereditar îi datorăm şi ei. Dar mă abat. Ceea ce vreau să-ţi spun e că, deşi ştia, Septimiu n-a vorbit niciodată despre asta cu nimeni. Decît poate cu ea, între patru ochi, după ce s-o fi întors acasă, dar asta numai Dumnezeu a ştiut. În scrisorile lui însă, în relaţiile lui cu ea cînd venea să-l vadă, în raporturile lui cu restul familiei, cu toată lumea aceea cu care venea în contact la proces, în toată atitudinea lui de o demnitate exemplară din timpul procesului şi apoi a închisorii n-a răzbit absolut nimic din ceea ce îţi închipui că trebuie să acompanieze asemenea rupturi. Căci ruptura s-a produs totuşi, pînă la capăt. Revenit acasă, Septimiu i-a făcut bagajele şi a expediat-o la Viena de unde nu s-a mai întors niciodată. Versiunea oficială a fost aceea că s-a dus temporar să-şi trateze într-un sanatoriu o boală obscură. În realitate trăia confortabil într-un apartament şi nu ducea lipsă de nimic, graţie unui venit pe care el s-a îngrijit să i-l asigure. Avînd dese drumuri la Viena, e de presupus că se şi revedeau de fiecare dată. În schimb nu i-a mai îngăduit niciodată să-şi revadă copiii. O mare cruzime, zici tu probabil şi ai dreptate. Ca să vezi că dimensiunile dramelor nu se reduc sub aparenţele cu care le învăluim din pudoare, pentru a le feri de vulgaritatea bîrfei. Asta e estetica ţinutei sociale de care-ţi vorbeam şi ea reprezintă o cucerire a civilizaţiei. În familia noastră, tu reprezinţi a cincea generaţie încălţată şi ar fi timpul să nu te mai miri cînd doi oameni îşi despart drumurile fără să se înjure de mamă.

Patricia o urmări tot timpul cu atenţie şi totodată surprinsă nu atît de ceea ce auzea, cît de debitul şi elanul Paulei. Era o fire calmă şi circumspectă : cînd afla un lucru important, nu replica, îl rumega întîi, uneori zile la rînd şi abia apoi pornea mai departe. Nu răspunse nici de data aceasta. Se întoarseră înăuntru, Paula aprinse lumina şi se instală la biroul ei, gata să-şi reia lucrul iar Patricia se aşeză într-un fotoliu. Îşi deschise cartea ca şi

cum s-ar fi pregătit să citească, dar abia acum spuse cu un glas neutru, în aparență fără nici o legătură cu ceea ce vorbiseră în bucătărie :

— Dar o vină Emil trebuie să aibă totuși chiar dacă n-ar fi decît nerecunoștința pentru sacrificiul pe care l-ai făcut.

Paula își dădu seama că toate bunele ei intenții de a-și relua lucrul erau inutile și exclamă cu un început de deznădejde :

— Dar eu n-am făcut nici un sacrificiu, de unde naiba o mai scoți și pe asta ?!

— Atunci, continuă Patricia netulburată, plecarea ta, faptul că ai renunțat la tot ce aveai acasă ca să trăiești cu el în mizerie, cum îl numești dacă nu sacrificiu ?

Hotărît, fata aceasta avea o părere cu totul aiurea despre acele timpuri — cine știe cine i-o fi vîrît-o în cap, poate Voica — și o părere mult prea generoasă despre mama ei. O descoperire care pe Paula o amuza și o înduioșa. Socoti că ar face o faptă bună dacă i-ar spulbera, cu răbdare și metodă, aceste iluzii. Nu suportase niciodată să se dea sau să fie luată alta decît era în realitate, nici mai rea, dar nici mai bună. Poate că aici zăcea de fapt și deosebirea ei de Emil, cauza adîncă și reală care, mai curînd sau mai tîrziu, chiar și fără apariția lui Babs, i-ar fi dus în cele din urmă tot la despărțire. Nenorocirea, gîndi ea, stătea însă în faptul că pe unii din generația Patriciei pur și simplu nu-i interesau cei de dinaintea lor. Îi preocupa doar propria persoană și contingența ei — un soi de filozofie de cîrtiță. Altora li se părea că știau tot despre ceea ce a fost înaintea lor și, bineînțeles, acest tot, privit îndeaproape, se dovedea a fi suma unor nerozii. În această categorie o așeza și pe Patricia. Dar oare astea nu erau niște prejudecăți, niște erezii ? se întrebă Paula alarmată, cu sentimentul că pătrunsese într-un cerc vicios. Îmbătrînise într-adevăr în asemenea măsură încît să creadă că numai ea vedea limpede ? Cine îi garanta că adevărul se afla de partea ei și mai ales cine îi dădea dreptul de a tranșa o întreagă generație care venea din urmă în două categorii la fel de tembele ?

— Draga mea, spuse resemnată și puțin șovăitoare după toate aceste îndoieli, mă văd nevoită să te dezamă-

gesc : eu nu m-am sacrificat pentru nimeni niciodată. Nici chiar pentru tine. Dacă te creșteam eu, nu puteam să răzbat cu facultatea și apoi, după cele ce au urmat, cu facultatea și cu slujba. Ar fi trebuit să mă împac cu gîndul de a rămîne o bună mamă și o bună gospodină. Dar ideea asta mă oripila, n-am vocație pentru un asemenea destin. Și azi mi se face greață cînd îmi amintesc de mireasma aceea dospită de ceai de mușețel și scutece veșnic ude care ne îmbîcsea camera, ne pătrundea în haine și în păr și în viață. Și, pe urmă, urletele tale de zi și urletele tale de noapte — pentru că ai fost un copil îngrozitor de incomod — încît nu mai eram în stare să-mi aflu refugiul nici în brațele lui Emil. Și pieptul care mă durea și mîncarea pe care trebuia să ți-o prepar din trei în trei ore și spălatul rufelor care nu se mai terminau niciodată, încît nu-mi mai rămînea pur și simplu nici o clipă pentru sufletul meu sau măcar pentru un gînd. Simțeam cum mă tîmpesc și uneori aveam sentimentul că se rupe ceva în mine, ca o coardă prea întinsă și atunci îngenunchiam încet pe podeaua tocită de scînduri care fuseseră odată vopsite în maro, dar vopseaua se dusese de mult și se vedeau fibrele lemnului, cenușii, scămoșate și îmi rezemam fruntea de marginea patului și plîngeam îndelung, tăcută, numai umerii mi se scuturau, pînă simțeam că mă eliberez. Atunci mă ridicam cu ochii umflați și intram iar cu repulsie și resemnare, da, cu riscul de a-mi atrage o condamnare din partea ta, trebuie să-ți spun adevărul și adevăratul sentiment cu care intram iar în rolul de gospodină și de mamă era acela de repulsie. Repulsie nu pentru tine, să nu mă înțelegi greșit, ci pentru ceea ce trebuia să fac pentru tine. Pe tine te iubeam, o iubire moderată, e drept, dar sînt convinsă că dacă mi-ai fi lăsat mai mult răgaz, îmi descopeream resursele pentru a te adora. Nu m-am plîns niciodată, nici măcar lui Emil care nu bănuia ce se petrece cu mine, deși percepeam și la el un început de inchietudine și o discretă agasare de cînd am fost nevoiți să renunțăm la ceasurile noastre de plimbare sau de lectură, adică la intimitatea care ne lega. În general însă el pleca de dimineața fără să-și fi făcut deplin somnul și se întorcea seara frînt, nu prea avea răgazul să-și dea seama ce se petrecea cu mine. E și el un egoist. Amîndoi sîntem

niște egoiști. De aceea am avut un enorm sentiment de ușurare cînd a venit biata mama să te ia la ea. Era salvarea mea. Bineînțeles că nu i le-am spus ei toate astea, ba îmi amintesc că am și protestat de formă, ipocrită, avînd însă grijă să-mi dozez rezistența ca nu cumva s-o descurajez și să renunțe la bunele ei intenții. Cred că accepți și tu că nimic din ce ți-am spus pînă acum nu merită numele de sacrificiu. Mai degrabă Emil s-a sacrificat fiind nevoiți să trăim numai din salariul lui pentru că de acasă nu mi-au mai trimis nici un ban. Și un salariu de pe vremea aceea era derizoriu. Am scos-o totuși la capăt pentru că lui i se plătea și ceea ce scria. Asta e. Am dus-o greu, dar n-am trăit în mizerie, cum zici tu. Și apoi să nu-ți închipui că plecînd de acasă, am renunțat la o situație confortabilă pentru una precară. Ajunsesem să stăm cu toții într-o singură cameră. În jurul nostru, în toate încăperile, oameni străini, ostili sau doar indiferenți, pe care-i simțeam aparținînd altei lumi. Pe tata îl ucidea lent spectacolul degradării treptate și implacabile a casei. Fiecare ușă care se trîntea, fiecare pas mai apăsat pe treptele de stejar însemnau pentru el lovituri în moalele capului. Atmosfera aceea de promiscuitate mă sufoca, devenisem cu toții insuportabili, susceptibili, irascibili. Trăiam doar din salariul Voicăi și mama realiza minuni de ingeniozitate ca să ne ajungă de la o chenzină la alta. Își scosese toate vechiturile din dulapuri și de prin lăzile din pod și veșnic avea cîte ceva de recondiționat ca să ne îmbrace pe noi. Tata suferea că ajunsese să fie întreținut de Voica, dar, pe de altă parte, socotea sub demnitatea lui să se angajeze „în vreun post unil", cum zicea el, singurul care i-ar fi fost accesibil. Dealtfel nici nu cred că rezista cu inima lui, avea doar vreo șaizeci de ani pe atunci, dar era prăpădit rău, arăta ca de optzeci. Singura lui contribuție la veniturile familiei și-o aducea vinerea cînd, iarnă, vară, pe orice vreme, se pornea cu două sacoșe la talcioc. Se întorcea în cazurile fericite cu vreun pol, doi și acelea erau singurele zile în care avea o mină mai deschisă. Ciudat era că treaba asta n-o socotea sub demnitatea lui, ba dimpotrivă, considera o chestiune de onoare să fie văzut acolo. Tu n-ai apucat talciocul, habar n-ai ce a însemnat

el pentru epoca aceea. Cel de azi e o parodie, o mizerie, populat de tot soiul de declasaţi şi bişniţari, dar pe atunci era o adevărată instituţie, un club în aer liber al tuturor foştilor în care vînzarea mai că trecea pe planul al doilea, important pentru ei fiind să se poată vedea într-o zi anumită, să schimbe zvonuri şi ştiri aflate de la Europa liberă, de la Londra, de la Vocea, unii ascultau chiar Vaticanul sau Ankara, ori să se ţină la curent cu evoluţia stării civile în tabăra lor, cine s-a căsătorit, cine a mai divorţat, cine a mai fugit, cine a mai fost reţinut, cine a mai murit. Mai ales cine a fugit şi cine a murit. A fugi şi a muri erau cam acelaşi lucru, însemnau o despărţire definitivă, toţi ştiau că cel în cauză nu va mai fi văzut niciodată. A fi arestat nu impresiona atît. Cel arestat rămînea totuşi aici, de bine, de rău, legal sau clandestin, cu sau fără riscuri, se putea comunica cu el, aşadar exista, puteai fi tu însuţi reţinut şi atunci aveai toate şansele să-l întîlneşti ori putea fi el pus în libertate şi atunci îl revedeau toţi. Pe cînd cel fugit trecea un Styx şi itinerariul său era ireversibil. Fie că ajungea pe celălalt mal, fie că nu mai apuca să-l vadă, pentru cei ce rămăseseră aici el era definitiv înghiţit de ceaţa necunoscutului. De aceea, cînd se afla despre cineva că a fugit sau că a murit se lăsau cîteva clipe lungi de tăcere în care îşi dădeau întîlnire o seamă de sentimente foarte amestecate pe care, de cîte ori am avut ocazia, am încercat să le identific : citeam în ochii celor de faţă spaimă, în primul rînd spaimă, pe urmă regret, nostalgie, durere şi, în sfîrşit un fel de ciudată invidie traductibilă prin cuvintele „a scăpat de griji", aceleaşi pentru fugiţi ori pentru morţi. Unii încercau s-o întoarcă într-un umor sinistru şi ziceau „a scăpat de cozi" ori, „a scăpat de puncte", dar tot aia însemna. Mama plîngea aproape zilnic, avea crize depresive, îşi storcea mintea ce şi cum să gătească şi ne făcea rochii noi din vechi rochii de bal. Voica, din ce era ea lungană şi ciolănoasă, începuse să semene cu un cal de povară prost hrănit şi în gîndurile mele necuviincioase o comparam cu Bator al Fefeleagăi. Se făcuse aspră, un fel de soldăţoi, şi aşa a rămas pînă azi, de atunci i se trage. Aşa că, vezi tu, situaţia de acasă nu era de loc rozã. Emil mi-a apărut ca o salvare cu atît

mai ispititoare cu cît ne iubeam, aşadar n-a fost nici un sacrificiu din partea mea. Mai mult încă. În anii aceia s-a născut în mine convingerea că lumea căreia îi aparţineam era iremediabil condamnată. Tu poate n-ai să înţelegi sentimentul acesta teribil de a aparţine unei lumi condamnate, n-ai cum să-l înţelegi pentru că tu nu mai aparţii acelei lumi şi la drept vorbind nici n-ai cunoscut-o. Eu însă îi citeam cu încrîncenare pe Marx, pe Engels şi pe Lenin, nu din obligaţie şcolară, ci din dorinţa obiectivă de a înţelege un mecanism care-mi părea inexorabil şi mă înfioram de spaimă, de admiraţie, de o stranie plăcere, descoperind limpezimea şi rezistenţa logicii lor. „Proletariatul e groparul capitalismului" era o propoziţie care prin simplitate şi forţa esenţializării mă entuziasma cu atît mai mult cu cît pentru mine nu mai avea nimic premonitoriu, ci devenise o realitate : vedeam pretutindeni în jurul meu, pînă şi la noi în casă, proletariatul marşînd victorios şi auzeam aproape zilnic cum răzbubuiau lopeţile lui de pămînt peste sicriul capitalismului. Era ceva măreţ şi înspăimîntător mai ales prin faptul că înhumarea începuse înainte de moartea clinică a capitalismului iar eu asistam la ultimele lui convulsii. Simţeam că dacă nu fac ceva, dacă nu mă smulg de acolo, oricum, cu orice preţ, voi fi şi eu îngropată împreună cu ceilalţi. Şi dorinţa aceasta de a supravieţui cu demnitatea neatinsă — o dorinţă aproape inumană prin intransigenţa ei — se născuse încă înainte de apariţia lui Emil. Ea aştepta doar prilejul pentru a se realiza. Sperasem că voi scăpa odată cu plecarea la facultate, dar am rămas dezamăgită şi exasperată cînd am constatat că într-un simplu dosar te poate însoţi tot trecutul alor tăi. Un trecut ascunzînd cotloane de care poate nici n-ai cunoştinţă. Nu m-am simţit nici o clipă eliberată mai ales că în vacanţe, uneori şi la sfîrşit de săptămînă, reveneam acasă unde înregistram cu un soi de jalnic stoicism progresele declinului. Mă înţelegi tu oare ori poate mă condamni pentru efortul meu de a mă desolidariza şi de a-mi căuta un drum propriu ?

Din fotoliul ei, Patricia o urmări concentrată, cu cartea uitată pe genunchi. Cînd Paula îşi încheie monologul prin care, pe măsură ce-l rostea, descoperea că încerca în

fond să-şi explice iar nişte lucruri pe care le socotea de mult clasate, Patricia o privi cîteva clipe tăcută, cu o expresie care mamei ei i se păru severă. Se simţea chiar uşor intimidată — situaţie pe care o găsea ridicolă — ca pe vremea cînd, fetiţă fiind, propria-i mamă o iscodea din ochi pentru a descoperi semnul vreunei proaspete mişelii copilăreşti.

— Nu te condamn, spuse în sfîrşit Patricia, încerc într-adevăr să înţeleg ce-mi spui. Are să ţi se pară ciudat, dar cu Voica am vorbit foarte rar despre trecutul ăsta evocat de tine. Ea poate mi-ar fi vorbit uneori, dar cred că avea impresia, ca şi tine, că nu mă prea interesa. Impresia voastră este într-o oarecare măsură adevărată : lucrurile astea nu mă interesează cine ştie cît, eu cred că n-are rost să dezgropăm morţii, ce-a fost a fost, noi să ne vedem de ale noastre, nu crezi ?

— Nu tocmai, răspunse gînditoare Paula. Sînt unele lucruri care nu pot fi uitate, altele care nu trebuiesc uitate. Aruncîndu-ţi trecutul peste bord, ajungi goală, săracă, şi meschină ca parveniţii ăştia care-şi pavează curţile cu marmură, dar nu-şi primesc mama în casă pentru că nu-i îmbrăcată domneşte.

— La cine te referi ? întrebă Patricia brusc, cu o uşoară agresivitate care îi atrase atenţia Paulei nu însă pînă la a-i trezi bănuiala că între fiica ei şi vreunul dintre aceşti parveniţi ar putea exista o legătură oarecare.

— Nu mă refer la nimeni anume, îi răspunse ea, deşi aş putea să-ţi dau destule exemple, dar nu despre asta e vorba acum. Ceea ce aş vrea să ştii este că n-aveţi dreptul şi nu puteţi să ignoraţi trecutul pentru că trecutul fiecăruia se varsă în fluviul mare al trecutului întregului neam. Din trecutul ăsta fac parte şi străbunul Septimiu cu memorandiştii lui, dar şi obtuzitatea şi ostilitatea tatei pentru ziua de azi şi disperările mele din anii aceia, dar şi dragostea mea şi a lui Emil în tot ce a avut ea mai pur. De ce să uit sau cum aş putea să uit dragostea asta din care te-ai născut tu ? Ea a existat, a fost unul dintre puţinele teritorii luminoase din viaţa mea, dar mă tem că astea sînt lucruri pe care le vei înţelege deplin abia după ce tu însăţi vei fi iubit cu adevărat.

Patricia își găsi mama de un retorism ușor demodat, dar, în același timp, nu se putu sustrage unui sentiment de vinovăție, jenant deși încă incipient. Își coborî ochii pe carte și întoarse fără rost cîteva foi ca și cînd ar fi căutat un anume pasaj. Se întrebă dacă Paula știa ceva și dacă săgeata împotriva parveniților fusese o întîmplare sau o aluzie. Într-adevăr, bătrînul Rovinaru — „ce ciudat, lui îi zic bătrînul deși e de o vîrstă cu tata !“ își pavase aleile din curte cu dale de marmură, obținînd efecte de un desăvîrșit prost-gust, dar, mai mult decît atît, acum își amintea că odată, cînd Sergiu o dusese la ei, intraseră prin dos pentru că el își uitase cheia și în bucătărie dăduseră peste un bătrîn care ședea pe un scaun, părînd că așteaptă pe cineva, lîngă masa goală pe care-și pusese pălăria veche, neagră, pătată de ploi. „Să trăiești, moșule“, îi strigase vesel Sergiu fără să se oprească și ea de asemenea bîiguise ceva incert, între bună ziua și sărumîna, pentru că nu știa cine era bătrînul care le răspunsese cu melancolică bonomie „să fiți sănătoși, dragii mei.“ Nu mai știa dacă avusese sau nu intenția să-l întrebe cine era moșul, dar își amintea precis că de cum intraseră, Sergiu se îndreptase direct spre casetofon, apăsase butonul și în încăpere se revărsase vocea patetică, de clapon sentimental, a acelui cîntăreț în vogă care-i dădea și ei fiori stranii, obligînd-o să-l asculte fascinată. Uitase de bătrîn mai ales că Sergiu o cuprinsese și se sărutaseră îndelung, lipiți unul de altul de la glezne pînă la umeri, tot timpul cît glasul acela deznădăjduit își luase rămas bun de la dragostea lui. Fusese ca și cum ei înșiși s-ar fi sărutat pentru ultima oară. Apoi Sergiu smulsese din bibliotecă volumul care constituise pretextul venirii lor pînă aici și ieșiseră prin față, prin holul cu lumini indirecte și cu un mic havuz în mijloc, uitînd de existența bătrînului. Totuși nu fusese o uitare definitivă după cum constata acum cînd își amintea cu o precizie surprinzătoare și cu o înduioșare jenantă aerul resemnat cu care părea că-și cere iertare pentru prezența sa acolo, fiind totodată hotărît să aștepte oricît ceva ce nu numai el spera.

— Ceea ce aș vrea să te întreb, spuse ea ca să-și alunge sentimentul de jenă și în același timp s-o îndepărteze pe Paula de la acest subiect, ceea ce aș vrea să te întreb ca

să pot înțelege unele lucruri este dacă desolidarizarea aceea a ta de care vorbeai s-a născut dintr-o convingere politică. Dacă tu și tata aveați o convingere politică limpede. Te întreb pentru că noi discutăm azi foarte mult peste tot despre conștiința asta politică și sînt printre noi încă destui care n-o au și nu știu nici ei precis ce vor, deși ei vorbesc cel mai mult și fără rost prin ședințe, din cauza lor mai țin ședințele cu ceasurile, și cînd se pornește cîte unul din ăștia, sedus de forța iluzorie pe care i-o dă microfonul, noi zicem că-i dă cu liru-liru-crocodilu și ce e ciudat, e că de cele mai multe ori tocmai despre conștiința asta politică pe care în fond n-o are zbiară el și se bate cu pumnul în piept. De aceea te întreb dacă voi pe atunci, adică, acum vreo douăzeci de ani, cînd erați cam de vîrsta noastră, voi aveați o asemenea conștiință, ați acționat determinați de ea ?

De cîteva zile, Patricia nu înceta s-o uimească, purtînd-o din surpriză în surpriză și asta nu însemna decît că în acești ani cît stătuseră împreună nu se pricepuse să și-o apropie și să-i cîștige încrederea. În ipostaza matură și gravă de acum Paula încă n-o cunoscuse și se văzu obligată să admită că rămăsese binișor în urmă tratînd-o ca pe un copil. Și apoi de ce se crampona de ideea că pe ei nu-i interesa nimic în afara acelor chitariști clamoroși după care se dădeau în vînt ? Era de-a dreptul intrigată — amuzată și puțin, inutil, îngrijorată — de această nebănuită față a Patriciei.

— Dă-mi voie să te întreb întîi eu : tu ai conștiința politică de care te interesezi ?

Patricia spuse da, prompt și fără ezitare și, după tonul ei, Paula deduse că nu era dispusă să intre în amănunte. Aștepta ca Paula să lămurească întrebarea ei : ea era cea care întreba și Paula trebuia să răspundă, se înțelegea asta din toată ținuta ei, din felul cum stătea dreaptă, cu mîinile prelungi nemișcate pe paginile deschise ale cărții, din acea expresie severă a ochilor din care Paula trebuia să înțeleagă că singura ei datorie era să fie sinceră.

— Ei bine, se hotărî ea, adoptînd un ton ușor amuzat, cel puțin pînă cînd l-am cunoscut pe Emil, deși, cum ți-am mai spus, începusem să mă introduc, mai mult pe dibuite,

în marxism, nu pot să afirm că aș fi avut o conștiință politică. Ceea ce am gîndit și am făcut a fost determinat mai degrabă de instinctul de conservare care îi face pe pasagerii unei corăbii ce se scufundă să se omoare între ei ca să apuce un loc în barca de salvare. E ceva primitiv, elementar dacă vrei, în care politica n-are nici un amestec. Dealtfel însuși acest cuvînt — politic — reprezenta pentru mine o noțiune destul de obscură, în orice caz neliniștitoare pentru că luasem contact cu ea întîi prin intermediul unor fișe și chestionare terifiante prin insistența lor asupra unor amănunte ce n-avuseseră niciodată pentru mine vreo semnificație deosebită și pe care le completam întotdeauna cu prudență și cu conștiința unor urmări imprevizibile, părinții, cine au fost, ce avere au avut înainte, dar după, din ce partid au făcut parte înainte, dar după. unchi, mătuși, cumnați, cumnate, dracu, lacu și așa mai departe, voi n-aveți habar ce înseamnă un dosar de cadre, vă simțiți teribil de ușor și de aceea vă închipuiți că lumea începe odată cu voi. Conștiința politică, fetițo, așa cum o concepem noi, astăzi, se conturează lent, în timp, și din cauza asta n-aș putea să izolez un moment anume în care am dobîndit-o. Nici tu n-ai putea, deși în cazul generației tale procesul acesta e mult mai firesc și mai simplu.

— Mi se pare, spuse Patricia zîmbind pentru prima dată de cînd începuseră această discuție, că folosești intenționat numai culori care te dezavantajează. De ce?

Pe Paula o înduioșă această impresie. Așadar Patricia credea în ea, își formase despre ea chiar o imagine la care nu era dispusă să renunțe în favoarea imaginii reale pe care Paula însăși i-o punea la dispoziție.

— Tu idealizezi, eu m-am înfățișat așa cum sînt, crede-mă, țin foarte mult să cunoști adevărul, să-ți cunoști familia așa cum e. Un adevăr descoperit tîrziu poate fi mai dureros decît unul cunoscut la timp, cu luciditate. Ceea ce numești tu culori care mă dezavantajează sînt de fapt defectele întregului nostru clan. Atîta doar că eu le recunosc, le privesc în față și mă zbat să le depășesc, pe cînd ai noștri le socoteau virtuți sau dacă nu le socoteau virtuți făceau tot posibilul să le treacă sub tăcere. Divulgarea lor

ori încercarea de a le exorciza era pentru ei ceva de neconceput, o autentică blasfemie. Tu eşti prima care ai avut marea şansă de a porni eliberată de toate tarele astea. O datorezi în mare parte educaţiei oficiale, dar şi mie, curajului meu de a pleca de acasă cu trei covrigi şi o duzină de cărţi. Dacă n-aveam acest curaj ai fi fost alta, după cum şi eu aş fi fost alta, ai fi avut alt tată, probabil pe gustul bunicilor tăi, şi ţi-aş fi transmis toată zestrea lor de prejudecăţi, de idiosincrasii, de laşităţi şi de meschinărie care ar fi contracarat serios educaţia pe care ai primit-o, punîndu-te astfel într-o dilemă cu consecinţe tragice între ceea ce învăţai la şcoală şi ce auzeai acasă. Ai fi ieşit — cum zic ? — chircită, un fel de copil rahitic, strivită între ce ar fi vrut ai tăi să fie şi realitate. Aşa, slavă Domnului, eşti un exemplar reuşit de om întreg care are şi marea calitate de a gîndi cu propriul lui cap şi îmi place să cred că în asta, cît de cît, am şi eu un merit.

Se înfierbîntase şi elanul vecin cu vehemenţa cu care rosti ultima tiradă sfîrşi prin a o transpune pe Patricia într-un fel de stare de alarmă. Paula o luase de mînă şi o dusese în spatele scenei pe care se desfăşura viaţa lor de familie şi aici se aflase deodată într-un labirint de culise pe care nici nu-l bănuise şi unde nu se simţea la îndemînă, ca orice om adus din plină lumină într-un loc necunoscut şi prost luminat. O nedumerea în primul rînd însăşi necesitatea acestor culise : adică de ce două feţe, de ce o viaţă în partidă dublă ? Ce fusese atît de grav sau de ruşinos încît trebuia ascuns ? Întrebă cu o undă de îndoială :

— Au fost chiar atît de răi ?

Nu, nu fuseseră răi, rîse Paula, amuzată de subita ei îngrijorare. Patricia se rezemă mai bine de spătarul fotoliului şi inspiră adînc. Se simţea mai bine după această asigurare.

— La urma urmelor, ce înţelegi prin rău ? N-au omorît, n-au furat la drumul mare, n-au furat nici la adăpostul legii, adică n-au exploatat vreau să zic, dar au aparţinut prin mii de fire de o lume ai cărei piloni erau individualismul, proprietatea, exploatarea şi asta nu putea să nu influenţeze tot sistemul lor de gîndire. De fapt detaliile profesiunilor — căci toţi au fost avocaţi sau preoţi sau economişti — detaliile nici nu le cunosc. Dar cum aş putea

să spun despre mama și tata, care m-au iubit în felul lor și pe care i-am iubit în felul meu, că au fost răi ? Sau despre bunici, pe care i-am iubit cu toată dăruirea copilăriei, că au fost răi ? Despre străbunicul Septimiu de a cărui aură de erou eram — și încă sînt — mîndră, despre străbunica Emilia a cărei amintire romantică și puțin misterioasă, cu aromă *fin de siécle* îmi dă și azi un fior discret voluptuos ? Nu, n-au fost răi, au fost pur și simplu oameni cu tot ce implică asta și cu precizarea că au aparținut unei lumi, au rămas între limitele acestei lumi care, pe curba evoluției, se află de acum undeva dedesubtul nostru. Eu am fost prima care am rupt solidaritatea și m-am desprins de lumea aceea.

Fu rîndul Patriciei să zîmbească sesizînd involuntara mîndrie care vibrase în ultima frază a Paulei.

— Dar, în definitiv, cu tata ce au avut, de ce n-au fost de acord să te măriți cu el ?

— N-au fost de acord în primul rînd pentru că nu-mi terminasem încă facultatea și în privința aceasta ar fi avut în mare măsură dreptate. Adevăratul motiv însă a fost culoarea familiei Dona. Ai noștri, cum ți-am spus, economiști, popi, fișcali, cu excepția popilor, toți doctori de Budapesta, universitate conservatoare care supraviețuia prin tradiție, nu prin valorile pe care le-ar fi avut. Dona în schimb, bunicu-tău adică, cu doctoratele luate la Paris, savant de renume, membru în nu știu cîte societăți și academii străine, creator de școală în cardiologie, decorat cu tot ce ai văzut la înmormîntarea lui purtat pe perniței de catifea. Frate-său, Bogdan, scriitor, director al unei reviste de atitudine într-o epocă în care atitudinea era asimilată actelor subversive, deținut într-un lagăr, pe urmă devenit președinte al filialei Uniunii și prozator de prestigiu, deși tu îl găsești depășit. Amîndoi democrați și antifasciști notorii, amîndoi membri de partid din 1945. În ceea ce-l privește pe Emil, el a fost comunist din capul locului, brigadier la Salva-Vișeu, pe urmă ziarist. Vine la noi în tîrg ca reporter într-un proces de răsunet pe atunci, în care erau implicați de-a valma sabotori și speculanți. Printre ăștia picase și tanti Iulia, ai mai auzit tu probabil de ea prin casă. Bărbatul ei, lider național-țărănist, fusese condamnat la nu știu cîți ani și ea rămăsese fără

pensie, fără nimic. O slujbă ca femeie de serviciu sau muncitoare necalificată ar fi găsit, dar era într-adevăr prea bătrînă și slăbănoagă pentru așa ceva. O soluție ar fi fost să-și vîndă pe rînd bijuterii, covoare, ce aveau prin casă, cum dealtfel făceau și ai noștri și atîția alții. Tanti Iulia a preferat însă să dea bani cu camătă. Zece la sută. Atît ne-a luat și nouă, deși era de ani de zile socotită o familiară. Las-o săraca, trebuie și ea să trăiască și la urma urmei ce ne făceam dacă nu ne ajuta ea, zicea mama care îi era recunoscătoare pentru jecmăneala asta, ba chiar măgulită pentru că auzise că unora le lua și dobînzi de 25%. Pe vremea aceea era obiceiul ca pe acuzați de soiul ăsta să-i scoată în văzul lumii, pe treptele din fața teatrului, și să-i țină acolo cîte o zi întreagă, fiecare cu o tablă atîrnată de gît pe care scria tot ce făcuseră. Cît era ziua de lungă, o mulțime mereu primenită căsca gura la ei, comenta, le striga ocări și poate că i-ar fi și lapidat dacă n-ar fi fost păziți de milițieni. Ai noștri erau îngroziți de posibilitatea ca tanti Iulia să apară acolo cu cartea de vizită atîrnată de gît și tata, cu toate că făcea tot posibilul să stea în umbră ca să nu atragă atenția asupra sa, a ieșit din bîrlog și a încercat să stabilească niște relații pentru a o salva nu de condamnarea care era iminentă, ci măcar de acea expunere în fața oprobriului public. Din întîmplare a aflat de prezența lui Emil în oraș și s-a hotărît să apeleze la el. O făcea în virtutea faptului că îl cunoștea oarecum pe doctorul Dona, fuseseră deputați în nu știu ce legislatură dinainte de război și se pare că între ei se stabilise o anume simpatie. nu, nu simpatie, nu putea fi vorba de simpatie, mai curînd o anumită stimă reciprocă, stima aceea pentru un om care gîndește și crede cu sinceritate în ceva, chiar dacă gîndește și crede altfel decît tine, ceva asemănător cu stima cavalerească sau sportivă, dacă vrei. Tata a apelat la Emil, firește, în disperare de cauză pentru că nimeni nu se arătase dispus să intervină în favoarea unei femei care era realmente proscrisă și își merita soarta. Se mai făceau pe atunci și abuzuri și greșeli judiciare cărora le cădeau victime oameni într-adevăr nevinovați, dar cazul bunei noastre prietene de familie era limpede, oricum ai fi privit lucrurile nu puteai s-o consideri o victimă și găsesc firesc că eforturile tatei n-au avut ecou într-o epocă aspră și

tranşantă pînă la simplism. Spun că a apelat la Emil în disperare de cauză pentru că justiţia era pe atunci expeditivă şi timpul foarte scurt. Sînt sigură că a recurs la el cu un chinuitor sentiment de umilinţă : Emil îi putea fi copil. L-a căutat la tribunal şi l-a învitat la masă în numele vechilor lui aşa-zise relaţii cu doctorul Dona. Mă întreb şi azi ce l-a determinat pe Emil să accepte invitaţia asta ştiind bine că era riscant pentru situaţia lui să frecventeze familia unor duşmani de clasă. Erau nişte amănunte, nişte situaţii la care nici nu ne mai gîndim azi, voi nici măcar nu le ştiţi, dar care pe atunci cîntăreau enorm. puteau pur şi simplu să-ţi hotărască destinul. Îmi zic că a acceptat pentru că o fi fost mai puţin chibzuit sau mai puţin conformist — cum vrei s-o iei — decît azi sau fiindcă poseda încă acel grăunte de nebunie cu care dealtfel cred că m-a cucerit şi pe mine. Atunci ne-am cunoscut şi ştiu că am rămas entuziasmaţi cu toţii, nu numai eu, de conversaţia lui, de spiritul lui, dar mai ales de modul destul de firesc în care a promis să intervină pentru tanti Iulia. A făcut-o cumva în treacăt, ca pe un lucru de la sine înţeles asupra căruia nici nu merita să insişti. După masă le-a cerut permisiunea să mă invite la un film. N-au fost prea încîntaţi, nici tata, nici mama, cunoştinţa era prea recentă pentru exigenţele codului lor moral, dar pentru că îi erau îndatoraţi au acceptat. Eram sufocată de emoţie şi de mîndrie şi poate de fericire. Cu colegi mai fusesem eu la cinema, dar cu un bărbat care mai era şi frumos şi avea o profesiune a lui, importantă, respectată şi temută, ieşeam atunci pentru întîia dată. Din film îmi mai amintesc de cavalcadele năprasnice ale unor cazaci şi de un cor de o nostalgie sfîşietoare acompaniat de balalaici. Mă copleşea, mă paraliza prezenţa lui Emil şi nu eram capabilă să răspund decît monosilabic tuturor tentativelor sale de a închega o conversaţie. Ştiu precis că la sfîrşitul filmului am oftat eliberată şi puţin dezamăgită că nu încercase, ca băieţii pe care-i cunoscusem, să-mi ia mîna prin întuneric. Pe tine te-a sărutat vreodată un băiat la cinema ?

Patricia tresări readusă cu brutalitate în prezent, dar în clipa următoare zîmbi echivoc :

— Lasă asta, acum nu despre mine e vorba.

— Ai dreptate, oftă Paula, văd că ai de gînd să nu mă slăbești pînă la capătul capătului. Ei bine, fapt este că tanti Iulia n-a apărut pe treptele teatrului, dar recunoștința pe care ai mei se credeau datori să i-o păstreze lui Emil a durat foarte puțin, nici măcar două zile. Nenorocirea a fost că Emil a salvat-o — așa credeau ei, așa am crezut și eu un timp, că el a salvat-o — dar n-a iertat-o. În seara încheierii procesului a trebuit să plece, iar a doua zi noi am putut citi cu toții în ziar, cu groază, relatarea dezbaterilor semnată de el. Își pusese la bătaie toată verva pamfletară. Pe tanti Iulia eu n-o suferisem niciodată. îmi devenise chiar odioasă de cînd ai mei, neputîndu-i plăti dobînda aceea colosală care se tot adunase, i-au dat unul din ultimele covoare persane pe care le mai aveam în casă iar ea l-a luat fără nici o tresărire, continuîndu-și apoi de trei ori pe săptămînă obișnuitele partide de canastă în casa noastră ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Îmi era silă s-o și văd și cu toate astea, cînd am citit ce scria Emil despre ea, m-am cutremurat. Era de-a dreptul sinistru portretul pe care i-l făcuse și pentru prima dată mi s-a făcut milă de ea. Asta l-a scos definitiv pe Emil din grația, oricum fragilă, în care-l ținuseră ai mei. Cînd a revenit pe urmă în oraș, dealtfel foarte curînd, și ne-a vizitat, m-au pus pe mine să-i deschid — după ce se uitaseră întîi prin vizor, vezi de aici se trage ostilitatea mea pentru vizoare — și să-i spun că tata era bolnav și nu-l puteam primi. Cum n-aveam decît o cameră, refuzul părea plauzibil și rezonabil. Mi-am dat însă seama imediat, cu un chiot secret de bucurie, că pe el prea puțin îl interesa dacă va fi sau nu primit. Cu vocea puțin mai coborîtă, mi-a spus „de fapt pentru tine am venit, n-ai vrea să ne întîlnim deseară ?“ Nici o secundă, nici o fracțiune de secundă n-am ezitat înainte de a-i spune „ba da“. A fost o șoaptă sugrumată de fericire care ne-a decis soarta. M-ai întrebat de ce nu l-au acceptat pe Emil și eu ți-am înșirat aici o istorie întreagă, dar odată și-odată tot trebuia s-o afli.

Încheia ca și cum s-ar fi scuzat, speriată ea însăși de proporția pe care o luase un simplu răspuns. Patricia însă nu păru s-o ia în seamă.

— Tu doar îl iubeai, o întrebă, sau și credeai în el ?

— Credeam în el, fără îndoială credeam, credeam orbește chiar fără să știu în fond prea multe despre el și asta a fost o imprudență din partea mea, dar fără asemenea credință mă îndoiesc că aș fi avut curajul să-i înfrunt pe ai mei pînă la capăt. Să nu mă întrebi însă de ce credeam, pe ce se baza această încredere că n-aș putea să-ți spun. Un rol l-a avut poate și episodul cu tanti Iulia după care am văzut în el duhul justițiar al erei proletare. Dar și fără asta tot aș fi crezut în el pentru că iubirea fără încredere e un nonsens...

Voise să continue, să-i spună că ea știa, se convinsese că iubirea fără încredere era un nonsens, nu era imposibilă, dar era un nonsens : ea, de pildă, azi, îl iubea încă, dar nu mai credea în el, nu mai reprezenta pentru ea nici o garanție și nimic nu putea fi mai absurd și mai fără ieșire decît o asemenea situație. Patricia însă n-o lăsă să-și rotunjească gîndul, nerăbdătoare să avanseze pe un drum al ei pe care singură și-l deschisese.

— Așadar, insistă ea, tu consideri că a crede într-un om justifică hotărîrea de a-l urma în orice condiții și cu orice risc ?

Paula însăși se miră de spontaneitatea și decizia cu care răspunse „da, asta e una dintre convingerile mele nestrămutate în ciuda a ceea ce s-a întîmplat ulterior între noi.“ Abia mai tîrziu i se păru ciudată insistența ei, vădită mai ales prin această ultimă întrebare, agravîndu-i bănuiala că se îndrăgostise. Ca și cum ar pregăti ceva, se gîndi Paula a doua zi. Și tocmai acum, cu cîteva luni înaintea repartizărilor, amănuntele acestea deveneau semnificative. Se putea aștepta la o surpriză și-i păru bine că-și făcuse datoria avertizîndu-l și pe Emil. Atunci însă nu sesiză pe loc nuanțele. Patricia se ridică din fotoliu cu un aer mulțumit, ca și cum Paula fără să-și dea seama, i-ar fi confirmat o convingere și de fapt așa și era. Spuse deodată că-i era somn, veni lîngă Paula, se sărutară și pe urmă se îndreptă spre ușă. În prag se mai opri încă o dată, obsedată parcă de un gînd mai vechi.

— Și cînd s-a clătinat prima oară credința ta în el ?

— Văd că ții într-adevăr să mergem pînă la capăt. În cazul ăsta ai să te culci azi mai săracă în iluzii. Credința mea s-a clătinat chiar în toamna aceea, după ce m-am

întors la facultate și după ce s-au pornit ploile, în a doua sau a treia seară după ce am început să vin la el, în strada Ungureanu. N-am fost virtuoasă, trebuie s-o știi și asta acum. În definitiv nu mai ești copil și pot să-ți vorbesc deschis. Într-una din serile astea, pe cînd stăteam amîndoi zgribuliți sub plapomă pentru că ne plimbasem vreo două ceasuri și ne murase ploaia și ascultam cum țiuiau lemnele ude care nu voiau să ardă, mi-a spus oarecum mîndru și amuzat ca de o poznă inocentă că de fapt nu intervenise atunci pentru tanti Iulia.

— Cum adică ?

— Exact întrebarea asta i-am pus-o și eu, fericită că mă aflam în brațele lui, dar și într-o totală perplexitate pentru că nu înțelegeam cum de tanti Iulia scăpase totuși, de ce el mințise totuși, de ce nu-mi spusese adevărul măcar mie și toate astea se băteau cap în cap și nu mai înțelegeam absolut nimic. În realitate totul a fost mult mai simplu, mi-a spus-o chiar el, tot simplu, ca și cum ceea ce făcuse ar fi fost ceva firesc, la mintea cocoșului, un lucru pe care oamenii îl fac în mod curent. Exista o hotărîre — recentă de vreme ce tata nu aflase de ea — ca deținuții bolnavi sau femeile de la o anumită vîrstă să fie absolviți de acea expunere publică. El știa de asta, dar a tăcut, l-a lăsat pe tata să se frămînte, să argumenteze, să-l roage, ca apoi să promită că va face tot posibilul. Ți-am spus că a acceptat imediat, firesc, aproape în treacăt. E adevărat, dar în același timp n-a omis să dea de înțeles, tot așa în treacăt, rîzînd, că nu va fi de loc ușor, ba chiar că o asemenea intervenție reprezenta pentru el un risc. Și — repet — toată comédia asta penibilă în timp ce el știa precis că hotărîrea luată în ajun oricum o scutea pe tanti Iulia. „De ce ai făcut asta ?“ l-am întrebat consternată. „Am făcut-o pentru tine“, mi-a spus rîzînd. De cînd a intrat în casă și m-a văzut și-a dat seama că trebuia să mă mai vadă, să rămînă în preajma mea și toate celelalte pe care dealtfel le cred pentru că — m-am convins pe urmă — m-a iubit cu adevărat. Cererea tatei devenea astfel providențială. „Dacă-i spuneam să nu-și mai facă griji că doamna era absolvită prin hotărîre judecătorească, n-aș fi cîștigat nimic, mi-a mărturisit el cu seninătate. Pe cînd așa, l-am făcut pe tatăl tău să se simtă îndatorat față

de mine, adică mi-am consolidat poziția în preajma ta iar în ochii tăi am dobîndit o aură de generozitate, de *chevalier sans peur et sans reproche*.“ „Dar tu nu-ți dai seama că e abject tot ce ai făcut ?“ am exclamat cu destulă lipsă de convingere însă și cu destulă tandrețe pentru ca el să nu mă ia în serios. „Ba da, sînt convins că e abject, mi-a spus, dar am făcut-o pentru tine, mi s-a părut mijlocul cel mai sigur și mai rapid de a rămîne cu tine“. Pentru el, zicea, eu reprezentam un ideal atît de înalt și de irezistibil, încît mijloacele de a-l ajunge își pierdeau orice importanță. Am acceptat scuza asta sau explicația asta, ce-o fi fost, m-am simțit chiar mîndră, cu orgoliul satisfăcut. O ușurință pe care sînt tot mai înclinată s-o condamn, ceea ce nu înseamnă că n-o înțeleg și azi tot atît de bine. Asta e ceea ce voiai să știi de fapt : de atunci credința mea nestrămutată în el a rămas cu o foarte discretă fisură. De cîte ori după aceea mi-a mai spus sau a făcut ceva cu adevărat important sau demn de admirație, își ivea căpșorul și îndoiala, eram tentată să zgîriu cu unghia ușurel suprafața ca să văd ce apare dedesubt, mi se insinua acel perfid *dar dacă*... Și acum du-te că e trecut de miezul nopții. Mi-ai răscolit toate amintirile astea de mă tem că n-o să mă mai pot concentra și am rămas în urmă cu vreo trei pagini pe ziua de azi...

Patricia părăsi policlinica într-o stare de perplexitate. Doctorița, femeie între două vîrste, înaltă și energică, dar binevoitoare și cu simțul umorului, o însoți pînă la ușa cabinetului și înainte de a-i deschide o amenință ferm cu degetul : „Să nu-ți dea cumva prin cap o prostie. Și de cîte ori simți nevoia, caută-mă. Poți să mă cauți și acasă". Patricia surîse mecanic și fără convingere. „Mulțumesc", murmură dînd să iasă, dar doctorița îi puse mîna pe braț. Zîmbea pentru prima dată de la intrarea Patriciei. Un zîmbet amuzat pe care îl îmblînzise înduioșarea.

— Nu mai fă mutrica asta nenorocită că nu ești nici prima, nici ultima.

— Asta e o consolare ? întrebă Patricia cu un glas care se afla în pragul plînsului.

Doctorița reveni la tonul ei decis, de profesionist :

— Eu nu consolez, eu consult și dealtfel, în cazul dumitale, nici nu există consolare.

Nu ești nici prima, nici ultima, nu ești nici prima, nici ultima. Nu era nici măcar un gînd, ci niște cuvinte, singurele, puține și oarecum lipsite de noimă, care i se rosteau obsesiv în timp ce străbătu sala de așteptare și coridoarele printre bărbați și femei ce păreau cu toții aceiași, cenușii, multiplicați la nesfîrșit, cu expresii placide, resemnate, hotărîți să aștepte oricît. Pereții albi, vopsiți în ulei, primiseră o nuanță cenușie de jeg de la miile de spinări care se

rezemaseră de ei. Pe măsuțele rotunde, broșuri de propagandă sanitară soioasc, cu colțurile îndoite. De la stomatologie se auzea bîzîitul penetrant al frezelor și aerul îmbîcsit mirosea greu a dezinfectante și a oameni mulți și de tot felul. „Ce loc urît, Doamne, parcă anume făcut să primești o veste ca asta !“ Era primul gînd care reușise să se desprindă din repetarea automată a cuvintelor doctoriței. În stradă, ziua de iunie o învălui într-o adiere tandră, cu miresme de tei. Avu sentimentul că se trezește dintr-un coșmar. Rămase o vreme la marginea trotuarului, inspirînd adînc, fără să știe ce avea de făcut și încotro s-o apuce. Și totuși ceea ce se petrecuse acum cîteva minute acolo în cabinet fusese și rămînea adevărat. „Trebuie să depășesc clipa asta de spaimă, nu pot să stau aici ca bătută în cap. În definitiv nu înțeleg de ce m-am și speriat, doar bănuiam, altfel n-aș fi venit. Bănuiam, dar speram să nu fie adevărat. Și acum am aflat că e adevărat. Ei și ? Încerc să-mi fac curaj, dar mi-e frică, mi-e groaznic de frică, din clipa cînd m-a pus să mă întind pe masa aceea, sub ochii ei, mi-e o frică stupidă, degeaba... Nu ești nici prima, nici ultima, ce idioție, filozofie de moașă comunală, parcă ar avea vreo importanță că te afli la mijloc ! Și cînd mori nu ești nici prima, nici ultima, dar cum te poate ajuta asta să-ți pese mai puțin ?“ Își dădu seama că apucase instinctiv către strada Corăbierilor. Într-adevăr, lui, în primul rînd lui trebuia să-i spună. „Poate ar fi bine să-i telefonez întîi, să nu dau peste maică-sa și peste taică-su. Ei și dacă dau ce-i, tot vor trebui s-o afle și ei“. Îi veni să rîdă de propria ei fanfaronadă, căci fanfaronadă era, o recunoscu în chiar clipa următoare : niciodată n-ar fi avut îndrăzneala sau lipsa de pudoare să vorbească despre asemenea lucruri de față cu părinții lui. „Oare chiar n-aș putea ?“ se întrebă. De fapt nu știa, nimic nu mai putea ști acum, propriile ei reacții îi deveniseră imprevizibile. Strada frumoasă, cu vile cochete, îngrijite, urca în pantă ușoară, era spre amiază, cald și pustiu căci lumea se afla la treburi iar gospodinele prin bucătării. Se simți deodată nefiresc de obosită. Păși încet în lumina fierbinte și nedumeririle și spaimele — obosite parcă și ele — se roteau tot mai lînced, devenind tot mai confuze și mai amorfe. „Cine sînt eu acum sau cine

sîntem noi acum și ce am să-i spun, nu lui pentru că lui știu ce am să-i spun, cu el știu să vorbesc, dar ce am să le spun lor ?“ Se temea de ei ? Iată că, după toate aparențele, se temea. Era decisă să-și apere ceea ce socotea a fi viitorul ei, să pledeze pentru el, dar în același timp se temea de confruntarea hotărîtoare care trebuia să vină între ea și Paula, între ea și Emil mai apoi. De părinții lui, ciudat, nu se temea, era treaba lui să se descurce cu dînșii, pentru ea erau indiferenți. Cel puțin așa crezu pînă se opri în fața porții și ridică degetul spre sonerie. Dar dacă erau și ei acasă ? Căldura deveni deodată insuportabilă. Își trecu dosul palmei peste frunte. „Ei și, n-au decît să fie, am să mă descurc cumva, n-am încotro, înapoi nu mai pot da. Dar chiar dacă aș putea, aș mai vrea eu să dau înapoi ?“ Era o întrebare indiscretă și primejdioasă pe care o strivi apăsînd soneria dușmănos, cu toată palma. Urmări țîrîitul prelung care răsună stins undeva înăuntrul vilei tăcute, cu rulourile trase și zidurile îmbrăcate în trandafiri agățători, roșii, înfoiați, fierbinți, pe urmă dispozitivul acela nevăzut care întotdeauna o intimida puțin bîzîi scurt și portița metalică vopsită într-un verde strălucitor se deschise de la sine. Înaintă pe dalele hexagonale de marmură care traversau peluza verde, tunsă uniform ca o mochetă. Toate astea îi provocau de fiecare dată un zîmbet interior, amuzat-ironic, acum însă nici nu le mai văzu, trecu printre ele absentă, parcă năucită, încercînd să anticipeze cumva ceea ce va urma. „Dacă ar fi numai mama lui acasă ne-am mai descurca, cu ea am ajunge poate să ne înțelegem“. În clipa aceea ușa vilei se deschise și Sergiu se năpusti pe scări în întîmpinarea ei. Văzîndu-i chipul radiind de bucurie, sub avalanșa lui de întrebări și de răspunsuri pe care și le dădea singur, avu sentimentul că era salvată, că totul nu fusese decît o stranie halucinație. Nu se așteptase s-o vadă pînă seara și încă aici, pe domeniul *boss*-ului, cum zicea el, și o cuprinse de mijloc sărutîndu-i părul și ochii și tîmpla transpirată, purtînd-o aproape pe sus pe cele cîteva trepte. Știa că la ei se practica obiceiul descălțării musafirilor în hol, ca la moschee, dar ea îl găsea penibil și nu i se supusese niciodată. Acum însă, toate i se păreau grele, fierbinți și împovărătoare și își lepădă papucii. Picioarele goale pe covoarele catifelate, răcoroase și adînci îi

transmiseră prima senzație concretă capabilă s-o calmeze întrucîtva. În camera lui se lăsă într-un fotoliu, destinsă, cu un oftat de eliberare. El se așeză pe covor, rezemîndu-și obrazul de genunchiul ei rotund și cald. O privea de acolo cu un fel de adorație, surîzînd fericit, brusc intimidat, nemaiîndrăznind deodată să întrebe nimic. Nici nu mai aștepta nimic, fericit că o avea lîngă el, uluit încă de o asemenea întîmplare neașteptată. Patricia își trecu degetele răsfirate prin părul lui des, aspru, de un galben arămiu care îi amintea de niște spice grele, pîrguite, tot așa aspre, tot așa arămii, pe care îi plăcea să le simtă în palme odată, în timpul unei munci patriotice, înainte de ultima vacanță cînd începuse totul între ei. Odată ? Nu, era prematur să zică a fost odată căci totul se petrecuse acum un an. Un singur an, trecut ca o clipă, dar în care încăpuseră toate. Acum se afla aici, în fața lui, cel care încă nu bănuia nimic. O va afla, i-o va spune peste cîteva clipe, dar, lașă, căuta pretexte pentru a amîna căci se temea de reacția lui, de prima reacție, aceea de care depindea totul pentru că, producîndu-se sub efectul surprizei, era fără dubiu sinceră. Va fi un moment foarte scurt, dar decisiv, de care vor atîrna toată dragostea și speranțele lor. Va trebui să-i privească foarte atentă chipul, expresia feței, a ochilor : lumină sau spaimă va coborî asupra lor ? Lumina însemna salvare, cine ar fi crezut acum un an, în ziua aceea înaltă de vară, că vor ajunge aici, într-o asemenea cumpănă, și mai ales că vor ajunge atît de curînd ? Nici chiar în dimineața aceea, cînd plecase la ștrand cu Corina și cu Liliana, nu bănuise nimic. El le găsise în mulțimea întinsă pe nisip și se așezase lîngă ele. Întîi își ceruse voie. Avea un aer nesigur, ca și cum s-ar fi temut că ele nu-i vor îngădui. „Mă bucur că v-am găsit". Se uitase la ea și de aceea îi plăcuse și îi plăcea și azi să creadă că în fapt voise să spună „mă bucur că te-am găsit, Patricia". Și ea se bucura, dar nu i-o spuse. Pe urmă vorbise mai mult cu Corina și cu Liliana. Din cînd în cînd doar li se întîlneau privirile și atunci el își întorcea ochii parcă speriat, cu un fel de grabă. „E un timid", își zise ea cu un început de nemulțumire sau de dezamăgire. I-ar fi plăcut să fie mai intrepid, să-i ia, de pildă, mîna sub un pretext oarecare și să i-o păstreze mai mult decît

ar fi fost nevoie. L-ar fi socotit fără îndoială nepermis de îndrăzneț, poate chiar obraznic, dar cel puțin ar fi știut că interesul lui nu era doar o părere a ei. Se temea să nu greșească, să nu-și facă iluzii, fiindcă își dădea seama că singurul lucru de care putea fi deocamdată sigură era interesul pe care de un timp i-l purta ea însăși. Atunci îi venise ideea experienței pe care o făcuse și fără de care dragostea lor nu s-ar fi împlinit sau poate s-ar fi împlinit, dar mult mai tîrziu și totul ar fi fost poate altfel și ea n-ar mai sta acum aici, în fotoliu, cu mîna în părul lui de culoarea mierii, făcîndu-și curaj să-i spună lucrul acela foarte important și frumos și puțin înfricoșător. Prima dată intrară cu toții în apă. Se bălăciră, pe urmă se întinseră iar pe nisip. Pălăvrăgeau nimicuri, nu-și mai aminteau ce vorbiseră în răstimpul acela. Știa doar că din cînd în cînd răsfoia cartea — „Cartea de la San Michele“ pe care o citea pentru a treia oară poate — străbătînd rînduri la întîmplare și că alături se afla un grup de băieți și de fete cu un tranzistor deschis la maximum care începea s-o obosească. A doua oară ea nu mai intră în apă. Înregistră cu secretă satisfacție ezitarea lui : să meargă cu celelalte, să rămînă cu ea ? „Tu vrei să citești ?“ „Am să încerc“. Ar fi vrut să-i răspundă „nu, n-am chef de citit, prefer să stăm de vorbă“, dar nu i-o spuse pentru că era curioasă cum va reacționa. Așa cum se așteptase — chiar scontase asta — el intră în apă și se îndepărtă încet, fără entuziasm. Era limpede că o făcea doar de teama de a nu deveni inoportun, de a n-o incomoda cumva printr-o prezență prea insistentă. Se întrebase atunci pînă unde va merge discreția lui în ipoteza că îl interesa cu adevărat. Cîteva minute încă după ce rămase singură mai simulă că citise. După aceea își luă cartea, ocoli trupurile întinse la soare și apucă în susul apei, înspre ieșirea din șirand. Trecea astfel într-un domeniu pe care-i plăcea să-l considere al ei, un tărîm care grație imaginației ei devenise fabulos, aureolat de un mister insesizabil pentru alții. Fîșia de nisip se îngusta pînă devenea o cărare aproape sălbăticită, însoțită o vreme de o adevărată junglă de bălării și ierburi hirsute, foșnitoare, țepoase, unele cît statul de om. Printre ele, în stînga, rîul se presimțea doar, mai mult după mi-

resmele pe care le purta cu sine, răspîndindu-le departe pe ţărmuri. Din loc în loc i se zărea luciul străfulgerînd în soare. Ea, în gîndurile ei, îi spunea fluviul pentru că în locurile acelea era larg şi apele îi alunecau tăcute, cu o anume măreţie sau solemnitate. Avea o culoare verzuie întunecată, cu învîrtejiri misterioase care piereau imediat spre a se ivi din nou în alte părţi. Totul aducea a pustietate, a pămînturi încă nedescoperite, rumoarea ştrandului, derizorie şi deşartă, rămînea departe în jos, fîlfîitul neaşteptat al vreunei păsări stîrnite de ivirea ei o făcea să tresară cu o înfiorare plăcută şi din acea clipă orice devenea posibil : se afla undeva pe o insulă din Oceania, domeniul ei exclusiv, încă nedescoperit de nimeni. Într-un golf umbros avea o plută, iar mai sus, dincolo de crîngul de balsa în care se zbenguiau maimuţele, printre stîncăriile roşcate, îşi avea adăpostul, intim şi sigur, ca un fel de Casă de Granit a naufragiaţilor din „Insula Misterioasă". Cărarea pătrundea pe urmă printre sălciile cu trunchiuri groase, cioturoase, incredibil contorsionate, care nu erau decît duhurile malefice ale locului condamnate de ea la încremenire după ce încercaseră s-o alunge. Totul devenea mai umed, verdele mai gras, foşnetele mai catifelate sub adieri. Trăia din plin voluptatea de a păşi desculţă pe nisipul mătăsos şi fierbinte ori prin ierburi răcoroase pe care încă mai stăruia roua şi trebuia să se împotrivească tentaţiei de a se dezbrăca de tot ca să se poată bucura deplin de vîntul cald şi de răsuflarea proaspătă a frunzişurilor. Poate nu rezista ispitei dacă nu s-ar fi temut că oricînd s-ar fi putut ivi cineva, nişte îndrăgostiţi, vreun pescar sau — în ziua aceea — însuşi Sergiu. Era sigură că va porni pe urmele ei. Numai gîndul la această posibilitate îi dădea un fel de frică, făcînd-o să se simtă ca ucenicul vrăjitor, incapabilă să mai stăvilească desfăşurarea întîmplărilor care deveneau pe neaşteptate imprevizibile. Se întreba în acelaşi timp dacă nu mersese prea departe cu presupunerile şi se temea că se înşelase, că întîmplările nu se vor declanşa şi că, pînă la urmă, nimic nu se va petrece. Se petrecuse însă totul şi continua încă să se petreacă şi azi fără ca ea să mai poată interveni cu ceva, ca şi cum într-adevăr în acea ultimă vacanţă ar fi păşit într-un teritoriu magic. Era atît de sigură că Ser-

giu o va căuta, încît nu mai îndrăzni să se oprească în obișnuitul ei loc, prea tainic, pe care s-ar fi putut ca el să nici nu-l bănuiască. Apucase să se scalde, se uscase și stătea întinsă în nisip, cu fruntea rezemată de brațe peste cartea deschisă. Nu-l simți decît cînd se opri lîngă ea. Înălță capul și, jenată de soarele puternic, neputîndu-l deslușî din prima clipă, o înțepă o spaimă scurtă : dar dacă nu-i el ? Era însă el. Atunci înțelese pentru prima dată, deplin, ce înseamnă bucuria triumfului. Triumf fusese și intrarea ei la facultate, cu cîțiva ani în urmă, dar de data aceasta era cu totul altceva. O bucurie care se năștea cumva dinăuntrul ei, pe care o percepea cu tot trupul, o vibrație în adîncuri, un chiot, un cîntec. „Te-am urmărit. Te superi ?“ „Nu“. „Nu voiai să citești ?“ „Nu“. Voiam să știu dacă ai să mă cauți.“ Cînd se gîndea și azi ce curaj trebuise să-și facă pentru a rosti aceste cuvinte, se întreba dacă într-adevăr le rostise. Rămase dezorientat. Era o mărturisire prea brutală pentru timiditatea lui. Se așeză încet pe nisip, lîngă ea, fără să-i răspundă. Îi luă cartea și o răsfoi o vreme gînditor. Pe urmă se opri la o pagină anume și începu să citească. Era mai mult un murmur înfiorat de emoție, încît ea trebui să facă un efort pentru a înțelege cuvintele în încercarea de a identifica pasajul :

Semăna cu o plantă necunoscută și unduioasă, de o delicatețe stranie, cum stătea nemișcată, cu brațele înălțate, cu degetele împletite deasupra capului. Apa i se scurgea de-a lungul trupului scăpărînd în soare pentru a fi apoi suptă de nisipul însetat de sub tălpi. În spatele ei rîul curgea larg și tăcut ca un fluviu, iar pe celălalt mal, deasupra sălciilor, se vedeau în zarea fierbinte crestele albastre ale munților. Se răsuci de cîteva ori cu inconștientă grație, scăldată în lumină, pe urmă se întinse în nisipul cald și părul i se răsfiră ca o aureolă cu reflexe roșiatice. Mirosea a vară, a lăstărișuri și mîl, iar trupul ei emana o mireasmă tulburătoare de prospețime și de ape zvîntate.

Cunoștea aproape pe de rost „Cartea de la San Michele“, dar Sergiu mima atît de bine lectura, încît ei îi trebuiră cîteva clipe ca să-și dea seama că nu citea, ci povestea ceea ce văzuse.

„Nu m-ai urmărit, m-ai și spionat. Pentru asta ar trebui să te pedepsesc : aici te afli pe tărîmul meu, cu totul altul decît cel de unde ai venit.

Singurătatea ta era atît de frumoasă, încît n-am găsit puterea să ți-o tulbur. Simțeam, bănuiam că furișîndu-mă pe urmele tale, pătrund pe un alt tărîm, dar nu-mi închipuiam că e un tărîm interzis.

Te socoteam un timid și cred că am greșit.

Poate că n-ai greșit. Altfel ți-aș fi spus de-a dreptul și încă de mult că mi-ar plăcea să te întîlnesc, să fim undeva numai noi.

Ai spus-o acum.

Da. dar mi-a trebuit înscenarea cu cititul, ca o introducere, ca să-mi fac curaj. E ultima noastră vacanță. Peste un an vom fi cine știe unde, tu într-o parte, eu în alta. Mă chinuia teama că te-ar putea descoperi pînă atunci altul. Mai puțin timid.

Ceea ce mi-ai spus seamănă cu o mărturisire. Aștepți cumva un răspuns ?

Cred că mi-ar prinde bine, de ce să te mint ?

Pentru că ai fost sincer, am să fiu și eu. Ți-ai dobîndit cinstit privilegiul, neîngăduit altora, de a mă însoți în ținutul cel mai tainic al imperiului meu. Se cheamă Golful Speranței. Pe țărmurile lui foșnesc arbori cu scoarța înmiresmată, pe cerul lui scapără și ziua constelații fabuloase de care nici un muritor nu știe, iar pe apele lui mă așteaptă o plută pe a cărei pînză albastră e zugrăvită stema mea : cocorul auriu cu aripile întinse.

De ce cocor ?

Pentru că în cocor văd semnul libertății. Stema ta ce înfățișează ?

O bufniță albă.

De ce bufniță ?

Pentru că în făptura ei văd semnul înțelepciunii spre care năzuiesc.

O vom ajunge împreună, dar numai cu ajutorul cocorului auriu. Vom înălța stema ta pe o flamură purpurie, prelungă, pe catarg.

Am învățat că la înțelepciune ajung doar nemuritorii. Să înțeleg că sîntem și noi nemuritori ?

Ne aflăm în ultima vacanţă. Înseamnă că sîntem încă nemuritori. E timpul să mergem, ne aşteaptă Golful Speranţei. Ridică-te."

El se supuse grav, cu o anume solemnitate de ceremonial în mişcări, îi luă mîna încet, ca pe o pasăre rănită şi-i sărută vîrfurile degetelor abia atingîndu-le cu buzele. Ţinîndu-se de mînă, porniră apoi tăcuţi şi fără grabă către Golful Speranţei. Nici o clipă nu fusese surprins, nici o clipă nu simţise nevoia să izbucnească în rîs, să exclame jovial „hai, că-i bună, eşti nostimă" sau să întrebe tembel „ce golf, ce cocor, care plută ? !" Acceptase totul firesc, ca pe ceva de mult aşteptat, despre care ştia că într-o zi tot trebuia să vină şi păşise alături de ea în acea realitate insolită ca şi cum dintotdeauna ar fi fost acolo împreună.

Patricia îşi încleştă degetele în părul lui, se aplecă înspre el şi-i sărută buzele îndelung, cu ochii închişi, ca în ultimul act al unei despărţiri. Se lăsă pe urmă pe spate în fotoliu pentru a aşeza o distanţă între ei căci acum îi va spune şi pentru asta avea nevoie să-i vadă ochii, să-i vadă bine, fără nici un echivoc, lumina sau spaima care va coborî în ei. El continua s-o privească de jos cu o expresie de bucurie uşor naivă peste care se insinua totuşi un început de nedumerire. Era ceva ciudat în toate şi în primul rînd în venirea ei neanunţată, la o oră neobişnuită.

— Eşti singur ?

— Da, era singur, *the boss* plecase de ieri la Bucureşti, iar mama avea oră la dentist. Dar de ce, ce se întîmplase ? De fapt n-o mai interesa dacă era sau nu singur : pusese întrebarea doar pentru a mai ridica o ultimă, deznădăjduită barieră între ea şi clipa aceea apocaliptică.

— De ce, repetă el, ce-i cu tine, Patricia ?

Începea să înţeleagă că se întîmplase într-adevăr ceva. Ea îi luă mîna, o cuprinse blînd între palme, îl privi în ochi fără a mai clipi şi inspiră adînc. Pe urmă, în şoaptă, odată cu aerul expirat :

— O să avem un copil, Sergiu.

O clipă expresia lui rămase imobilă, neutră, apoi o cută discretă îi apăru între sprîncene ca un semn al străduniei de a înţelege. În sfîrşit, o mare iluminare i se răsfrînse pe chip, venind dinăuntrul său. Se ridică de pe covor, se

așează pe brațul fotoliului și îi cuprinse capul la piept, acoperindu-i creștetul cu sărutări. Un nemaipomenit sentiment de eliberare o inundă, transformîndu-se imediat într-o plăcere aproape fizică. Închise ochii și începu să plîngă încet, tăcută.

— De ce plîngi ? murmură el, nu e nimic de plîns, ce-mi spui tu e o chestie formidabilă !

Ultimele lui cuvinte — „o chestie formidabilă“ — o făcură să rîdă printre lacrimi. Își ridică ochii uzi și șopti surîzînd :

— Mi-a fost îngrozitor de frică.

— De ce, cînd mă ai pe mine nu văd de ce ți-a fost frică.

— De proastă. Pentru că nu te-am cunoscut destul, pentru că mă întrebam dacă nu te vei revolta, căpitane, abandonîndu-mă pe o insulă pustie.

— Nu, doamnă, nu s-a schimbat nimic, atîta doar că acum sîntem trei în Golful Speranței.

Avuseseră de cîteva luni încoace o perioadă grea, cursuri, seminarii, ședințe, ore lungi de bibliotecă, redactarea lucrării de diplomă, nopți de toceală în timpul cărora aproape uitaseră că mai exista undeva un Golf al Speranței. Îi surîse recunoscătoare.

— Îți mulțumesc, căpitane, cred că am să te înalț la rangul de amiral.

El îi mîngîie părul rîzînd.

— O, nu, doamnă, sînt fiul *boss*-ului și s-ar putea să mi se urce la cap cum i s-a urcat și lui pe vremea cînd era ștab. Ți-ar plăcea să pavez cu marmură cărările din Golful Speranței ?

— Nu ! Te implor !

— Ei vezi ? Mai bine lasă-mă să rămîn și mai departe credinciosul tău căpitan de cursă lungă. Îți propun chiar ca în cinstea sărbătorii naționale de azi să mai lăsăm naibii toceala și să tragem o raită pînă în Golful Speranței. Tu știi că n-am mai fost acolo din toamnă ?

Patricia clătină din cap cu tristețe.

— Nu se poate, după-amiază trebuie să le spunem, de-acum nu mai putem amîna, nu mai are rost și ar fi ne-demn să ne ascundem.

— Ai dreptate, o să le spunem și de data asta nu mă las pînă nu aflu de ce nu se pot suferi, e ridicol să ne mai complacem în postură de Romeo și Julieta.

— Nu ne-am complăcut nici pînă acum, spuse ea, ci pur și simplu nu ne-au interesat adversitățile lor. Dar fii liniștit, au să ne spună totul despre ei în speranța că ne vom despărți, dacă vor cumva într-adevăr să ne despartă...

— Am înțeles, doamnă, dar sînt dator să te informez că după-amiază vom avea furtună.

— Presimt și eu, căpitane, dar am încredere în pluta noastră.

Paula plînse îndelung cu coatele rezemate de birou și cu pumnii apăsați pe ochi. Ghemuită în fotoliul ei, Patricia o privea consternată, făcînd eforturi de voință pentru a nu începe ea însăși să plîngă. Se așteptase la orice reacție din partea Paulei în afară de aceasta. Treptat i se consolidase convingerea că avea o mamă energică. băiețoasă, care și atunci cînd suferea știa să-și disimuleze sentimentele sub aparențe de răceală, uneori chiar de o anume asprime. Nimic n-o contrazisese pînă la această izbucnire neașteptată, cu atît mai neliniștitoare cu cît o înduioșa, născînd primejdia unor posibile compromisuri sau concesii din parte-i. Și totuși, nu vedea ce compromis sau ce concesie s-ar mai putea face într-o situație ca aceasta. Ceea ce încovoia era mila și înduioșarea : își iubea mama și nu suporta s-o vadă plîngînd. Nici n-o mai văzuse de fapt decît o singură dată, într-o seară, cu vreo doi ani în urmă, și întîmplarea o răscolise. În ziua aceea fusese Emil pe la ele și Patricia făcuse legătura între plînsul Paulei și această vizită în timpul căreia nu se petrecuse însă nimic deosebit. Acesta fusese primul simptom care-i relevase faptul că Paula suferea încă de pe urma despărțirii de Emil, deși se aflau cîțiva ani buni la mijloc. Încercase atunci s-o consoleze cum se pricepuse și în cele din urmă Paula îi surîsese recunoscătoare printre lacrimi, fără să-i mărturisească însă motivul acelei crize. Acum era a doua oară cînd o vedea plîngînd și de data aceasta motivul por-

nea de la ea însăși ceea ce agrava întreaga situație, adăugîndu-i, pe lîngă mila pentru durerea Paulei, și un sentiment de remușcare greu de suportat. O remușcare aparte, pe care trebuia de acum s-o accepte cu resemnare pentru că n-avea de gînd să se despartă de Sergiu. Ar fi fost dealtfel tardiv și inutil. Paula își dădu seama că se afla în fața unui fapt împlinit, dar a unui fapt care în ochii ei era atît de nenorocit, încît nici o clipă nu-i trecu prin gînd că ar putea să-l admită. Izbucnirea de plîns nu era astfel o expresie a slăbiciunii și resemnării, ci un efect al surprizei, lucru pe care Patricia n-avea cum să-l știe. Pe măsură ce se liniștea, în Paula se consolida hotărîrea de a face totul pentru a o despărți de fiul omului al cărui spectru o urmărise toată viața și de care nu se vedea scăpată nici acum. Era decisă să accepte orice preț, mergînd chiar pînă la soluția extremă de a găsi un doctor dispus s-o descotorosească de copilul acestor copii. De fapt cu soluția aceasta trebuia să și înceapă, în asemenea situații soluția salvatoare fiind întotdeauna cea mai radicală, indiferent de riscuri. Și trebuia întreprins ceva cît mai urgent posibil. Totuși cu tact. O va trata pe Patricia cu delicatețe, făcînd-o să înțeleagă toată nenorocirea pe care acel individ o provocase familiei lor și era imposibil ca ea să nu fie de acord pînă la urmă cu rațiunea acestei rupturi, chiar dacă o va resimți ca pe un sacrificiu. Patricia era un copil inteligent și cu bun simț care moștenise și solidaritatea lor de clan. Pe asta va miza în tot ce-i va spune, căci îi va spune totul, îi va mărturisi totul, chiar dacă va începe cu amănuntele cele mai puțin însemnate. Patriciei nu trebuia să-i impună, ci să-i ajute să înțeleagă, cu răbdare, pentru ca la urmă despărțirea de progenitura lui Rovinaru să-i apară de la sine ca unică soluție firească și să recurgă la ea din proprie inițiativă.

Își înălță fața din pumni, îndepărtîndu-și șuvițele răvășite de pe frunte. Avea ochii încă uzi. Cu palmele împreunate pe masă o privi pe Patricia îndelung, clătinînd încet din cap. Făcea eforturi să se calmeze și reuși chiar un început palid de surîs pe care și-l reprimă însă imediat din teama exagerată ca nu cumva lucrurile să primească o turnură frivolă.

— Ciudat este, spuse ea, că ceea ce mi se pare consternant și reprobabil din partea ta nu e atît faptul că aștepți un copil, ci în primul rînd faptul că te-ai ascuns de mine, că de atîta timp n-ai considerat necesar să mă informezi și pe mine despre această „prietenie", cum îi ziceți voi dragostei cînd nu sînteți siguri că e dragoste.

Erau cuvinte rostite calm, cu un ton trist, mai mult constatativ decît dojenitor, dar cu toată această curgere blîndă atinseră un punct nevralgic. Patricia avu o tresărire interioară văzîndu-și pusă la îndoială autenticitatea dragostei, fie chiar și la modul acela aluziv. Înduioșarea, mila și remușcarea scăzură brusc în intensitate și în locul lor crescu sentimentul primejdiei și conștiința că trebuia să se apere, să apere dragostea lor.

— Eu cu Sergiu, spuse ea cu un început de nervozitate, nu-i spunem prietenie pentru că nu ne-am îndoit niciodată că e dragoste.

Decizia și promptitudinea răspunsului o îndemnară pe Paula spre prudență. N-avea rost să insinueze, s-o ironizeze, pentru că putea să strice totul : tinerele mame erau susceptibile și puteau deveni feroce. Cel puțin așa se zicea, pentru că ea fusese o mamă anormal de rece, nu cunoscuse niciodată sentimentul acesta de tigresă cu pui. Își aprinse cu gesturi obosite o țigară și continuă cu același calm :

— Foarte bine. Cu atît mai mult atunci, cu cît e vorba de o adevărată dragoste, mă întreb cu ce am greșit de n-ai găsit de cuviință să-mi spui și mie ceva despre asta. Știi că sînt o ființă discretă, că nu sînt o puritană, că nu cultiv false pudori, atunci de ce ? Sînt mama ta care te iubește chiar dacă nu face caz de iubirea ei, am trăit amîndouă în armonie, îmi plăcea să cred că sîntem niște bune camarade, atunci de ce ? De ce să treci peste mine ca peste un gunoi și să nu-mi spui un cuvînt acolo, simplu, firesc, ca între femei, mamă dragă, iubesc un băiat, dacă vrei am să ți-l prezint. Spune tu, Patricia, de ce ?

Patricia se lăsă sedusă de tonul acesta conciliant. Simți iar remușcarea și surise cu un aer încurcat și vinovat.

— Iartă-mă, Paula, dacă asta e tot, poate că într-adevăr am greșit. Nu m-am hotărît să-ți spun însă pentru că

știam că n-ai să-l accepți. De cîte ori vine vorba de Rovinaru, și tu și tata și Voica explodați. Pe tata nu l-am auzit înjurînd decît cînd a fost odată vorba despre Rovinaru...

— Bine a făcut, o întrerupse Paula scurt.

— Ei vezi ? Cum îți închipui că aveam îndrăzneala să-ți mai spun că eu îl iubesc pe băiatul lui Rovinaru ?

— Era de datoria ta să-mi spui. O datorie ce vine de cînd lumea din codul nescris al raporturilor dintre copii și părinți. În definitiv tu n-aveai de unde să știi ce a fost cu adevărat între noi și canalia aceea. Ai auzit cîte ceva în treacăt, putea fi un incident derizoriu, o idiosincrasie a noastră, în sfîrșit, un fleac. Nu numai datoria de copil al meu, ci o elementară loialitate te obligau să-mi spui și mie ceva.

— Vrei să zici că a fost mai mult decît un incident derizoriu ? întrebă Patricia încercînd să adopte un ton de neîncredere, dar fiind din ce în ce mai sigură în sinea ei că lucrurile fuseseră într-adevăr grave. Începea să se teamă, dar în același timp hotărîrea de a-l apăra pe Sergiu și toate bucuriile pe care le dobîndiseră împreună rămînea neclintită. Atîta doar că acuma era sigură că bătălia nu va fi ușoară. „După-amiază vom avea furtună, doamnă", își aminti ea și se simți deodată mai sigură pe sine ca și cum l-ar fi avut și pe el alături.

Paula trase din țigară și suflă un sul domol și prelung de fum. Vorbi cu un fel de compătimire, ca în fața unei imense naivități.

— În primul rînd, n-a fost un simplu incident, draga mea, ci un șir de fapte cît se poate de concrete și de abominabile. Observă, te rog, că am spus canalie și nu lichea cînd am vorbit despre individul acela. Dacă ar fi fost o licheluță oarecare, hai, treacă-meargă, mai închideam ochii și eu și Emil, pornind de la considerentul că nu e obligatoriu ca fi-su să-i semene. Dar o canalie de talia ăstuia e imposibil să nu-i fi azvîrlit o genă acolo și odraslei.

Patricia se crispă în fotoliu, ochii i se umeziră și buzele începură să-i tremure. Cuvintele îi răsunară înăbușit.

— Mamă, te rog foarte mult pe Sergiu să nu-l amesteci în discuția noastră.

Paula ar fi vrut să-şi pocnească palmele şi să ridice ochii la cer : după ce-i făcuse un nepot, nici măcar să nu-l pomenească în discuţia lor ! Era prea de tot ! Se abţinu însă pentru că o simţi în pragul unei izbucniri şi ar fi putut să strice tot. Îşi dădu seama că făcuse o greşeală asemuindu-l în faţa ei pe Sergiu — fie şi numai ipotetic — cu imbecilul de Rovinaru. Cu o mişcare repezită strivi ţigara în scrumiera de cristal de pe birou. Dacă n-ar fi fost ea însăşi enervată, Patricia ar fi putut distinge în gestul Paulei primul semn de agasare.

— Patricia dragă, te rog să mă asculţi cu răbdare, tu eşti o fată echilibrată şi lucidă iar eu am să-ţi spun toată povestea ca să înţelegi că nici eu, nici Emil nu vom accepta vreodată să intri într-o asemenea familie sau ca individul ăla să intre în familia noastră.

— De ce vorbeşti şi în numele tatei ?

Vorbea şi în numele lui Emil pentru că dacă se despărţiseră nu însemna că-l cunoştea mai puţin. Exista un fond spiritual comun, al ei şi al lui Emil, asupra căruia pipiţa aceea cu picioare frumoase n-avea nici o putere. Existau cîteva probleme în lumea aceasta asupra cărora ea şi Emil vor judeca întotdeauna la fel. Patricia îşi coborî ochii resemnată. Simţea o admiraţie secretă, vecină cu invidia, pentru longevitatea stranie a solidarităţii părinţilor ei.

— Una dintre problemele astea se cheamă Rovinaru, urmă Paula, şi asupra ei, Emil şi cu mine vom fi întotdeauna de acord. În definitiv ce ştii tu despre individ ?

— Ştiu ce mi-a spus Voica.

— Ce ţi-a putut spune Voica ?

Ceea ce îi povestise Voica se petrecuse în anii cînd Rovinaru zburda în calitatea lui proaspătă de tovarăş de la raion. Voica încă nu ieşise la pensie, dar încă de pe atunci avea pronunţate manii de fată bătrînă. Era destul de prost văzută din cauza complicaţiilor familiale, nu i se acorda nici o responsabilitate în afara celei care decurgea din practicarea strictă a meseriei şi în general se întreţinea în jurul ei o atmosferă de suspiciune. Voica îşi vedea de treabă fără a părea din cale afară de afectată. De felul ei era scumpă la vorbă, severă şi lipsită de umor, dar onestă, corectă şi de o probitate profesională care îi intimida,

creîndu-le complexe. îndeosebi pe cei mai tineri. Din cauza aceasta era mai mult stimată decît iubită. Dacă i s-ar fi făcut vreo nedreptate — cum i se şi făcuse dealtfel — toţi i-ar fi declarat solidaritatea şi compasiunea lor, fiecare în parte, avînd grijă să nu fie auzit de alţii, dar nimeni nu i-ar fi luat apărarea în mod public. O realitate de care ea era conştientă, de aceea nu-şi făcea iluzii şi nu conta decît pe sine. Se obişnuise să suporte totul cu o demnitate tăcută, cu un aer uşor înţepat şi dispreţuitor cînd era vorba de propria ei persoană, dar reacţiona prompt şi fără menajamente dacă erau ameninţate nişte principii ce ţineau de etica profesională. Ştia în asemenea ocazii să uzeze prin surprindere de sarcasm, obţinînd efecte remarcabile. Fusese numită odată — de fapt prima şi ultima dată — într-o comisie de examinare la secţia fără frecvenţă. Preşedinte era Mocoşan, un ins mărunt şi intrepid despre care toată lumea ştia că ajunsese în oraş graţie relaţiilor sale cu Rovinaru. Unii afirmau că Mocoşan i-ar lucra teza de doctorat, dar cum Rovinaru nu-şi luase doctoratul nici atunci, nici în anii următori, faptul rămînea în domeniul zvonurilor. Cert era că pe vremea cînd Mocoşan fusese directorul unei şcoli rurale, Rovinaru făcea într-acolo dese escapade în interes de serviciu, întorcîndu-se de fiecare dată cu maşina bine garnisită cu produse locale. Străin nu era Mocoşan nici de o anume cabană, aşezată într-un loc prielnic, pe o vale împădurită, departe de orice aşezare şi loc circulat, unde se petrecea crîncen cu proviant furnizat de părinţii care voiau să-şi vadă copiii intraţi într-una din şcolile cele mari din oraş al căror Dumnezeu era tovarăşul Rovinaru. Înainte de examen aşadar, Mocoşan o trase pe Voica deoparte şi dădu să-i insinueze obişnuita hîrtie pe care de data aceasta se înşirau vreo optsprezece nume. „Îmi pare rău, spusese Voica ridicînd din umeri, dar îmi face impresia că mă confunzi : eu n-am intrat la nici un examen cu fiţuici". Voi să plece, dar preşedintele o apucă de braţ. Adoptă tonul hăzos al băiatului de viaţă : „Hai, Voica, nu fă pe nebuna, tu eşti o fată de comitet, întotdeauna te-am considerat o camaradă. E vorba de un serviciu acolo, ce naiba !" Voica îi aruncă de sus privirea ei care îngheaţă : „Tu, dragul meu, confunzi camaraderia cu complicitatea.

Știai prea bine că nu obișnuiesc să fac servicii și nu înțeleg de ce m-ați numit în comisia asta nenorocită". Mocoșan își împreună palmele : „Știam, Voichiță mamă, tu ești o fată a-ntîia, întotdeauna ai dreptate și toți îți știu de frică, dar n-am avut încotro, Preda e bolnav și Ioneasca în concediu prenatal, pe cine naiba ai fi vrut să numim, hai, Voica mamă, fii înțelegătoare și fă asta pentru mine că altfel ne jugănește tovarășul Rovinaru". „Poate pe tine", murmură Voica și dădu iar să plece. Exasperat, Mocoșan trecu atunci brusc la tonul grav, cu amenințări în subtext, apucînd-o din nou de braț : „Bine, te privește, eu mă spăl pe mîini și am să-l informez că tu n-ai vrut. Dar țin să te previn că prima pe lista asta e sora tovarășului Rovinaru". „Îi doresc succes", răspunse ea retrăgîndu-și brațul. Adevărul era că n-o interesau numele candidaților, dar nici nu intra în examen cu idei preconcepute despre ei. Conștiința ei arăta ca o foaie albă, neîncepută, pe care urmau să se imprime doar răspunsurile lor, criteriu unic și incoruptibil. Dacă ar fi putut, nu le-ar fi privit nici chipurile. Nu numai la acest examen, ci și în orele ei curente de clasă, cu elevii obișnuiți, atitudinea ei avea aceeași indiferență, exercitată de la o distanță glacială. Ea preda cunoștințe și aprecia apoi cu maximă obiectivitate răspunsurile. Atîta tot. Același chip etern impenetrabil, fără umbre și fără zîmbet, fie că acorda un doi sau un zece. Nici un cuvînt în plus de dojană sau de apreciere. După ce, la început, le inspira teamă, elevii ei ajungeau în cele din urmă să aibă încredere și să se bizuie pe ea fără murmur, dar nu ca pe o ființă, ci mai curînd ca pe unul din acele aparate de încercare a puterii care nu părtinea pe nimeni, apreciind implacabil și exact forța loviturii fiecăruia. Sora lui Rovinaru ar fi avut deci șanse neștirbite și riguros egale cu ale celor neincluși pe lista cu pricina. Atîta doar că ea — femeie masivă și placidă, ca la patruzeci de ani, responsabilă a unui mare magazin alimentar — nu considerase niciodată aceste examene altfel decît niște simple formalități prealabile obținerii unei diplome aducătoare de avantaje la încadrări. Așa fusese obișnuită din clipa în care importantul ei frate o îndemnase să-și completeze studiile și poate

nu-și imaginase nici măcar în treacăt că pentru asta se cuvenea să și studieze. A promova examen după examen prin simpla prezentare în fața unor examinatori amabili și discreți devenise un drept al ei firesc. Ca să rămînă cu conștiința împăcată, iar ceilalți cu bună părere despre manierele ei, nu neglija să dea telefoane utile celor în cauză, „tovarășe profesor, mîine primim unt sau hîrtie igienică sau carne de porc, am să reţin ceva pentru dumneavoastră, vă rog să poftiți după ora închiderii, prin spate...“ Voica însă avea o reputație atît de cumplită încît pur și simplu nu îndrăzni să-i telefoneze. Totuși, nepu-tîndu-și imagina că nu va promova, cu o nestrămutată încredere în puterea cuvîntului fratelui ei și temîndu-se ca Voica să nu rămînă cu părerea falsă că a avut de-a face cu o nesimțită, îi trimise acasă un pachet frumos ambalat cu trei kilograme porc calitatea întîi fără os plus două sticle Cabernet de Murfatlar, calculînd în așa fel încît profesoara să primească pachetul după întoarcerea de la examen. În timp ce-și începea analiza textului se și gîndea cu satisfacția secretă a celui ce pune la cale o surpriză plăcută că fusese atît de generoasă încît Voica îi va păstra o amintire excelentă. În clipa aceea debită cu aplombul inconștienței propoziția fatală : „Malgăr : sustantivu malgăr e ajectiv sau acuzativ“. „Mulțumesc“. rosti Voica imperturbabilă și cu aceasta sora tovarășului Rovinaru ieși uluită, nevenindu-i să creadă, pășind nehotărîtă spre ușă în speranța că va fi rechemată. Voica începuse însă examinarea candidatului următor iar ea trebui să iasă în cele din urmă într-o stare totală de nedumerire, la mai puțin de un minut după ce-și începuse cu voioșie răspunsul. „E ceva nemaipomenit, șuiera Mocoșan în urechea Voicăi, e inadmisibil, nici măcar n-ai examinat-o !“ „În cazuri din astea nu examinez mai mult, îi răspunse ea cu glas tare, tu nu vezi că zice *sustantiv* și *malgăr* în loc de maldăr ? Nu numai că nu știe să citească, dar nu-și cunoaște nici măcar limba maternă ! Ș-apoi enormitatea care a urmat... Ce ar mai fi aici de examinat ? Poate relațiile ei de familie, dar asta nu intră în atribuțiile mele și nu mă interesează“. „Sssst, se alarmă Mocoșan, vorbește mai încet, ce dracu !“ Voica zîmbi diabo-

lic : „Nu-i frumos să şopteşti în public ş-apoi nici n-am nimic de ascuns“. Ajunsă acasă găsi într-adevăr pachetul. Fără să-l desfacă se duse ea însăşi la magazinul alimentar şi o căută pe tovarăşa responsabilă. „Vai, dar mă jigniţi, tovarăşă profesoară, nu e decît o mică atenţie“, încercă aceasta să rămînă amabilă pentru orice eventualitate. „Dumneata mă jigneşti pe mine, răspunse Voica rece. Dacă ai cunoaşte limba română, ai şti că ceea ce dumneata numeşti atenţie se cheamă ciubuc, şperţ sau mită. La revedere“. Întîmplarea avu efectul unei mici furtuni care depăşi lumea şcolilor, făcînd ocolul oraşului. „O să ceară reexaminare“, o anunţă Mocoşan a doua zi cu intenţia de a-i dovedi zădărnicia unei asemenea intransigenţe. Voica înălţă din umeri cu indiferenţă : „e dreptul ei“. „Bine, dar tot are să treacă, aşa tîmpită cum e, şi tu ce ai realizat ? Ai îndreptat cu ceva lumea ? Ţi l-ai ridicat doar în cap pe Rovinaru, atît“. „Moco dragă, îi surîse ea cu un fel de compătimire, grija pe care mi-o porţi mă înduioşează, dar tu ai o părere prea bună despre mine dacă-ţi închipui că aş vrea să îndrept lumea. Nu, iubitule, eu aspir înspre un ideal infinit mai simplu şi mai modest : să nu mănînc rahat. Atît, vorba ta, doar atît...“ În cei cîţiva ani cît mai stătu Rovinaru în oraş, Voica avu de suportat represalii consecvente şi diverse care se manifestau oarecum ocult pentru că niciodată nu avusese loc o confruntare directă între ei. Uneori doar se vedeau pe la cîte o şedinţă fără să schimbe însă nici o vorbă. Se abătură asupra ei repetate inspecţii premeditat demolatoare, ale căror concluzii îi împovărară ireversibil dosarul, nu mai avu parte de nici o primă, la periodicele recensămînturi ei i se repartizau zonele cele mai dificile ,răzbunări meschine şi derizorii prin neputinţa lor de a o face să regrete ceva sau să-şi schimbe convingerile.

O săptămînă dinspre sfîrşitul ultimei vacanţe, înainte de a-şi începe cursurile, Patricia o petrecu împreună cu Voica. O însoţise şi Sergiu care se instală la bunici, într-un sat apropiat. Venea cu autobuzul în fiecare zi, de obicei după-amiaza, spre seară, şi se plimbau cîteva ceasuri ţinîndu-se de mînă iar cînd oboseau intrau la vreun film

sau la cofetărie. Voicăi nu-i ascunsese că se întîlnea cu băiatul lui Rovinaru. I-o spusese tocmai în speranța că va afla ceva. Mare lucru însă nu află. Cînd auzi noutatea, Voica nu răspunse nimic, aruncîndu-i doar privirea aceea a ei în stare să te înghețe. Trebăluia în casă și abia într-un tîrziu, în timp ce așternea paturile, întrebă cu un ton neutru „tu știi cine e tatăl lui ?“ „Nu, spuse Patricia cu o indiferență simulată, nici nu mă prea interesează“. „Hm, făcu Voica, nu te interesează pentru că nu știi. Am să-ți spun o mică istorie cu el și concluziile — te privește — ai să le tragi singură“. Patricia se vîrîse deja în pat, iar ea îi povesti mica istorie în timp ce se pregătea de culcare, umblînd de colo-colo, înaltă și osoasă, cu părul cărunt despletit, revărsat pe umeri, într-o cămașă lungă de noapte din pînză de in și în papuci cu pompon negru. Încheie în pat, trăgîndu-și plapoma pînă la bărbie : „De fapt nu să mă facă să-mi schimb convingerile a urmărit, ci să-mi arate cine e el, să țin eu minte cine e el și să le facă o demonstrație și celorlalți, să bage frica-n ei. Mesajul lui era : uitați-vă la profesoara Roșu ca să vă piară cheful să faceți pe principialii cu mine. Asta-i genul, dragă, genul „știi-tu-cine-sînt-eu“ și concluziile, cum ziceam, îți aparțin“. „Da, răspunse Patricia ușor descumpănită, întîmplarea e tristă, dar nu știu dacă pentru atîta e cazul să mă despart de Sergiu. El e altfel, nu-i seamănă“. Voica păru sceptică : „Să dea Dumnezeu să nu-i semene. Dar dacă istorioara mea ți se pare prea puțin semnificativă, mai întreab-o și pe Paula cîte ceva. Ea și cu Emil au avut cu Rovinaru niște relații cu mult mai epice. Paula știe ceva despre idila ta ?“ Nu, nu știa. Voica emise un fel de nechezat : „Teribil ce are să se bucure !“ Se întoarse pe o parte și își trase plapoma pînă peste cap, noapte bună. Patricia rămase singură în întuneric, bîntuită de îndoieli și de nedumeriri. Într-un tîrziu șopti cu teamă : „Voica, dormi ?“ Nu dormea. „Ai de gînd să-i spui mamei ?“ „Ți-e teamă că am să-i spun ? De ce ți-e teamă ?“ „Nu mi-e teamă, dar aș prefera să afle de la mine“. „Firește, așa se și cade, dar, oricum, să știi că n-aveam de gînd să-i spun, eu nu sînt gaiță“.

Avusese ocazia să se convingă că Voica se ţinuse de cuvînt ceea ce spori dragostea pe care i-o păstrase întotdeauna.

— Da, spuse Paula, Voica a fost clementă faţă de tine, a urmărit să-ţi dea doar o idee, dar nu ţi-a povestit totul nici măcar despre ea. Punctul culminant al episodului ei cu Rovinaru s-a produs mai tîrziu, într-un consiliu pedagogic la care participa şi el pentru că era vorba de destituirea vechiului director şi de instalarea celui nou care nu era altul decît Mocoşan. Din şedinţa aceea i s-au tras de fapt Voicăi majoritatea ponoaselor de care ţi-a vorbit. Sau, mai exact zis, în şedinţa aceea i-a oferit Voica lui Rovinaru un fel de bază legală pentru a-i purta sîmbetele. După asta nu mai trebuia să se ascundă. Vechiul director era pe atunci fostul tău profesor de istorie, Socol. Îl ştii : nu e omul care să lingă, să se gudure sau să stea *haptac* cînd venea Rovinaru în şcoală. Tobă de carte, iubit de elevi, stimat de părinţi, era de paisprezece ani director fără ca nimeni să fi avut vreodată ceva împotriva lui. Chichiţa i-a găsit-o Rovinaru cînd a considerat că a venit momentul să-l pună în loc pe Mocoşan care între timp îi devenise şi fin. În timpul verii, cîţiva elevi au făcut un soi de gaşcă, aveau o colibă în fundul unei livezi unde se întîlneau, ţigări, băutură, discuri — pe atunci magnetofoanele nu erau la îndemîna oricui — jucau cărţi, găsiseră şi nişte fete şi în rest îţi poţi imagina şi singură. Pentru asta Rovinaru, întruchipînd însăşi virtutea şi esenţa principiilor educaţiei, ceruse capul directorului şi-l obţinuse. Nimic nu e mai uşor decît să transformi un fapt divers într-un caz. În mod normal, derbedeii trebuiau exmatriculaţi sau transferaţi disciplinar. Nostimada e că n-au păţit nimic în afara scăderii notei la purtare ceea ce pentru ei era egal cu zero, mult le păsa lor de nota la purtare ! În schimb a fost destituit directorul şcolii care evident n-avea nici o vină pentru că derbedei se pot ivi şi în şcoala unui pedagog de geniu, pentru că directorul nu poate să ştie ce-i face fiecare elev, mai ales în timpul vacanţei, şi pentru alte o mie de motive care ţin de bunul simţ comun. Dar, în sfîrşit, nu asta are importanţă acum. Ceea ce vreau să ştii este că la acel consiliu pedagogic,

după ce Rovinaru a anunţat numirea lui Mocoşan în locul lui Socol, Voica s-a ridicat, a cerut să se consemneze în procesul verbal tot ce va spune şi a declarat că ea refuză să acorde credit moral unui director care practică traficul de influenţă, vine în şcoală duhnind a băutură şi a fost văzut de elevi beat pe stradă. Era adevărat tot ce spunea ea şi îţi poţi închipui ce a urmat. După cum îţi poţi imagina că declaraţia ei n-a avut nici o urmare practică decît asupra ei însăşi. Asta e Voica, de cînd o ştiu se luptă cu morile de vînt şi umblă tot cu capul spart, ca Dreptatea. Dar ea e fericită că n-a mîncat niciodată ceea ce-i spunea lui Mocoşan.

Patricia îşi căută o poziţie mai comodă în fotoliul ei. Începea să-şi piardă răbdarea.

— Mamă dragă, mi se pare că deviem.

— Nu deviem de loc. Noi nu discutăm aici fapte brute, luate în sine, ci fapte generate de anumite concepţii şi aflate în corelaţie cu nişte principii. Asta complică lucrurile sensibil, nu crezi ?

— Ba cred, spuse Patricia, dar la faptele pe care le cunosc pînă acum n-am alt răspuns decît cel pe care i l-am dat Voicăi : numai pentru atît nu cred că e necesar să renunţ la Sergiu. În definitiv e vorba de nişte potlogării.

— Da, conveni Paula, pentru cît ştii, se poate spune şi potlogării, deşi este eufemistic spus. Şi potlogăriile astea nu-ţi ajung ca să te lămureşti cine e Gheorghe Rovinaru ?

— Ba-mi ajung, m-am şi lămurit, gata, doar că eu nu mă mărit cu Gheorghe Rovinaru, ci cu Sergiu. Şi nu numai eu sînt lămurită, ci şi Sergiu. Şi el îşi detestă propriul tată, poftim, dacă asta te mulţumeşte !

Paula înălţă mirată sprîncenele. Era într-adevăr un aspect la care nu se aşteptase. Ca să cîştige timp, îşi aprinse tăcută, cu gesturi încete, o nouă ţigară.

— Asta, spuse ea apoi gînditoare, ar putea înclina puţin balanţa în favoarea ta. Dar de unde ştii, ţi-a spus el ?

Da, îi spusese chiar el, în timpul uneia dintre primele lor întîlniri. Era spre seară şi lui îi venise ideea de a intra într-un bar. Ea acceptă în speranţa că vor asculta

muzică bună. Muzica ar fi fost într-adevăr bună, dar tonomatul dereglat urla atît de cumplit încît rămase decepţionată de cum păşiră înăuntru. Sergiu cumpără un pachet de Kent şi comandă Martini. Nici unul dintre ei nu fuma decît cu totul întîmplător, dar aici ţigara făcea parte din atmosfera şi ritualul locului şi amîndoi ţinură să se conformeze. Aprinseră conştienţi de stîngăcia lor, încercînd să-şi ascundă lipsa de deprindere prin gesturi care se voiau degajate. Ea observă că din clipa cînd se aşezaseră pe taburetele incomode, la măsuţa joasă, Sergiu se schimbase subit, era mai crispat, cu ceva nou şi nefiresc în toată ţinuta şi avu deodată revelaţia că el încerca inconştient să imite, cum şi majoritatea celor ce se mai aflau acolo, abia întrezăriţi în obscuritate, încercau să imite ceva ce văzuseră cine ştie unde. „Sîntem teribil de provinciali", gîndi ea şi-i zîmbi stingherită simţindu-se vinovată : el voise să-i facă o plăcere aducînd-o aici, iar luciditatea ei era pe cale de a compromite bunele lui intenţii. „Parcă nu te simţi tocmai în apele tale", spuse Sergiu. „Nu ştiu ce-i cu mine azi, recunoscu ea, am senzaţia stupidă că sînt o intrusă. Poate e de vină muzica asta zgomotoasă sau impresia că o mulţime de ochi ne privesc din întuneric. Nimeni nu ne bagă în seamă, ştiu, dar iubesc lumina şi acum îi simt lipsa". „Iubesc lumina, repetă el, asta sună ca o profesiune de credinţă". „Să nu exagerăm, protestă Patricia, a fost doar o remarcă întîmplătoare". „Nu cred : dacă iubeşti lumina, să ieşim la lumină. Nimeni nu ne obligă să rămînem aici. Sîntem cetăţeni liberi ai Golfului Speranţei şi putem pleca oricînd, oriunde, ai uitat asta ? De pildă ce ai vrea în clipa asta, încotro să îndrept pluta, doamnă ?" „Mă tem că ai să mă găseşti demodată, căpitane, dar în clipa asta aş vrea să mănînc o indiană cu frişcă la Garofiţa, pe una din mesele alea lipicioase de mîinile copiilor". „Perfect ! Dar dacă nu vom găsi indiană ?" „Atunci, căpitane, ne vom resemna să mîncăm una din prăjiturile acelea oribile îmbrăcate în cremă roz cu gust de lac de unghii". Sergiu se ridică rîzînd şi o luă de mînă silind-o să-l urmeze. „Păcat de bani", spuse ea afară, cu gîndul la paharele de Martini de care abia apucaseră să se atingă. „*The boss*, răspunse

el amuzat, ar fi fost încîntat să vadă cum i-am risipit, mai ales că am făcut-o public, toţi cei ce se aflau acolo au putut s-o vadă. Dacă nu vedea nimeni, m-ar fi certat, ar fi fost atunci cu adevărat o risipă. El a putut multe şi acum nu mai poate, dar bani are şi de aceea ţine să se vadă că are şi să se creadă că mai poate. Asta e obsesia şi orgoliul". Era prima dată că-i vorbea despre tatăl său şi ea rămase surprinsă de tonul pe care-l folosea. „După cum vorbeşti despre el, spuse, mi se pare că nu vă înţelegeţi". „Nu că nu ne înţelegem, dar n-avem nici un gînd comun. Sîntem ca două linii paralele". „Totuşi, cînd primeşti banii, înseamnă că vă întîlniţi undeva", observă ea fără să-şi ascundă maliţia. El însă nu păru să observe : „Ne întîlnim doar în aparenţă, prin pura noastră prezenţă fizică. În realitate însă e ca şi cum mi i-ar trimite cu poşta. Nu-mi amintesc să fi stat vreodată de vorbă mai mult de cinci minute, iar de banii lui, nu ştiu cum să-ţi explic, dar parcă mi-e scîrbă". „O, asta-i grav, atunci de ce-i iei ?" „M-am întrebat şi eu mereu de ce-i iau şi m-am hotărît de nenumărate ori să nu-i mai iau şi totuşi i-am luat. Ai dreptate să-mi reproşezi şi mă tem că tu, Patricia, faci parte dintre fiinţele care au întotdeauna dreptate şi asta mi se pare puţin înfricoşător". „Nici o grijă, rîse ea, am dreptate doar din an în paşti şi nu ţi-am reproşat nimic. Am vrut doar să înţeleg". „Da, spuse el posomorît, şi eu mă străduiesc să înţeleg. M-am gîndit că n-am destulă voinţă să-l refuz. Aş putea să lucrez peste vară, aş putea să meditez nişte elevi în timpul anului, în sfîrşit, aş putea să mă descurc şi totuşi n-am făcut-o poate şi pentru că sînt prea comod. Şi pe urmă mai e ceva : a-l refuza ar însemna explicaţii, scandal — el e un tip gălăgios, violent şi plin de sine — iar eu am oroare de scene". „În definitiv, întrebă ea, ce-i reproşezi ?" „Multe. Lîngă el m-am simţit dintotdeauna intimidat şi umilit. E neconsolat că nu-i semăn, îi face impresia că nu sînt destul de bărbat. De cîteva ori, cînd ne aflam împreună în societate, cu el şi cu mama, după cîteva pahare a ţinut să se confeseze în felul lui. Fi-miu e un fătălău, zicea, nu ştiu cu cine l-o fi făcut mă-sa că mie nu-mi seamănă. Asta e unul din spiritele lui preferate după care el e primul care rîde pînă se în-

vinețește. Unde mai pui că e în fond un semidoct care vrea probabil să spună că sînt prea delicat, că am o fire de fată, după optica lui, dar fără să cunoască sensul cuvîntului, zice fătălău, agravînd vulgaritatea spiritului cu o notă ambiguă, penibilă. Presupun că-mi dă bani, mulți și fără să-i cer, fiind convins că a avea bani înseamnă a avea curaj, sperînd că mă vor ajuta să devin mai bărbat, cum zice el. La un moment dat voia să-mi ia mașină — deși avem una, voia să-mi ia una numai mie, să ai și tu acolo zicea, un năvod pentru fufe, să-ți faci rost de prospătură. Iartă-mă, dar ăsta e stilul lui, e bine să fii avertizată în eventualitatea că-l vei cunoaște. Mașina n-a luat-o pentru că n-am vrut să fac școala de șoferi. Am refuzat nu pentru că nu mi-ar plăcea să am o mașină — aș fi un ipocrit dacă aș susține așa ceva — ci pentru că acceptînd un asemenea dar aș fi devenit un fel de vasal al lui, mi-ar fi amintit toată viața că el mi-a luat pînă și o Dacie iar eu tot bleg am rămas. Mai e apoi trecutul lui, ascensiunea, cariera lui de personaj important și prăbușirea lui. E ceva suspect aici, îmi face impresia că s-a dedat la abuzuri, la matrapazlîcuri, că a făcut mult rău. Îmi întărește impresia asta și casa pe care o avem — și pe care nu o putea face așa cum e numai din salariile lui și ale mamei — și pe urmă felul în care s-a prăbușit : un articol în „Scînteia", o anchetă și gata, în mai puțin de o săptămînă tovarășul Gheorghe Rovinaru care răgea ca leul a devenit muritor de rînd, profesor la școala generală numărul paișpe, scăpat ca prin urechile acului de un proces penal și fericit că i-a rămas casa prin împrejurări care mie mi se par încă totuși dubioase.»

Paula, care tot timpul o urmărise cu interes crescînd, îi spuse acum cu o satisfacție pe care nu încercă să și-o ascundă :

— Cunosc articolul acela din „Scînteia" pentru că Emil l-a scris. E într-adevăr unul dintre articolele lui remarcabile. Individul a scăpat de urmărirea penală numai pentru că a fost abil și s-a priceput să nu lase urme. Dar, pentru uzul tău, eu pot să-ți ofer, cum ți-am promis, niște dovezi pe care nu le vei putea neglija în concluziile tale.

Patricia rămase interzisă, fără să mai găsească un răspuns. Se simțea ca un boxer azvîrlit în corzi de o lovitură

neașteptată. Așadar Emil era cel ce pusese capăt ascensiunii intempestive a *boss*-ului, iar ea nu știuse nimic și Sergiu nu bănuia nici acum. Întrebarea care o preocupa era dacă tatăl ei procedase astfel dintr-o curentă îndatorire profesională sau interveniseră și imperativele unei răfuieli personale ori de familie. Chiar așa stînd lucrurile, Emil nu făcuse nimic rău, executase doar un act de salubritate socială pentru care nimeni n-avea motiv să-l condamne, dimpotrivă. Nu asta e problema, își zise Patricia. Problema era de a descoperi dacă fusese vorba într-adevăr de o răfuială și ce motive o generaseră. Tonul satisfăcut cu care Paula o anunțase că Emil scrisese articolul cu pricina o făcea să presupună că tatăl ei avusese și niște motive mai intime, dincolo de motivele de principiu și că ele nu puteau să pornească doar de la șicanele cu care Rovinaru o urmărise pe Voica. Trebuia să se fi petrecut ceva și mai grav, poate chiar între ei doi. Patricia intuia exact, căci, promițîndu-i dovezi pentru uz propriu, Paula tocmai despre aceste motive intime se pregătea să-i vorbească. Se apropiau deci implacabil de miezul lucrurilor, deși o făceau încet căci Paula o conducea metodic, pas cu pas, pornind de la episoade aparent nesemnificative și fără a neglija nici un amănunt.

— Am să-ți povestesc întîi, spuse ea, prima mea ciocnire cu creatura asta, deși ciocnire nu e cuvîntul potrivit. De știut ne știam mai de mult pentru că veneam din același oraș și apoi îmi era asistent, pe atunci era universitar, ce mai, și merita să-l vezi cum făcea pe cocoșul printre studente. Poți să deduci de aici că are cu vreo cinci ani mai mult decît mine, e cam de o vîrstă cu Emil. Totul a pornit de la un seminar oarecare, nici măcar de la seminarul lui, ci al altui asistent, Mateianu, un băiat fără personalitate, timorat de rolul lui și obsedat în permanență de groaza de a nu face ceea ce se cheamă greșeli politice. Evoluția celor ce s-au petrecut seamănă cu rostogolirea unui bulgăre de zăpadă care crește mereu devenind enorm, capabil să provoace catastrofe. Aveam un coleg, unul Jănău, al cărui tip ți-e probabil familiar și ție : e studentul silitor, „interesat de probleme“, care se agită, culege folclor nou și publică prin presa locală articolașe despre cîte o șeză-

toare ţinută cine ştie cînd în urbea lui cu participarea vreunui scriitor important — Rebreanu, să zicem — fiind pătruns de convingerea că în felul ăsta face istorie literară. La seminarul de care-ţi spuneam, Jănău al nostru îşi anunţă cu un aer radios o idee pe care sînt sigură că o socotea epocală : un referat — el îi zicea studiu, „meditez asupra unui studiu, tovarăşe asistent“ — intitulat „Motivul vîntului în poezia lui Coşbuc“. Vezi, cît eşti de necăjită îţi vine să rîzi, aşa că-ţi poţi închipui cît ne amuzam noi, dar asta era maniera lui. Cînd a auzit asemenea titlu insolit, bietul Mateianu a părut şi el consternat, dar din alte motive decît ale noastre, aveam să ne convingem imediat. După o secundă de reflecţie sau mai curînd de repliere după efectul surprizei, îi răspunse lui Jănău cu o blîndeţe pătrunsă de gravitate „nu cred, zice, tovarăşe Jănău, că e ideea cea mai fericită. Subiectul, dacă pare interesant în sine, rămîne totuşi apolitic şi ar putea fi considerat chiar evazionist“. Se lăsă o tăcere de plumb. Însuşi Jănău văzu în sfîrşit prăpastia pe marginea căreia fusese providenţial oprit şi rămase fără glas, privindu-l pe Mateianu cu un aer de idiot. Mateianu era conştient de efectul pe care-l produsese şi deveni mîndru de prezenţa sa de spirit care în asemenea ocazii se numea vigilenţă. De aceea continuă cu o sporită siguranţă de sine : „eu aş zice să rămînem la prima idee şi anume să încerce cineva să desprindă accentele de critică a orînduirii burghezo-moşiereşti din poezia sa de pînă la 1900. Să nu uităm că aici intră şi „Noi vrem pămînt“. Firește, toată lumea fu de acord şi în sală se simţi un fel de destindere. Dacă mai avea cineva vreo propunere ? Da, mai aveam eu. Dracu m-a pus, dar de asta doar mai tîrziu mi-am dat seama. „N-ar fi bine, am întrebat cu o inconştienţă senină, să încercăm cu un prilej să izolăm şi particularităţile artistice, adică ceea ce-l individualizează ? M-aş putea ocupa chiar eu de asta...“ Atunci a sunat şi Mateianu s-a ridicat cu o grabă care nu-i stătea în obicei. Dar şi de amănuntul acesta abia retrospectiv mi-am dat seama. „Da, a spus el parcă descumpănit puţin, pe neaşteptate, tocmai acum după ce izbutise să-l lămurească pe Jănău, interesant, să vedem, să ne mai gîn-

dim, dar să meditezi totuşi şi asupra altui subiect, tovarăşă Dona". Graba lui de a ieşi, intonaţia, ezitarea, rezerva circumspectă ar fi fost destule amănunte care să-mi dea de bănuit, dar uite că n-am bănuit nimic şi m-am grăbit şi eu să plec, m-am îmbrăcat din mers, paltonul mi l-am încheiat pe scări, ştiind că odaia noastră ca o şură era îngheţată, că trebuia să fac focul, să fie cald pe cînd se întorcea Emil de pe teren ud şi plin de noroi, să mai învăţ şi la dialectologie. Mi le amintesc atît de bine toate, pînă în cele mai mici detalii, pentru că era ziua mea. Presupuneam că Emil uitase, iar eu n-aveam de gînd să-i amintesc. După cum ai văzut, mă grăbeam să ajung acasă din motive foarte prozaice, fără nici o legătură cu aniversarea mea. Se înserase şi cernea mărunt. Cînd era ud, lodenul meu de culoarea şoarecelui mirosea a cîine plouat. Era un miros care mă deprima. Am mai întîrziat un sfert de ceas şi la coadă la pîine. Am ajuns sus gîfîind pentru că întotdeauna îmi era frică în bezna de pe scări. Mă gîndeam că iar mă voi chinui cine ştie cît ca să dau foc lemnelor ude, cînd am văzut lumină pe sub uşă. A fost surpriza zilei. Se ascunsese, şi în prima clipă am rămas paralizată de uimire văzînd masa aşternută festiv, încărcată de incredibile bunătăţi. A ieşit tiptil şi m-a îmbrăţişat. Se bărbierise — seara ! — şi îşi luase cămaşă albă, curată. Lemnele sfîrîiau mustind de apă, dar era cald. Mi-a scos lodenul ud şi m-a îmbrăţişat din nou. Şi tu iubeşti, ai cunoscut fericirea asta, dar voi iubiţi azi în condiţii normale, confortabile chiar, nu duceţi lipsă de nimic, vă vedeţi cînd vreţi şi asta mă tem că vă face să treceţi uneori pe lîngă frumuseţea vieţii fără s-o preţuiţi îndeajuns, privind-o ca pe ceva firesc, ce vi s-ar cuveni. Cred că noi ştiam să ne bucurăm mai deplin şi profitam de fiecare răgaz ca s-o facem. Eram săraci, n-aveam nici de unele, eram certată cu ai mei, aveam încă peste trei ani de tras mîţa de coadă cu şcoala, dar ne iubeam, Emil însemna pentru mine totul şi dacă eram împreună nu-mi trebuia nimic. Astea nu erau nişte euforii de moment, ci sentimente profunde pe care mizeriile de tot soiul cărora trebuia să le facem faţă le-au consolidat. Nu-i adevărat că sărăcia şi greutăţile omoară

dragostea. Cel puţin în ceea ce ne priveşte pe noi n-a fost adevărat şi de aceea am rămas cu convingerea că sentimentul care sucombă cînd e încolţit de greutăţi nu e dragoste. Noi ne-am îndepărtat, adică Emil s-a îndepărtat, tocmai cînd scăpasem de perioada cea mai grea şi începea să ne meargă bine. Iar mă abat, nu-i aşa ? şi tu zici probabil că îţi fac filozofie. Asta însă nu-i filozofie, ci nişte simple concluzii la care m-a dus experienţa şi ţi le împărtăşesc chiar cu riscul de a lungi povestea şi a te plictisi pentru că aş vrea să te fac să meditezi şi asupra ipostazelor pe care le poate lua fericirea. Pe Emil îl ştiam pe teren pentru un reportaj despre aniversarea unei colective care împlinea cinci ani. Acolo însă, din vorbă în vorbă, oamenii aflaseră că şi el avea în familie o aniversare, l-au încărcat cu daruri şi i-au înţeles pînă şi dorinţa de a pleca mai devreme, deşi asta însemna să nu participe decît la începutul mesei festive pe care o puseseră ei la cale. Ceea ce m-a mirat a fost că a primit toate acele bunătăţi pe care — fiindcă îndeobşte mîncam puţin şi prost — parcă le văd şi acum, cîrnaţi de casă, caltaboşi, o brînză ca untul, o sticlă de ţuică aspră, aurie şi înmiresmată şi o pîine albă, pufoasă — el îi zicea pîine artizanală — care, alături de cărămida cenuşie ce o cumpărasem eu arăta ca un veritabil cozonac. Ţi-am povestit odată cînd a apărut întîia fisură a încrederii mele în el. Ei bine, seara aceea a fost una din împrejurările în care îndoiala şi-a ivit iar căpşorul. Aveam sentimentul că toate acele bunătăţi reprezentau un preţ cu care fusese cumpărat. El e sentimental şi cum le vorbise despre ziua neveste-si, mă temeam să nu-l fi luat pe coarda aceasta, să nu-l fi îmbrobodit cumva făcîndu-l să scrie despre ei cine ştie ce le convenea lor. I-am şi spus-o dealtfel, mai în glumă, mai în serios, „te ştiam incoruptibil, i-am spus, şi toate astea pot părea suspecte". S-a supărat — avea dreptate bietul de el — şi era cît p-aci să ratăm seara aceea care se anunţa atît de promiţătoare. Dar nu, pînă la urmă mi-a dovedit că era vorba pur şi simplu de nişte oameni primitori cărora le mergea realmente bine, în orice caz mai bine decît multor alte colective care încă se luptau cu încăpăţînările, cu sa-

botajele, cu neprevăzutul. În sfîrşit, era reconfortant şi încurajator să aflu că oamenii începeau să-şi regăsească linia de plutire după toate convulsiile prin care trecuseră în acei ani. Convingerea că reporterul meu frenetic n-a fost deturnat cu nişte cîrnaţi să scrie ceva împotriva conştiinţei lui mi-a dat un sentiment de eliberare care mi-a îngăduit să fiu toată seara la înălţimea surprizei care mi s-a făcut. În paranteză fie zis, unul dintre meritele inalterabile ale lui Emil, pentru care am să-l stimez întotdeauna, e acela de a nu fi scris niciodată decît ceea ce credea şi-i dicta lui conştiinţa. În camera aceea a noastră care semăna cu o sală de aşteptare, am petrecut multe seri pe care le port în suflet. Făceam planuri, visam şi într-adevăr aşteptam un tren spre zile mai bune. Trenul a venit, ne-am urcat amîndoi, dar el a coborît pe neaşteptate undeva pe drum. Mi-e greu să-mi explic de ce. Mi-e greu să-l condamn, mi-e imposibil să-l scuz. Singurul lucru de care sînt sigură e că de atunci am fost foarte singură. Toţi aiuriţii pe care-i vezi venind pe aici şi care-mi sînt dragi şi foarte obositori îmi oferă un fel de refugiu, mă fac să mă gîndesc şi la necazurile, la preocupările, la bucuriile ori la nebuniile lor şi mai puţin la mine. După ce ai venit tu, m-am simţit mult mai bine, de atunci am sentimentul că mi-am aflat rostul. Te simţeam afectuoasă şi solidară, deşi la început mă temeam că n-ai să te adaptezi cu maniera mea de a-mi duce zilele. Totul s-a luminat odată cu venirea ta, golurile, spaimele, îndoielile care-mi dădeau tîrcoale au dispărut, mă apucasem chiar, ca o proastă, să croiesc planuri. Voiam să-ţi fac o surpriză nu mai departe decît în vara asta, cu banii pe care-i am de primit să facem împreună o excursie în Grecia. Ai fost tot timpul o studentă eminentă, ai muncit enorm, mult am muncit şi eu şi-mi ziceam că meritäm să ne bucurăm împreună de lumina Mediteranei. Pentru că adevărata bucurie e doar aceea pe care o trăieşti împreună cu cineva, ea se realizează deplin doar prin comuniune. Şi tocmai acum, cînd mă obişnuisem iar cu binele şi cînd în unele clipe aveam remuşcări socotindu-mă o răsfăţată a sorţii, tocmai acum tu mă pui în faţa unui fapt împlinit. Un fapt atît

de categoric, încît mă întoarce ireversibil în singurătatea mea. Ai să-ţi zici probabil că sînt o egoistă. N-ar fi o judecată prea severă pentru că aşa e, toate mamele sînt egoiste. Fac oarecum excepţie cele cu mai multe fete pe care abia aşteaptă să le vadă măritate şi aşezate la casele lor. Eu nu te am însă decît pe tine, abia te-am descoperit, abia am cunoscut iar fericirea de a avea către cine să-ţi aşterni dragostea şi iată-mă din nou în faţa perspectivei de a rămîne singură, de data asta definitiv. Îmi va fi enorm de greu să mă obişnuiesc cu realitatea asta şi tot sper încă să nu fie adevărat să găsim împreună o soluţie, să-ţi dai seama că eşti pe cale de a face o eroare. Să nu crezi că recurg la un şantaj sentimental, nu vreau să te înduioşez şi cu atît mai puţin să-ţi suscit mila. Poate că în aproape cinci ani te-ai convins că n-am nevoie de mila nimănui. Datoria mea nu e de a-ţi inspira mila lamentîndu-mă, ci de a-ţi deschide ochii. De aceea va fi poate mai bine să-ţi vorbesc mai puţin de sentimentele mele şi mai mult de ale tale, singurele care interesează acum. Poate ai să-ţi dai seama pînă la urmă de deosebirea esenţială dintre dragostea mea pentru Emil şi dragostea ta pentru băiatul ăsta.

Patricia o întrerupse amărîtă. O asculta de mult timp, aflase o seamă de lucruri pe care nu le bănuise şi care o puseseră pe gînduri, înclina să înţeleagă şi punctul de vedere al Paulei şi iată că acum ea îi punea din nou la îndoială adevărul dragostei.

— Mamă, îi spuse, corect din partea mea e să-ţi mărturisesc că minimalizîndu-mi mereu dragostea nu vei putea să mă convingi de nimic. E bine să pornim toată discuţia asta de la adevărul că eu şi Sergiu ne iubim exact la fel cum v-aţi iubit voi şi toţi oamenii tineri şi normali de cînd e lumea lume. Şi adică de ce dragostea noastră s-ar deosebi atît de esenţial de a voastră ? Ai putea să-mi spui ?

— Sigur că pot, răspunse Paula. Era decisă să meargă pînă la capăt, să folosească orice mijloace, la nevoie chiar şi şantajul sentimental în ciuda celor afirmate puţin mai înainte. Eu cînd m-am decis să nu mă mai despart de

Emil, urmă ea, și cînd mi-am părăsit familia pentru el, am făcut implicit o opțiune politică, poate intuitiv am făcut-o, dar dictată de conștiința și de aspirațiile mele secrete, înțelegi ?

— Dar dacă te îndrăgosteai de Emil, insistă Patricia, iar el făcea parte dintr-o familie asemănătoare cu a ta și avea un fel de a gîndi identic cu al familiilor voastre ?

— Dar dacă, dar dacă ! exclamă Paula exasperată, dar uite că n-a fost așa și nici nu putea să fie așa pentru că el m-a cucerit tocmai prin faptul că era și voia să fie un exponent, prin vizionarismul și curajul său, prin puterea pe care i-o dădeau convingerile sale. Cobora dintr-o familie de luptători și asta pentru mine reprezenta o garanție a sincerității și corectitudinii lui.

— Și totuși, spuse Patricia, pînă la urmă te-ai înșelat.

Îi era greu să i-o amintească din nou, s-o pună iar în fața acelei dureri care se dovedea mereu vie, dar n-avea încotro, se vedea nevoită să se apere.

— M-am înșelat, recunoscu Paula, dar asta s-a întîmplat tîrziu și în alte condiții și nu schimbă esența faptelor. Pe cînd tu pentru ce ai optat ? Să judecăm lucid și calm. Pentru un băiat de bani gata. Un timp am crezut că această categorie socială a dispărut la noi, dar nu, ea proliferează iar de cînd a început să ne meargă bine. Băiatul tău are idei generoase, dar îi lipsește curajul să le pună în aplicare. Zici că-i e scîrbă de banii bătrînului, dar de primit îi primește. De ce nu-l părăsește dacă îi e atît de odios, de ce nu-și cîștigă singur existența continuîndu-și în același timp studiile, cum fac atîția alții ? Găsești un răspuns la asta ? Dacă l-aș fi știut singur și renegat de ai săi, muncind pe brînci și mîncînd pe apucate, îți jur că eu aș fi fost cea care ți-ar fi spus du-te, ăsta e băiatul care te merită. A refuzat mașina pe care a vrut să i-o dea babacu ! Mare scofală de vreme ce în familie există o mașină de care se poate folosi oricînd. Bărbatul pentru care mi-am părăsit eu părinții și pentru care poate mi-am ucis tatăl nici nu-și putea imagina o mașină proprie. Nici redacția n-avea mașină. Bătea țara-n lung și-n lat în trenuri

străvechi și jegoase, în camioane Molotov ori Csepel. în vreun GAZ cînd avea noroc, în vreo căruță cînd se îndura careva să-l ia și cînd nu se ivea nimic din toate astea, pe jos. Venea acasă murdar de noroi pînă peste ochi și numai eu știu cît și de cîte ori am frecat la pantaloni ca să scot hlisa de pe ei. Dar eram fericită pentru că știam de ce le fac, mă puteam bizui pe el și l-aș fi însoțit pînă la capătul lumii. el era omul meu, unicul, puternic și drept. pricepi tu. nu un țîști-bîști crescut în vilă cu piscină și care face pe fronderul de salon. Stai, nu protesta, știu că ți-e greu, dar te rog să mai suporți puțin, în orice caz mult mai puțin decît am suportat eu cînd ai binevoit să mă informezi că ești gravidă. Mai trebuie să-ți spun că eu, părăsindu-i pe ai mei, am urcat, căci e o cinste să intri în familia Dona, pe cînd tu te vei coborî intrînd în clanul acestei canalii, a acestui impostor mazilit care abia a scăpat de pușcărie, a cărui soră nici nu știe citi ca lumea și care, pentru că nu mai poate să intimideze pe nimeni cu puterea lui se mulțumește să sfideze cu o opulență de prost-gust. Iartă-mi diatriba, dar trebuie odată să înțelegi și să vezi diferența dintre dragostea mea și a ta.

— Mamă dragă. m-am străduit să nu te întrerup, deși de cîteva ori abia m-am abținut să n-o fac. Mă mîhnești pentru că devii pătimașă și vorbind de Sergiu folosești cuvinte grele fără să-l cunoști. Tu îl opui pe tata lui Sergiu, dar nu văd rostul. Eu n-am avut șansa să iubesc un erou, ce să fac ? Sergiu e un băiat de vîrsta mea, gîndim la fel, simțim la fel, avem aceleași gusturi și antipatii. Dacă n-are de suferit greutăți materiale cum ați avut voi, nu înseamnă că nu muncește. Datoria lui acum e să învețe și el și-o îndeplinește fără ca nimeni să-i poată reproșa ceva. Dar timpul afirmării lui abia de acum începe. N-aș putea să-ți spun de ce-l iubesc și în general nu cred că o iubire, oricare ar fi ea, necesită o expunere de motive. Pur și simplu îl iubesc. Are o anumită sensibilitate care-mi place, o anume delicatețe, poate chiar timiditate...

— Da, o întrerupse Paula fără a-și putea stăpîni maliția, din timiditate ți-a făcut și un copil !

Patricia își mușcă buzele, dar peste o clipă continuă cu același calm.

— L-am făcut împreună. Fără voia mea nu-l putea face și tu, care prețuiești loialitatea, vei accepta că nu e loial să faci abstracție de participarea mea în această întîmplare. Dar ceea ce am reținut eu pînă acum, dincolo de toate resentimentele tale e faptul încurajator pentru mine că tu, în fond, nu cu Sergiu ai ce ai, ci cu tatăl lui. M-aș bucura să recunoști că așa e.

Pentru prima dată de cînd începuseră acest lung colocviu, Paula zîmbi.

— Să zicem că ar fi așa, conveni ea, dar asta nu schimbă nimic.

— Nu schimbă, stărui Patricia, pentru că încă nu m-ai făcut să înțeleg ce ați avut voi cu Rovinaru sau el cu voi, ce a putut fi atît de cumplit, încît să se transforme într-o vendetă transmisă generației noastre.

— Da, am să-ți spun, dar să știi de pe acum că folosind cuvîntul cumplit, ai rostit exact ceea ce trebuia. Rămăsesem la seminarul lui Mateianu și urma să-ți povestesc consecințele, dar amintindu-mi de seara aceea în care mi-am serbat ziua m-am luat iar cu vorba, nu ? Ei bine, a doua zi am fost cam adormită. În pauza mare am ieșit cu Nada pe coridor cînd a trecut pe acolo Rovinaru. Din ce e el scund și îndesat, de cînd ajunsese în comitetul U.T.M. al universității mai luase și obiceiul de a călca apăsat, cu bărbia repezită înainte și cu o mină veșnic gravă, pătrunsă de importanța destinului lui. Trecuse de noi cu vreo trei pași cînd s-a întors brusc ca și cum și-ar fi amintit deodată ceva. Sînt sigură însă că totul a fost premeditat căci mă văzuse doar de departe, cel puțin de la zece metri. „Paula, zice, nu știam că te preocupă autonomia esteticului.“ Familiaritatea asta nu era o noutate, nu m-a surprins și nu trebuie să te mire nici pe tine. Cu mine și-o îngăduia pe considerentul că eram veniți din același tîrg, eu însă îi spuneam *dumneavoastră* și *tovarășe*, ceea ce nu-l deranja, dimpotrivă, o accepta ca pe un omagiu ce i se cuvenea de drept. Dealtfel întotdeauna, și mai tîrziu, cînd era inspec-

tor șef, se adresa profesoarelor cu *măi fată*, iar ele trebuiau să fie mîndre de asemenea cinste. În prima clipă n-am înțeles ce voia, la ce se referă. Mă privea în așteptare cu o expresie severă și în același timp ușor protectoare, de dascăl nevoit să dojenească un elev bun care și-a dat totuși în petec. Am ridicat din umeri sincer nedumerită. El a zîmbit în sfîrșit dezvelindu-și dinții solizi, patrați, mai curînd un soi de rînjet de vechil satisfăcut. „Nu înțelegi, ce ? nu știi despre ce e vorba..." Și cum eu continuam să tac zgulită, cu capul strîns între umeri, a urmat cu ton profetic : „e bine să știi, fetițo, ca pe urmă să nu fie prea tîrziu, mai gîndește-te, ți-o spun din prietenie, doar sîntem consăteni, vorba aia". Pe urmă, brusc, ca și cum ar fi sărit la altă idee, în realitate însă el tot pe loc rămăsese : „și bărbățelul ce face, are un post bunicel, călduț, ce ?" Abia acum mi-am regăsit graiul. „E toată ziua pe teren, zic, prin toate hîrtoapele, nu-i tocmai călduț". „Ei, teren, teren, face el, dar asta dovedește că se bucură de încredere care încredere se și poate pierde ușor ca și cum nici n-ar fi fost și ar fi păcat pentru că e talentat și mulți ar vrea să aibă încrederea asta, ce ?" Între timp s-a apropiat și Timotei de noi. Pe atunci încă nu se căsătorise cu Nada, dar toată facultatea știa că acolo vor ajunge. Rovinaru a schimbat imediat subiectul făcînd unul din spiritele lui : „uite-l și pe Timotei, vă țineți pe lîngă Paula să vă dea consultații în materie de relații conjugale, ce ?" Și cu asta a plecat cu un aer nemaipomenit de satisfăcut, cu pasul lui important și grav. Timotei a comentat mucalit, cum e el : „prostul dacă nu-i și fudul, n-are haz". Asta m-a mai răcorit, dar tot nedumerită eram, stupefiată chiar, nu-mi puteam explica în nici un fel interpelarea aceea în doi peri care mi se părea lipsită și de motiv și de bun simț. Abia Nada m-a lămurit : „ăsta, zice, e seminarul de ieri, proasto, cine naiba te pune să faci pe studenta cu idei ? !" Atunci am avut revelația imprudenței pe care o săvîrșisem cu candoare și desăvîrșită bună intenție. Cu Nada și cu Timotei am comentat apoi îndelung atitudinea lui Mateianu pe care, în limitele lui, îl socoteam totuși un om onest, incapabil de

turnătorii. Pe urmă ne-am gîndit că poate nici nu fusese el, că vom fi avut vreun clănțău prin grupă. Ciudat și îngrijorător nu e că există asemenea specimene — ăștia au fost și vor rămîne întotdeauna — ci că au tendința de a supralicita, creînd cazuri și primejdii acolo unde în fond nu e nimic, doar pentru a-și face remarcat zelul. Un clănțău din ăștia sesizase că întîmplarea minoră de la seminar ar putea reprezenta un virtual caz pe spinarea căruia el să-și ilustreze rîvna. Cine știe cum, istoria a ajuns la urechile lui Rovinaru. Dacă ăsta ar fi fost un om întreg, ar fi rîs și și-ar fi văzut de treaba lui. Dar Rovinaru e un arivist și un afemeiat : a considerat ocazia potrivită pentru a-și dovedi intransigența, vigilența și celelalte, dar și — pentru ochii mei — generozitatea : „ți-s prieten, sîntem doar consăteni, vorba ceea". O generozitate dubioasă, care crea deodată un precedent și deschidea perspective imprevizibile, cum m-am putut convinge pe pielea mea, chiar de a doua zi. Nada și Timotei mi-au fost de mare ajutor, înțelegînd prin asta, firește, nu numai ajutor moral, ci și material în răstimpul cît am rămas singură. Fără ei nu știu dacă rezistam. Dormeam la ei, dormeau la mine, mîncam împreună, mai mult de la ei decît de la mine pentru că ajunsesem la un moment dat fără nici o resursă pînă cînd unchiul Bogdan mi-a făcut rost de slujba aceea de taxatoare. Ceea ce m-a ajutat enorm atunci a fost conștiința că și unchiul Bogdan și Nada cu Timotei sînt comuniști și cred nestrămutat în dreptatea convingerilor lor. „Nu te speria, îmi spunea Timotei, ăsta e doar reculul. Tunul revoluției e de calibru mare și reculul e pe măsura lui. Sînt oameni care știu să profite de acest moment din fericire scurt". Scurt în raport cu ce, mă întrebam eu în clipe de depresiune, în raport cu viața noastră ? Cu veșnicia ? Oricum, datorită Nadei și a lui Timotei am văzut pentru prima dată ce înseamnă prietenia adevărată, durabilă, căci ei au fost primii din adunătura noastră de aiuriți și, cum vezi, am rămas alături pînă azi...

Din însemnările mai vechi ale Patriciei :

18 octombrie. Nimic deosebit pînă seara. Toată după-amiaza am tocit la gramatică istorică. Infernal. Nu m-aș omorî atîta dacă n-aș da examenul cu Nada. N-aș vrea să-și închipuie că încerc să profit de prietenia ei cu mama ca să-mi dea o notă pe care n-o merit. Trebuie să fie penibil să dai examene cu prieteni de familie. Se stabilește probabil un fel de convenție tacită ca între doi cunoscuți care se întîlnesc pe stradă și se prefac că nu se văd, deși fiecare știe că celălalt l-a văzut. Spre seară am ieșit să iau niște cărți de la bibliotecă. Nada era la mama. Pălăvrăgeau ca de obicei cu cafelele în față. Mama a ținut s-o informeze că învăț la gramatică istorică. Asta m-a indispus. Ce nevoie era s-o facă ? A fost ca o tentativă de a-i capta bunăvoința. M-am simțit deodată nevolnică. Nada a salvat situația printr-una din reacțiile ei de moldoveancă mucalită : „las-o-ncolo, fată hăi, află-ți un băiet și preumblă-te cu dînsul că legile fonetice tot le uiți după ce ti-i vidé scăpată di mini. Toți dascălii le uită după ce ajung la catedră și predau „Cîinele soldatului".

E pitorească Nada și vicleană. Am admirat modul în care a deviat subiectul într-o zonă neutră. Îi place să pozeze în victimă a propriei vocații. În realitate e o maniacă, fanatică, un tipic șoarece de bibliotecă în ciuda tuturor aparențelor. Singurul ei mod de a se relaxa cînd iese dintre cărți sînt taclalele de aici, de la mama, de la club, cum zice ea. Împreună cu Timotei formează un cuplu original pe care nu mă satur să-l contemplu. Ea, profesor, doctor, membru corespondent etc. etc., bărbătoasă, cu glas înăsprit de tutun, slobodă la gură ; el, poet care umblă ras pe cap, nu bea decît apă minerală sau lapte, practică yoga și vorbește rar, dar memorabil din fundul fotoliului în care se instalează pindindu-i parcă pe ceilalți. Foarte veche și statornică mi se pare prietenia care o leagă pe mama de ei. Ceva asemănător unei solidarități de congregație. Dar solidaritatea asta e comună dealtfel tuturor. Mă gîndesc de multe ori cum o fi tunat de i-a adunat. Îmi aduc aminte ce șocată am fost cînd i-am întîlnit prima dată aici. Am avut o reacție de provincială puritană. Eram obișnuită cu men-

talitatea de la B. unde, cum apare cineva îmbrăcat puțin mai altfel decît de la magazinul Dacia, lumea intră în rumoare. O toaletă mai aparte declanșează insinuări ca și cînd ar fi un atentat la bunele moravuri. Nici Voica nu e scutită de obiceiul ăsta oribil. De aceea, măcar un timp, la început, anturajul mamei m-a cam speriat. Mă tem că și eu le-am părut lor ca o viețică. Pe urmă, treptat, ne-am acomodat și, azi, între noi există o anumită camaraderie, îi socotesc și prietenii mei, le spun pe numele mic, ne facem mici confidențe. Sînt, firește, nuanțe diferite de la unul la altul. Cel mai aproape, de pildă, mă simt de Mircea. Cuvîntul *aproape* însă e un mod de a ocoli adevărul iar adevărul e că mă întreb de multe ori dacă nu m-am îndrăgostit de el. Nu știu, încă n-am iubit nici un băiat, nu știu cum e, bănuiesc doar, iar el nici măcar nu mai e un băiat, trebuie să fie de vîrsta mamei... De ziua ei am dansat împreună, numai noi doi am dansat și a fost foarte plăcut. Timotei a fost cel cu ideea. „O fată superbă între atîția babalîci și nici unul nu se hotărăște s-o invite la dans, ce spectacol trist", a mormăit el din fotoliu. „De ce n-o faci tu ?" a zîmbit Anghel. „Eu nu dansez decît pe sîrmele propriei imaginații, a răspuns Timotei, iar tu ești un complexat, doctore, ți-e prea teamă de ridicol. Singurul capabil s-o facă e Mircea, deși e o aventură mai periculoasă decît un zbor". Atunci Mircea s-a ridicat și mi-a ieșit în cale, frumos și tînăr în uniforma lui bleumarin. Eu aduceam tava cu cafelele. S-a înclinat ceremonios și mi-a spus „să încercăm, Patricia : eu nu m-am temut niciodată de ceea ce se află dincolo de zbor". „Dincolo de zbor, a mîrîit Timotei, nu se află decît dragostea și moartea." „Exact", i-a răspuns Mircea peste umăr, căci începusem să dansăm, iar Anghel a completat : „două lucruri de care, oricum, nu scapi". Vorbeau solemn de parcă rosteau replicile unui ritual și atunci s-a auzit Nada sorbind din cafea și apoi șuierînd consternată : „Doamne, ce bătuți cu leuca !" Am izbucnit toți în rîs ca și cînd s-ar fi rupt o vrajă. Mircea mi-a promis că mă ia odată în rața lui, așa-i zice el aviasanului. L-aș însoți cu plăcere, dar numai dacă ar avea de parașutat sînge sau medicamente. Un bolnav grav, cum transportă el, în spațiul acela pe care mi-l în-

chipui grozav de strîmt, mi-ar răpi toată bucuria. N-am zburat niciodată, trebuie să mă ţin de capul lui. Dar ce e oare ceea ce simt pentru el ? Mi-e foarte drag şi Anghel, dar e o afecţiune de o altă nuanţă, nu ştiu cum s-o definesc. Toată prezenţa lui degajă un calm tandru din care nu lipseşte şi puţină tristeţe. Faptul că de curînd a fost numit medic şef al judeţului i-a bucurat pe toţi, numai pe el nu. Are oroare de hîrtii, zice. A nu mai putea să practice e ca şi cum i s-ar lua lumina. „Atunci de ce nu te zbaţi să rămîi la locul tău, a strigat la el Nada, să dai din mîini şi din picioare, să te iei de piept cu Dumnezeu !“ El i-a răspuns cu o enervare mocnită : „pentru că nu există nici un Dumnezeu, cucoană, există doar o sarcină care mi s-a dat şi pe care trebuie s-o duc la capăt. Cineva trebuie s-o facă şi asta“. „Ai vocaţia resemnării, nu e prima dată cînd te dai bătut“, a zis Nada, parcă anume să-i facă în ciudă. Timotei a fost cel care i-a luat apărarea. „Asta nu e resemnare, ci înţelegere a necesităţii şi mai lasă omu-n pace că a venit aici să se relaxeze, nu să polemizeze“. Mai sînt apoi Sorin şi Anca. El pictor, ea arhitectă, fiinţă minunată, cu ceva enigmatic în toată ţinuta, care mă fascinează. În preajma ei mă simt urîtă şi insignifiantă. Formează amîndoi un cuplu vechi şi afectuos, dar bizar pentru că nu sînt căsătoriţi şi trăiesc separat, fiecare în garsoniera lui. Îmi amintesc că am fost puţin contrariată de asta şi mama m-a sfătuit să abandonez prejudecăţile şi ipocriziile provinciale pe care mi le-a transmis Voica. „Ei au convenit de comun acord să trăiască astfel poate pentru că Sorin o fi o creatură incomodă, care simte nevoia unor răstimpuri de singurătate sau care devine agresiv cînd lucrează, cine ştie, îi priveşte, n-avem de ce să ne amestecăm. Fiecare are dreptul să-şi rostuiască viaţa cum crede de cuviinţă, mi-a predicat ea, şi atîta vreme cît nu face nimănui vreun rău, n-ai de ce să-l judeci“. Am reuşit să fiu de acord cu asta. Sorin dispare în anumite perioade şi atunci vine Anca singură. Toată lumea ştie că el a prins vînt prielnic şi lucrează uitînd de tot, pînă şi de Anca. În asemenea răstimpuri ea are un aer absent, parcă ar tăinui o deznădejde, ca şi cum ar aştepta un iubit plecat într-un război absurd de peste mări. Peste cîtva timp el reapare, cu

obrajii mai supți și cu ochii arzînd încă de febră. Se bucură ca un copil de fiecare prăjitură, de fiecare pahar de vin de parcă în tot acest timp n-ar fi mîncat și n-ar fi băut. Anca renaște sub ochii noștri, redevine veselă, locvace și toți ceilalți participă la bucuria lor.

După ce am stat toată după-amiaza închisă în casă, aerul serii a fost nespus de plăcut. Bătea un vînt ciudat de cald care mirosea a păduri veștejite. Aveam timp și am făcut drumul pînă la bibliotecă pe jos. Sînt clipe în care îmi simt tot trupul ca pe o bucurie. Atunci am și certitudinea că sînt frumoasă. Mi-am descheiat pardesiul, mi-am desfăcut eșarfa și am lăsat vîntul să-mi fluture părul și să-mi pătrundă pe sub veșminte. A fost ca o mîngîiere a unor mîini nevăzute, răcoroase, care abia mă atingeau. În ultimul timp mă surprind gîndindu-mă deseori la Mircea, parcă aș aștepta să se întîmple ceva, dar ciudat e că nu pe el, ci pe altcineva aștept, nu știu pe cine. Am trecut prin parc. Foșnetul frunzelor sub pași. Să reții și mireasma lor veștedă. Cum aș putea s-o definesc cu un cuvînt ? Cred că sînt sentimente și nuanțe pentru care e imposibil să găsești cuvînt. Așa e și așteptarea asta a ceva ce trebuie să vină. Eu zic așteptare, dar sînt conștientă că nu e cuvîntul exact. Cum însă aș putea să spun altfel ? Alean ? Poate, cam așa ceva...

— Toți dealtfel, continuă Paula, toți aiuriții ăștia sîntem solidari pentru că am trecut cam prin aceleași încercări și am rămas la aceleași credințe. Sînt sigură că te întrebi iar de ce deviez de la subiect, vorbindu-ți despre ei. Nu deviez decît aparent și despre ei îți vorbesc pentru că așa trebuie. Să nu crezi că ei vor accepta și că vor suporta să-l aduci în mijlocul lor pe băiatul lui Rovinaru.

— Trebuie să țin seama și de părerea lor ? o întrerupse Patricia cu un început de agresivitate căreia Paula avu prezența de spirit să nu-i acorde importanță.

— Nu te obligă nimeni să ții seama și de părerea lor, dar nici să nu te aștepți după aceea ca raporturile dintre voi să rămînă aceleași. Și asta pentru simplul motiv că

Rovinaru le e și lor o cunoștință la fel de veche și de odioasă ca și mie. Nada și Timotei au avut de pătimit de pe urma lui cam tot atît cît am avut eu și cu Emil. Asta s-a întîmplat la cîtva timp după arestarea lui Emil. Locuiau la un bătrîn în casa căruia fuseseră birourile unei reprezentanțe comerciale germane. După plecarea precipitată a nemților, mobilierul rămăsese de izbeliște. În camera Nadei și a lui Timotei se aflau un birou urît și pătat de cerneluri pe care-l îmbrăcau periodic în coli albe și un dulap de instituție la fel de urît. Ei mai trebuiseră să-și facă rost doar de un pat. Treaba asta au rezolvat-o cu ajutorul lui Anghel, cel mai în vîrstă dintre noi, carc a scos la reformă un pat valid din inventarul spitalului, comițînd astfel unica ilegalitate din viața lui. Pe urmă Sorin l-a vopsit în albastru ca să nu mai arate a pat de spital. Am uitat să-ți amintesc piesa cea mai importantă : o pianină rătăcită acolo prin cine știe ce hazard al războiului. Era șchioapă, cu furnirul sărit și dezacordată, dar Mircea era fericit că avea la ce să cînte. Ne adunam uneori serile aici ca să-l ascultăm ori să citim, de obicei versuri din poeții pe atunci prohibiți. Fiecare aducea cîte ceva de-ale gurii, iar cînd se nimerea și cîte o sticlă de vin era sărbătoare, ne despărțeam uneori abia spre ziuă. O noapte de asta a devenit de pomină prin frumusețea ei. Asemenea nopți nu pot rămîne fără urmări și nici asta n-a rămas. S-a arătat neobișnuită de la început, cînd ne-am trezit cu trei sticle de vin, ceea ce în fond însemna mai nimic, o jumătate de sticlă de cap. Se apropia Crăciunul și Sorin primise de acasă un pachet pe care-l pusese la bătaie. Era belșug, ce mai ! Adaugă la asta și achiziția lui Anghel : un Blaga în ediția de la Fundații pe care i-l dăruise un pacient recunoscător. Îl adusese în servieta lui jerpelită, învelit conspirativ în ziar ca, pentru orice eventualitate, coperta să nu poată fi citită de vreun ochi indiscret. Citeau el și Timotei, cu schimbul, de multe ori aceeași poezie în interpretarea fiecăruia, căci amîndoi citesc superb, i-ai auzit dealtfel de atîtea ori. Din cînd în cînd Mircea începea să cînte la pianină. A cîntat mai ales Mozart în noaptea aceea. Noi ascultam fascinați, așezați care pe unde apucasem. Eu cu Nada ne ghemuisem pe pat. Anca pe atunci

încă nu apăruse între noi. Sorin stătea turceşte pe jos, lîngă sobă şi în răstimpuri vîra cîte un lemn pe foc. Regula era ca fiecare să aducem cîte unul sau două lemne, prin lemne înţelegîndu-se şi bucăţi de scîndură sau orice obiect a cărui ardere durează mai mult de zece minute şi nu provoacă miros urît. La un moment dat Sorin s-a ridicat posomorît din colţul lui şi şi-a îmbrăcat paltonul jumulit despre care zicea că e din păr de cămilă pleşuvă. Cînd l-am întrebat ce-l apucă ne-a răspuns sibilinic printr-o parafrază bacoviană : „odaia asta mă-nspăimîntă şi trebuie să iau măsuri". În acelaşi timp îşi roti privirile arătîndu-ne cu un gest emfatic pereţii. Nu ştiu cum vor fi fost zugrăviţi iniţial ; noi îi apucasem cenuşii. Erau într-adevăr sinistri, dar ne familiarizasem, nici nu-i mai vedeam. După asta Sorin a ieşit fără alte explicaţii. Nu ne-am mirat, eram de pe atunci obişnuiţi cu bizareriile şi dispariţiile lui. După vreo douăzeci de minute s-a întors încărcat ca un cal moţesc cu două găleţi urîte de tinichea şi cu tot ce-i trebuia pentru zugrăvit. Şi-a scos tăcut paltonul, şi-a scos haina, şi-a scos cămaşa şi, gol pînă la brîu, s-a apucat de treabă. Timotei a încruntat din sprîncene şi şi-a dus degetul la buze interzicîndu-ne orice comentariu sau amestec. Lectura a continuat ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, întreruptă doar de momentele muzicale ale lui Mircea. Ciudat era la reuniunile astea că nimeni nu hotăra acuma cîntăm sau acuma citim. Totul se desfăşura într-o deplină armonie, ca după un program dinainte stabilit. Noaptea aceea a fost pentru toţi o noapte unică prin exaltarea pură la care am ajuns, prin sentimentul extraordinar de comuniune sufletească pe care l-am trăit. O noapte de graţie, de elevată nebunie dacă vrei, cum numai o dată sau poate de două ori în viaţă ţi-e dat să trăieşti şi atunci doar dacă ai un dram de noroc. Azi, cu toţii sîntem convinşi că un mare merit în bucuria acelei nopţi l-a avut Sorin. Pe măsură ce înaintau ceasurile, pe măsură ce ne întorceam iar şi iar la poeziile o dată citite, odaia se lumina ca de o sărbătoare, pereţii se umpleau de mov şi galben, de ocru şi albastru, de nori sidefii dintre care răsăreau părelnic creaturi fantastice, sirene şi grifoni, felusine şi inorogi şi printre toate astea unduiau

nuduri diafane, imponderabile și pure, cu ochi mari și păr revărsat ca niște ape de bronz. A fost poate o explozie a puterilor lui de artist tînăr și încă necunoscut, care nu accepta realismul plat și dogmatic al epocii, poate o expresie dezlănțuită a aspirației lui înspre puritate ori înspre o mare iubire pe care o aștepta și o presimțea, asta numai el ar putea să-ți spună pentru că noi nu l-am întrebat niciodată. N-am simțit nevoia să-l întrebăm fiindcă ceea ce a făcut el acolo spunea fiecăruia dintre noi ceva, ne lăsa o libertate ideală de interpretare și de aceea, măcar o vreme, pînă la scandalul care a izbucnit, am avut cu toții sentimentul reconfortant că ni s-a luminat viața. Nada și Timotei cel puțin au avut zile la rînd impresia că s-au mutat într-o casă însorită, așa cum ți se întîmplă uneori peste săptămînă, prin cine știe ce asociație, poate printr-o anumită nuanță a luminii, să ți se pară mereu că e duminică. Circul a început ca de obicei în astfel de situații, cu totul pe neașteptate și mult timp nu ne venea să credem, speram prostește că totul e o glumă stupidă, atît a fost de grotesc și de absurd ceea ce s-a petrecut. Erau cîteva luni de cînd Timotei fusese ales secretar U.T.M. pe facultate. Rovinaru, care-i era superior pe linie de organizație, avînd odată ceva urgent să-i comunice, l-a căutat acasă. De aici a pornit pe urmă totul. Nici azi nu știu dacă a făcut-o din timpenie congenitală ori din răutate, din lipsa de scrupule a arivistului. Din insolitul și frumusețea acelor pereți care întinereau totul în jur, el a reținut doar că „tovarășul Timotei Pop, care nici nu mai merită înaltul titlu de tovarăș, și-a zugrăvit pereții camerei cu femei goale, decadente, expresie a cosmopolitismului și a ploconirii în fața putrefacției artei burgheze". Sînt exact cuvintele pe care le-a rostit în ședința în care s-a discutat cazul, pentru că și ăsta a devenit un caz. Totul ar fi luat poate o turnură mai puțin gravă dacă dobitocul n-ar fi văzut pe pianină teancul cărților infamante. Dezastru. În sfîrșit ultimul argument, poate cel hotărîtor, am fost eu : „soții Pop continuă să întrețină legături strînse cu fosta studentă Paula Dona, exmatriculată din facultatea noastră, deoarece, așa cum s-a stabilit la timpul său, s-a dovedit un element descompus și dușmănos". Asta era eticheta mea pe care mi-a pus-o

înainte de a-i demasca pe Timotei și pe Nada. Amîndoi au fost excluși din organizație, iar Nada, nu știm de ce, și din facultate. După cum vezi, nu numai eu, ci toți sîntem niște oameni cu un trecut agitat. Să nu crezi că ne complacem în a face pe martirii sau pe eroii. Dealtfel ai putut să vezi că pînă azi nu ți-am spus nimic din toate astea și nici acum nu-ți spuneam dacă nu mă obligai prin avîntul tău puțin inconștient de a șterge cu buretele peste tot ce a fost. Să nu crezi nici că am regreta cumva ceea ce s-a întîmplat. Ne-a fost foarte greu atunci, e adevărat, dar azi nu regretăm fiindcă totul a însemnat la urma urmelor o experiență prețioasă care ne-a făcut mai înțelepți. Cel mai important lucru pe care l-am învățat atunci a fost acela că a te bate cu pumnul în piept și a te proclama comunist nu înseamnă absolut nimic. Candizi, puneam un preț nemaipomenit pe vorbe, dar după cele întîmplate, nu mai credeam decît în fapte. Ele sînt unicul criteriu de evaluare a oamenilor. Astea sînt adevăruri care îndeobște nu se învață din cărți. Așadar nu regretăm, însă nu uităm. Tu îmi impui o reconciliere ceea ce presupune să uit ce a fost și cu asta nu pot.

— Nu-ți impun nici o reconciliere, o întrerupse din nou Patricia, singura favoare pe care ți-o cer e să-l accepți pe Sergiu făcînd abstracție de Rovinaru.

Paula hohoti scurt, cu un fel de răutate :

— Asta-i bună, adică tu să porți de acum numele lui Rovinaru, iar eu să fac abstracție de el ! Tu nu-ți dai seama că e absurd ? Să te măriți cu băiatul ăsta înseamnă nici mai mult nici mai puțin decît că Rovinaru și-a atins într-un fel scopul.

— Care scop ? tresări Patricia și pentru prima dată avu cu adevărat sentimentul gravității unor implicații pe care pînă atunci nu le bănuise.

Tot ce aflase erau pentru ea niște întîmplări regretabile. Ele îi puteau stîrni indignare și oprobriu, dar nu era capabilă să depisteze punctul de legătură pe care l-ar putea avea cu dragostea dintre ea și Sergiu. Între prezentul trăit nemijlocit de ei și trecutul evocat de Paula, care lor le apărea foarte îndepărtat și cețos, învăluit într-o rețea de

episoade obscure, exista un gol neutru. Paula îi pretindea să-l treacă, adică să parcurgă un drum în sens invers, înspre trecut, cînd pe ea, și fără îndoială pe Sergiu, nu îi preocupa decît viitorul. Un viitor pe care începuseră să-l întrezărească relativ recent, odată cu ultima lor vacanță. Pentru ei viața nu avea semnificație decît din prima zi pe care o petrecuseră singuri în tăcerea însorită, cu ape solemne și calme din Golful Speranței. Abia acum, cînd Paula aminti de un anumit scop al lui Rovinaru, pe Patricia o încercă bănuiala că în anii aceia pîcloși și teribil de îndepărtați, s-ar fi putut petrece totuși ceva cu repercusiuni neașteptate, întinse tentacular pînă aici, în prezentul lor. Ce scop putea să aibă Rovinaru ? Paula zîmbi cu îngăduință și cu o siguranță de sine care pentru Patricia deveni neliniștitoare.

— Am să-ți spun ce scop avea, doar tocmai aici voiam să ajung. Nu puteam să ți-o spun direct, trebuia întîi să te pregătesc introducîndu-te oarecum în atmosferă, familiarizîndu-te cu felul de a fi al omului ăstuia pentru că altfel riscam să nu mă crezi. E dealtfel singura istorie pe care ai s-o mai auzi de la mine. Cu asta am să închei, iar concluziile vor rămîne în întregime pe seama ta. Prin urmare toată povestea a început după episodul acela cu aparențe atît de nesemnificative de la seminarul lui Mateianu. A urmat discuția ciudată de pe coridor. Discuție e un fel de a zice, fiindcă, ai văzut bine, a vorbit mai mult Rovinaru, a fost una din ariile lui. A trecut apoi vreo săptămînă, dacă nu și mai mult, fără să se întîmple nimic deosebit. Pe urmă, într-o după-amiază, am ajuns mai tîrziu la bibliotecă și n-am găsit loc. Fiindcă trebuia neapărat să citesc pentru seminarul de a doua zi, m-am gîndit să mă duc la catedra de literatură a cărei bibliotecă, în împrejurări importante, putea fi consultată și de studenți. Cazul meu nu era atît de important, dar ziceam să-mi încerc norocul în speranța că voi da de Mateianu care, ți-am spus, era în fond băiat înțelegător. Cînd am bătut la ușă, însă, am recunoscut glasul lui Rovinaru. M-am crispat puțin, dar înapoi nu mai puteam da. Încă speram să-l găsesc înăuntru și pe Mateianu. Rovinaru era însă singur. Îmi amintesc că mă emoționasem, nu fiindcă m-ar fi intimidat pre-

zența lui, ci pentru că am avut brusc revelația îndrăznelii mele : era vorba de o carte foarte accesibilă, pe care aș fi putut-o împrumuta de oriunde — un Gherea, mi se pare — nu era neapărată nevoie să mă înființez tocmai la catedră. Dar el era de nerecunoscut, nu-mi venea să cred : nimic din mina lui oficială și importantă cu care ne obișnuise. Nici vreun spirit din acela echivoc cum se zicea că-și îngăduia cu studentele. Mi-a zîmbit foarte prietenos și uman, mi-a spus să nu-mi fac griji că nu comisesem nici un sacrilegiu, m-a poftit să iau loc la masa mare din mijlocul încăperii și cu mîna lui a scos cartea din raft. „Stai cît vrei, nu deranjezi pe nimeni", mi-a spus și a trecut dincolo. Îmi venise inima la loc. Uite, mi-am zis, că nu e chiar așa cum se bîrfește, în particular poate fi și el om ca toți oamenii, dar probabil că funcția și răspunderea îi impun o ținută mai distantă cînd e în public. Îmi găsisem fericirea alături de Emil și eram predispusă la concesii. Credeam în oameni și, plină de îngăduință, eram gata oricînd să le acord circumstanțe atenuante din marea rezervă pe care o purtam întotdeauna asupra mea. În cele cîteva minute, Rovinaru îmi devenise aproape simpatic. Mă cucerise mai ales discreția lui : nu pusese nici o întrebare, nici măcar de politețe, ce mai faci, la ce lucrezi, nimic. Îmi dăduse cartea firesc și trecuse dincolo de unde nu l-am mai auzit, deși ușa rămăsese deschisă. Am început să citesc cu un sentiment foarte confortabil de securitate : era cald, liniște, nu deranjam, puteam să stau oricît. De la o vreme am și uitat că se mai afla cineva dincolo. Au trecut așa vreo două, trei ceasuri. Să fi fost pe la șase cînd i-am auzit iar pașii. „De ce n-aprinzi lumina ?" m-a întrebat și a aprins-o el. Într-adevăr începuse să se întunece și eu nu observasem. „Am înțepenit pe scaun, mi-a spus, trebuie să fac o pauză. Tu nu ieși zece minute ? Hai, te invit la o prăjitură". Am acceptat, de ce să nu fi acceptat ? La urma urmelor, nu puteam afirma că se purtase vreodată urît cu mine și apoi eram din același oraș, aveam multe cunoștințe comune, mai ales profesori și colegi de la liceu, deci nu era pentru mine un necunoscut. Că pînă în urmă cu cîteva ceasuri îmi fusese antipatic, asta deveni un lucru pe care eram dispusă să-l

consider o idiosincrasie regretabilă. Am coborît deci împreună. Pe atunci cafeaua nu era încă la modă, nu se găsea nici la cofetării, cu atît mai puţin nu se puteau imagina reşouri şi ibrice prin sertarele tuturor birourilor. Chiar cofetăriile erau rare şi neprietenoase, aşa că n-am întîrziat decît exact cît am mîncat cîte o prăjitură insipidă, timp prea scurt ca să discutăm ceva important. Cît am stat acolo la masă, l-am examinat de cîteva ori în treacăt. Fruntea neregulată, însemnată parcă de vechi cucuie, nasul turtit, răsucit un pic în sus, buzele groase şi bărbia pătrată, toate astea erau detalii la care niciodată nu meditasem în mod deosebit, dar despre care nu puteam spune acum că le găseam prea agreabile. Dar în definitiv, mi-am zis, n-am nimic cu el, am venit întîmplător să mîncăm o prăjitură şi cu asta basta, ce-mi pasă mie de mutra lui ? ! În sfîrşit ne-am întors la cărţile noastre fără să fi lipsit mai mult de un sfert de oră. Am început să citesc şi iar am uitat de el pînă către opt, cînd mi-a dat prin cap că poate ar vrea să plece, dar, din delicateţe, ca să nu mă deranjeze, se jenează s-o spună. Ca să vezi ce gîscă, ce credit îi acordam deodată doar fiindcă s-a purtat normal, omeneşte ! M-am sculat făcînd intenţionat zgomot cu scaunul. A apărut de dincolo, s-a uitat la ceas şi s-a mirat cum trece timpul, mi-a luat cartea şi s-a urcat pe scăriţa mobilă s-o pună la loc. Să vii oricînd vrei, mi-a spus de acolo de sus, aici e mai multă linişte decît la bibliotecă. Dacă nu sînt aici, spui cui te-o întreba că eu te-am lăsat. În ultima propoziţie, în acel *eu* rostit mai apăsat decît ar fi fost nevoie, mi s-a părut că disting iar ceva din ţîfna aceea a lui de vechil ciocoit. A fost însă o impresie foarte efemeră căci ceea ce mă preocupa în clipa aceea era întrebarea dacă se va oferi să mă conducă sau nu. Nici n-ar fi fost ceva prea nefiresc dacă te gîndeşti că străzile erau încă prost luminate şi destul de nesigure din cauza a tot soiul de huligani care începeau să bîntuie de cum se întuneca. Întotdeauna mă duceam acasă aproape fugind, cu inima strînsă, şi la drept vorbind nu mi-ar fi displăcut să mă conducă. Dar el nu s-a oferit, ne-am spus bună seara pe un ton redevenit oficial, aproape rece şi am plecat. Pe drum spre

casă m-am gîndit și mai ales după aceea, în anii care au urmat, m-am gîndit de foarte multe ori și mă mai gîndesc și azi, ce-o fi făcut el dincolo vreme de cinci ceasuri, în tăcere și nemișcare. A citit bineînțeles, dar după ce l-am cunoscut bine prin toate cele ce s-au petrecut, ideea aceasta mi se pare tot mai neverosimilă. Rovinaru citind e o imagine care în conștiința mea n-a putut prinde niciodată contur. Pentru că el, cu tot titlul lui de diplomat universitar, e un semidoct prin vocație. Un semidoct ceva mai elevat, e drept, că și printre ăștia există niște deosebiri. El, de pildă, nu e dintre cei ce, atunci cînd glumesc, țin să te avertizeze că au făcut „un spirit de glumă", el s-a frecat cîțiva ani de niște profesori iluștri care au fost nevoiți să-l suporte și ceva-ceva tot s-a prins că nu e lipsit de o anume aplicație în a reține ceea ce presupune că i-ar putea fi util. Mai tîrziu însă am descoperit eu că el pentru mine a stat acolo toată după-amiaza, mă auzi tu bine, Patricia ? pentru mine a stat și toată acea după-amiază a fost cea de a doua mutare într-o sinistră partidă pe care a început-o atunci, în pauză, pe coridor, în discuția aceea ciudată și aparent fără noimă cînd m-a întrebat de Emil, de slujba lui și de toate celelalte. De atunci el s-a tot gîndit la mișcarea următoare, iar eu i-am oferit-o într-o manieră nesperată în clipa în care am intrat pe ușă dorind să-l găsesc pe Mateianu. Au urmat și mișcările celelalte, tot atît de calculate, dar cînd am prins eu de veste că am devenit o piesă în combinațiile lui, era prea tîrziu. În zilele următoare n-am mai trecut totuși pe acolo. Nu pentru că aș fi bănuit ceva, ci pentru că n-am mai avut nevoie. Dar el m-a așteptat, mi-a spus-o singur și, măcar aici, n-am nici un motiv să cred că n-a fost sincer. A tot așteptat vreo zece zile și văzînd că nu mai apar, m-a căutat el. Și-a făcut de lucru pe la bibliotecă și cînd să iasă din sala de lectură s-a oprit la măsuța mea. S-a aplecat vorbindu-mi în șoaptă : „După ce-ți termini lucrul, zice, să vii pe sus, vreau să discutăm o problemă". „Pot să vin și acum", zic, convinsă că e ceva serios. „Nu, nu e nevoie, zice el, eu tot stau pînă tîrziu, vino cînd termini aici." Am terminat destul de repede și m-am dus, firește,

dar, cum m-am convins mai tîrziu, el nu se aștepta să vin atît de curînd. Înăuntru, în afară de el, mai erau Mateianu și profesorul. Nici nu intrasem bine, abia mă oprisem lîngă ușă — cu adevărat intimidată de data asta — cînd el, cu mina lui oficială, aproape că m-a dat afară. „Îți mulțumesc, tovarășă Dona, zice cu o grabă subită, nu mai e nevoie, poți să pleci.“ Am pornit spre casă nedumerită Că în prezența profesorului și a lui Mateianu îmi zicea tovarășa Dona și nu Paula, mi se părea normal. În rest, însă, găseam că întîmplarea era ciudată. Ciudată și nu suspectă, reține asta ca să vezi cît puteam fi de naivă. Suspect nu era încă pentru mine decît o noțiune abstractă, livrescă, experiența încă nu mă pusese față-n față cu ea. Abia m-am îndepărtat de facultate, întindeam pasul fiindcă se întunecase și străzile erau obscure și pustii cînd am auzit pași grăbiți în urma mea. Am încercat și eu să merg mai iute și atunci m-a strigat din nou pe numele mic : redevenisem Paula ! Îmi fusese realmente frică și m-am oprit fericită, dintr-o dată eliberată, rezemîndu-mă de zid. Abia mai suflam. S-a oprit și el gîfîind. „Formidabil ce pas ai ! a exclamat. De ce Dumnezeu fugi așa ?“ „Pentru că mi-e frică.“ A rîs cu superioritate protectoare : „uite, la asta nu m-am gîndit. Ar fi trebuit să te conduc eu“. Am protestat, nu era nevoie, doar seară de seară tot singură mergeam. „Totuși, zice, am să fiu mai atent și, cînd pot, am să te însoțesc.“ Acum abia mi s-a părut că ceva n-ar fi tocmai-tocmai în regulă. Ușor alertată, l-am furat cu coada ochiului. Zîmbea cu un aer mulțumit. „Iartă-mă, zice, că m-am purtat atît de nepoliticos, dar voiam să discutăm doar în doi. E vorba de o problemă importantă care te-ar putea servi. Te-am tot așteptat, mi-ar fi făcut plăcere să mai vii pe la catedră, de ce n-ai venit ?“ „De ce v-ar fi făcut plăcere ?“ l-am întrebat serioasă pentru că mi se părea că dialogul nostru lua o turnură ușor nefirească și delicată. Am avut subit imaginea unui uliu care se rotește deasupra unei ogrăzi. El mi-a sesizat probabil alerta căci s-a grăbit să mă liniștească : „pentru că sîntem consăteni, ți-am mai spus doar, pentru că ești o fată inteligentă și cu perspective și m-aș bucura să te pot ajuta să te afirmi“. Pe scurt, ce-mi sugera el ? Se gîndise la su-

biectul acela pe care-l propusesem la seminar și-l găsisc interesant. Ar avea șanse să iasă un studiu valoros cu care să mă prezint chiar la sesiunea pe țară a cercurilor științifice. Îmi oferă posibilitatea să mă documentez la catedră și mi-ar pune la dispoziție niște cărți rare, inaccesibile altora. Eram intrigată. „Mi-a făcut impresia, zic, că mă dezaprobați pentru subiectul ăsta, ați amintit ceva și de autonomia esteticului.“ A rîs iar cu satisfacția aceea a lui, lăbărțată : „Într-un fel sigur că te dezaprobam pentru că ești prea puțin diplomată. Trebuia să vii întîi să-mi spui mie ce intenții ai, nu să le trîmbițezi așa, tam-nesam, în public. Subiectul, luat ca atare, e discutabil, firește, ar putea da naștere la interpretări, dar de aspectul ăsta am să mă ocup eu, am să-l ajustez pe ici, pe colo și nimeni n-are să mai spună nimic. Ce zici ?“ Ce puteam să zic ? Ideea în sine mă ispitea, dar, pe de altă parte, impresia aceea că ceva n-ar fi tocmai în regulă se accentua. I-am mulțumit pentru bunăvoință și i-am spus că am să mă mai gîndesc. A părut mulțumit, n-a insistat, n-a ținut să aducă argumente suplimentare și asta mi-a redat iar încrederea. La despărțire, după doi pași s-a oprit ca și cînd și-ar fi reamintit un lucru care-l preocupa de mult : „Auzi, soțul tău oare n-are să fie gelos ?“ Mă uluia. „Pentru ce ?“ zic. „Păi pentru că mă ocup de tine, pentru că te conduc acasă, n-aș vrea să ai neplăceri din cauza mea.“ Părea plin de bune intenții, sincer și dezarmat. M-a înduioșat și în fracțiunea aceea de secundă m-am mustrat pentru toate umbrele de îndoieli care mă încercaseră. I-am zîmbit încurajator. „Nici o grijă, Emil nu e stupid.“ „Mă bucur, zice, dealtfel am auzit numai lucruri bune despre el, e foarte apreciat. Să mă anunți deci cînd te decizi într-un fel.“ În aceeași seară, cînd s-a întors Emil, i-am povestit totul. A fost circumspect. „Mie tipul ăsta nu-mi place, mi-a spus. E drept că-l cunosc destul de puțin, am stat doar de vreo două ori de vorbă cînd am avut de scris ceva despre viața de organizație în Universitate, dar nu mi-a făcut o impresie grozavă. N-am nici o dovadă obiectivă, dar intuiția mă avertiza de fiecare dată cînd îl întîlneam să fiu prudent. Fii și tu. Are în el ceva de sicofant

ori de lingău.“ Nu l-am contrazis pentru că părerea mea despre Rovinaru nu se deosebise pînă atunci de a lui. Atîta doar că impresia mea proastă tindea acum să se atenueze. Mi-am propus totuși să fiu lucidă și să nu renunț la o elementară prudență. Următoarele întîlniri cu el îmi spulberau însă și ultimele resentimente. Începusem să citesc în vederea lucrării și eram fericită că ajungeam iar la Lovinescu, la Maiorescu pentru care aș fi avut nevoie în mod normal de aprobări ca să-i obțin. El mi-i punea la îndemînă și-i eram recunoscătoare știind că de fapt comitea o ilegalitate. Profesorului și lui Mateianu, singurii care treceau prin camera aceea, le spusese că-mi dăduse o temă de studiu referitoare la motivele poeziei lui Coșbuc. Se arătau și ei binevoitori și din cînd în cînd, în treacăt, mă întrebau cum merge. Mergea. Într-una din zilele următoare aveam oră de curs cu profesorul. Rovinaru cu Mateianu stăteau întotdeauna în ultima bancă. Formau suita maestrului. De data aceasta, la ieșire, Rovinaru a rămas în urmă și m-a așteptat. „Deseară, zice el cu glas mai coborît, să vii mai tîrziu, pe la opt, cînd nu mai e nimeni pe acolo că ți-am pregătit o surpriză care o să te bucure.“ „Ce surpriză ?“ „Ei, ai să vezi, clipește el șiret, o carte la care visezi de mult.“ Eram intrigată și neliniștită. Să rămîn singură cu el într-o instituție după ora opt seara mi se părea totuși riscant, putea da naștere la interpretări, ziceam eu, proasta cea de bună credință. Emil era plecat pe teren, știam că se va întoarce abia spre miezul nopții, n-aveam cu cine să mă sfătuiesc. O întreb pe Nada, pe Timotei, voi ce ziceți de chestia asta ? Ei, ageamii ca și mine, ridică din umeri. „Păi, în definitiv, zice Timotei, ce poate să se întîmple ? Știe el ce știe, doar n-o să lase să dea careva peste tine în timp ce te uiți în cărți cu bau-bau. Ș-apoi e știab, cine crezi că s-ar lua de el ?“ Toți ne gîndeam doar la aspectul ăsta, nebuni de legat, nici unuia nu ne-a trecut măcar prin minte adevărata primejdie. Doar cînd m-am despărțit de ei, Timotei mi-a atras atenția : „vezi să nu te ciupească, îi cam place să le înghesuie pe cîte unele“. Dar și el glumea, nici Nada, nici eu nu l-am luat în serios. N-am fost bună de nimic toată după-amiaza de parcă trebuia să particip la o conspirație.

În sfîrșit, seara, mă duc. Îmi face impresia că mă aștepta plimbîndu-se dintr-un perete în altul fiindcă la intrarea mea s-a oprit în mijlocul încăperii. Avea un chip radios. „Ai venit deci, rîde el, înseamnă că ești cu adevărat o fată curajoasă, ce ?“ „Curajoasă de ce ? zic eu. E nevoie de chiar atîta curaj, doar nu vin pentru prima dată ?“ El rîde mereu, „ei, dar nici așa tîrziu n-ai mai venit, seara, coridoare lungi și pustii, pașii stîrnesc ecouri, te-am recunoscut de cînd urcai scările, deși ai pas ușor, de nimfă“. „E un compliment ?“ zic eu amuzată, dar nici acum alarmată. „Nu, mă liniștește el, e o figură de stil. Hai să trecem dincolo, azi trebuie să citești acolo.“ „De ce acolo ?“ „Pentru că aici s-ar putea să intre oricînd cineva și să te vadă cu ea.“ „Cu care ea ? Cu cartea, ce Dumnezeu, doar pentru o carte te-am chemat !“ Făcea pe exasperatul, jumătate în glumă, jumătate serios. Bine, trecem dincolo, o cameră mai mică, două birouri față în față, al lui și al lui Mateianu, și o bibliotecă serioasă și aici, cu rafturi îndesate cu cărți pînă în tavan. „Șezi acolo“, zice și, după ce mă execut, deschide cu un aer conspirativ sertarul din dreapta mea și scoate „Istoria“ lui Călinescu. Mi s-a oprit răsuflarea. N-o văzusem niciodată. Voiam s-o pot măcar atinge. Circulau legende, era o carte care purta nimb, devenise monument. Și acum aveam minunea asta în fața mea, puteam să-i mîngîi fiecare pagină, să-i inspir mireasma aceea caldă și gravă pe care n-o au decît cărțile cu trecut, să-i contemplu în tihnă fiecare ilustrație, să-i pătrund sistematic, rînd cu rînd, toate secretele care nu puteau fi decît teribile de vreme ce atrăsese asupra ei o asemenea vigilență. Am tras-o încet spre mine, încă nevenindu-mi să cred, incapabilă să rostesc un cuvînt și nu știu dacă nu-mi tremurau mîinile. El își savura efectul : „ei, ce zici ?“ „Ce să zic, încă nu pot să zic nimic, m-ați copleșit“, am murmurat. „Nu crezi că pentru asta merit o recompensă ?“ rîde el. „Ba ați merita, gîgîie gîsca din mine, zău că ați merita.“ Atunci s-a aplecat mai mult ca și cînd ar fi vrut să deschidă cartea la o pagină anume, dar cu brațul drept m-a cuprins strîns, imobilizîndu-mă aproape, iar cu mîna cealaltă mi-a prins bărbia dîndu-mi capul pe spate. Efectul infailibil al surprizei ! Cum era surescitat și mai stătea și aplecat, îi

năvălise sîngele în cap, devenise vineţiu şi i se umflaseră vinele de pe frunte. Le-am văzut toate ca într-o străfulgerare. Să nu rîzi, dar am fost atît de consternată şi de îngrozită încît cînd mi-am simţit gura strivită sub buzoaiele lui mi-am zis gata, ăsta te devorează, de aici nu mai scapi. Ce a urmat, n-aş putea să reconstitui exact. Mi-am proptit genunchii în stinghia biroului şi mîinile în pieptul lui, o busculadă, scaunul s-a trîntit cu zgomot, în sfîrşit m-am văzut în picioare cu o distanţă între noi, dar el bloca trecerea spre uşă. „Lasă-mă să trec că de nu, strig de adun toată facultatea !“ „Aduni pe dracu, rînjeşte el, că nu mai e decît portarul. Dar n-ai să ţipi pentru că n-ai interes, eşti fată deşteaptă, ce ? Am avut încredere în tine, te-am lăsat să studiezi aici şi acum dau peste tine în timp ce voiai s-o ştergi cu cartea asta. Ce zici ?“ Îşi recăpătase manierele lui fireşti, vocabularul, intonaţia, rînjetul, tot, dar ceea ce spunea era atît de uluitor, atît de fantastic, încît nici nu m-am îngrozit, am rămas pur şi simplu paralizată de stupefacţie. „Hai, a continuat el apropiindu-se, fii fată cuminte, doar nu te costă nimic. Uite, nu aici, mergem la mine şi ne împăcăm, ce ? E în interesul tău, nici n-ai simţi cum ai termina facultatea.“ Văzîndu-l că se apropie, mi-am redobîndit reflexele. Am luat un tampon de pe birou. „Să nu mă atingi că-ţi crăp capul !“ Era un biet tampon uşor de lemn care se făcea ţăndări dacă-l izbeam de ţeasta lui bulbucată şi el ştia asta. M-a lovit scurt peste braţ, m-a prins de bluză şi mi-a tras trei palme sălbatice, una cu dosul mîinii de m-a năucit. „Faci pe mironosiţa cu mine, ce ? faci fasoane, crezi că eu nu ştiu că ai fugit de acasă numai cu ţoalele de pe tine, ce ?“ M-am bătut cum m-am priceput, am muşcat, am zgîriat, l-am lovit cu picioarele. Toate astea poate n-ar fi folosit la nimic dacă n-aş fi tras o dată cu mîna peste birou trîntind totul pe jos. Nu cred că am făcut-o cu un scop anume, mai mult din furie şi deznădejde. Era biroul lui Mateianu şi pe el se afla ceva greu, nu ştiu ce anume, poate o călimară sau vreo statuetă de marmură, de bronz, de ce o fi fost că a căzut cu pocnet mare şi probabil s-o fi şi spart că el a avut o clipă de ezitare, s-o fi gîndit şi la explicaţiile pe care oricum trebuia să i le dea lui Mateianu, şi eu am reuşit să ajung la

uşă. Nu m-a urmărit şi mă întreb şi azi de ce o fi renunţat atît de repede. Emil m-a găsit plîngînd încă, prăvălită pe pat.

Paula se opri avînd brusc o senzaţie de totală epuizare. Cu ochii în gol şi cu gesturi obosite îşi aprinse o nouă ţigară. Alături, scrumiera era plină de mucuri. Patricia tăcea. Evita privirea Paulei şi se întreba dacă era cumva cazul să spună ceva, să comenteze într-un fel, fără să ştie însă ce ar fi putut la urma urmelor să spună. O copleşea un sentiment confuz şi nou, greu de definit. Mai degrabă un fel de lehamite care o moleşea. Ar fi vrut să nu mai ştie nimic, nici de Sergiu, nici de Paula, de nimeni, să se ducă undeva în întuneric şi să plîngă singură. Sau să se afle acolo, pe ţărmul fluviului ei, să n-audă decît vîntul care vine de peste ape şi din frunzişuri, să-i alunece ca o răsuflare peste pielea înfierbîntată de soare. Dar ea stătea în fotoliul acela, singură şi aproape înfrîntă, cu picioarele adunate sub ea şi deodată îşi percepu trupul frumos şi proaspăt şi plin de rod şi i se făcu dor să se simtă iar alintată de la umeri pînă la călcîie de mîinile acelea tandre şi fremătătoare, singurele pe care le cunoştea într-o lume mare, presărată de capcane. Îi venea să plîngă de mila ei sau de a Paulei sau de a oricui, să plece în căutarea lui ori a acelui loc singuratic, nici ea nu mai ştia ce voia numai să scape de toate istoriile astea de demult, îngrozitoare pentru că erau moarte, intraseră în putrefacţie şi totuşi se cramponau acum de ea, îşi revendicau neaşteptate legături cu ea, imprevizibile drepturi asupra ei, o înconjurau, o trăgeau înapoi, îi ţineau calea. Îşi coborî bărbia în piept muşcîndu-şi buzele ca să nu li se vadă tremurul. Lacrimile reţinute, adunate, o izolau în spatele unei pînze ceţoase. Strînse pleoapele. „Pentru Dumnezeu, de ce trebuie eu să am o legătură cu toate astea ? !“

Paula o privea cu aceeaşi expresie obosită căreia i se adăuga un început de compătimire. Avea impresia că învinsese şi era ea însăşi surprinsă de uşurinţa acestei victorii care nu-i aducea nici o bucurie. Urmă resemnată, doar pentru că întîmplarea avea un epilog şi tocmai acesta constituia argumentul ei cel mai important, acea lovitură de teatru menită a-i releva întreaga abjecţie a lui Rovi-

naru. Vorbi însă pe un ton lipsit de expresivitatea și de patetismul pe care le avusese pînă acum, egal și neutru : dacă tot începuse, era nevoită să și încheie.

— Am petrecut noaptea aceea clocotind amîndoi de indignare, croind la planuri de răzbunare prosteşti și irealizabile. A doua zi Emil s-a dus la secretarul de partid al Universităţii. Omul l-a ascultat cu aerul că aude o poveste cunoscută și la urmă i-a spus : „ciudat, Rovinaru e un tovarăș bine pregătit și politic și profesional, avem în dînsul toată încrederea, e un tovarăș de bază în munca pe linie de tineret și totuși pe seama lui circulă asemenea istorii. Ce mi se pare anormal e că nimeni din cei care le relatează nu-mi poate aduce vreo dovadă sau vreun martor. Dumneavoastră puteţi ?“ Evident că nu putea, dar a plecat de acolo cu asigurarea că se va cerceta, se va discuta, va fi invitat tovarășul în faţa biroului pentru a i se atrage atenţia sau pentru a se lua măsuri, depindea de evoluţia cazului. A obţinut chiar promisiunea că-l vor ţine la curent. De acolo Emil s-a dus la redacţie și i-a cerut șefului aprobarea pentru a întreprinde o anchetă printre studenţi. Șeful, ca șefii, băiat bun, dar cu fotoliul legat de un fir de telefon. „Dona dragă, zice ăsta, știu despre ce e vorba, chiar acum mi-a telefonat tovarășul Preda de la Universitate. Cazul e penibil, îmi pare rău și mă aflu de partea ta, dar tocmai pentru că e vorba de o chestiune delicată în care e implicat și un cadru cu muncă de răspundere, e bine să mai aștептăm puţin, să nu ne pripim...“ Emil și-a dat seama că în fond era vorba de a juca mușamaua, cunoștea jocul în care vrînd-nevrînd mai fusese antrenat de vreo două ori, dar de data aceasta avea motive să nu uite. „Dacă nu e vorba decît de a aștepta un moment potrivit, mi-a spus, am să-l aștept și am să-l trăznesc cînd i-o fi lumea mai dragă.“ După cum ai aflat, s-a ţinut de cuvînt, deși momentul s-a ivit după ce eram deja divorţaţi. Știu, tu te întrebi dacă și celelalte cazuri care s-or fi mușamalizat le-a urmărit cu tot atîta tenacitate pînă la ivirea acelui moment potrivit. Nu știu. Nu cred însă, pentru că nu putea el singur să urmărească toate cazurile pînă în ziua dreptăţii. L-a urmărit pe ăsta pentru că s-a întîmplat să fie și cazul lui. Dar nu văd în ce măsură cazuistica asta ar

avea pentru tine vreo importanţă. Singurul lucru care poate să te intereseze şi să te edifice asupra hotărîrii pe care o vei lua, e abjecţia lui Rovinaru. Dealtfel încă n-am terminat. Ceva s-a întîmplat totuşi atunci, în biroul organizaţiei Universităţii, probabil l-au criticat într-un cadru sever şi restrîns, cine ştie, destul că incidentul meu cu el n-a mai avut nici o consecinţă directă. Mă aşteptam să mă urmărească într-un fel, să se răzbune, să mă denunţe, cum mă ameninţase, că furasem cărţi, dar nimic. E drept că toată falsa lui bunăvoinţă a dispărut, am observat chiar că mă evita, redevenisem iar nişte străini. De aici am dedus că fusese chemat să dea anumite explicaţii şi că, dacă nu se cuminţise de tot, devenise măcar prudent. Oricum, mă bucuram că aveam iar linişte să-mi văd de treburi. Îmi pierise entuziasmul pentru studii şi cercetări şi nu mai doream decît să mă văd cu facultatea terminată. Pacea a durat vreo două săptămîni. Era într-o zi sură şi umedă de noiembrie, spre seară, începea să se întunece şi burniţa. Ieşeam de la un seminar şi l-am văzut de departe în stradă. Stătea pe loc şi m-am convins după aceea că pe mine mă aştepta. Trebuia să trec prin dreptul lui. Mi-am continuat drumul prefăcîndu-mă că nu-l văd, dar el m-a strigat, Paula, ca în zilele cînd încerca să fie uman şi a păşit alături de mine scoţîndu-şi şapca. Politeţea asta subită m-a uluit şi m-a intrigat, a trebuit să mă opresc să aflu ce mai voia. „Ce mai faci, zice, tot supărată ?“ „Aveţi ceva să-mi spuneţi ?“ îl întreb eu. „A, nu, nimic deosebit, zice el, voiam doar să ştiu ce mai faci ? Ce mai face soţul ?“ „Porcule“, i-am şuierat eu cu dinţii strînşi. Începusem să văd roşu de furie, îmi venea să-i scot ochii. El rînjeşte : „Oh. oh, tot războinică, tot războinică, o să vedem noi pînă cînd. Transmite-i tovarăşului Emil că-i doresc succes. Şi ţie dealtfel“. Şi-a scos iar şapca şi s-a înclinat ironic. I-am întors spatele clocotind. Atîta insolenţă depăşea capacitatea mea de înţelegere, mă exaspera de-mi venea să fac ţăndări tot ce-mi ieşea în cale. În halul ăsta am ajuns acasă, m-am chinuit să fac focul, dar n-am mai fost în stare de nimic altceva în seara aceea. Emil trebuia să vină pe la nouă şi mi se părea un veac pînă în clipa binecuvîntată cînd mă voi putea azvîrli plîngînd la pieptul lui. Rău-

tatea gratuită, săvîrşită fără nici un motiv, doar aşa, de-amorul artei, m-a îndurerat întotdeauna şi m-a îngreţoşat, mi-a dat o senzaţie de sfîrşeală fizică. În categoria aceasta aşezam şi noul incident, eram convinsă că din pură răutate, doar ca să mă umilească şi să mă scoată din fire mă acostase din nou. Mi-a fost dat însă să descopăr că iar mă înşelasem, că, naivă incurabilă, am subapreciat perfidia acestui antropoid. Căci s-a făcut nouă şi nouă şi jumate şi zece şi Emil n-a venit. Mi-am zis că o fi întîrziat trenul, n-aveam telefon să întreb, iar pînă la colţ, la telefonul public era destul de departe şi-mi era frică să mă duc singură noaptea. La unsprezece mi-am zis gata, vine cu trenul de trei dimineaţa şi n-am putut să dorm, am vegheat pînă la trei dimineaţa şi cum tot n-a venit mi-am zis că vine precis cu cel de şapte jumate şi merge direct la redacţie, mai făcuse odată figura asta. La şase m-am sculat, la şapte dîrdîiam pe peron. Au trecut prin faţa mea toţi elevii şi navetiştii încă adormiţi şi zgribuliţi, dar el nu. Am telefonat la redacţie, nu ştiau nimic, îl aşteptau şi ei, materialul trebuia să apară a doua zi. Se vor interesa, mă vor ţine la curent. În pauza de la unsprezece i-am sunat din nou. Mi-a răspuns unul dintre colegii lui, Silviu, care mi-a dat întîlnire în oraş. Mi se păruse ezitant şi enigmatic şi asta m-a făcut să bănuiesc adevărul pe care peste cîteva minute mi l-a confirmat eufemistic chiar el : Emil fusese reţinut pentru cercetări. Ce fel de cercetări ? Nici el nu ştia, nimeni nu ştia, dar şeful intenţiona să se intereseze. Tot ce s-a putut afla era că exista declaraţia scrisă a cuiva care-l demasca pe Emil ca auditor şi colportor de ştiri de la anumite posturi străine. Acuzaţie serioasă pe vremea aceea, însă ea mă mai linişti totuşi pentru simplul motiv că n-aveam radio, iar timpul în care Emil lipsea de acasă era foarte uşor de constituit. Simţeam chiar o umbră de satisfacţie descoperind că individul ăsta era pe deasupra şi imbecil de vreme ce nu fusese capabil să imagineze o acuzaţie mai puţin naivă.

Bunicul tău, Dona, a fost un om minunat, dar total dezarmat în faţa perfidiilor vieţii. Cînd i-am adus vestea şi-a pierdut capul. Mă dusesem la Bucureşti cu o parte din bani împrumutaţi de la Nada, anume ca să-l anunţ şi

să mă sfătuiesc cu el, dar după ce i-am spus ce se întîmplase am văzut că era la fel de neputincios ca și mine. În paranteză fie zis, după dispariția lui Emil a intrat și el într-un con de umbră. Ne-am îndreptat atunci înspre unchiul Bogdan care e mai calm, mai lucid și, ca toți holteii bătrîni, cu mai mult spirit practic. S-a pus în mișcare, s-a agitat, a intervenit fără nici o ezitare în afacerea asta în care, după propria lui expresie, oricine se amesteca risca să-și prindă urechile. El nu și le-a prins și, datorită lui, Emil a fost eliberat fără proces, după șase luni. Cel puțin asta e convingerea sa fermă că datorită lui, iar mie îmi place să cred tot așa. Se poate spune deci că Emil a scăpat ieftin. Atîta doar că la ieșire a avut de făcut față unor consecințe neașteptate și de durată. Asta e ceea ce te rog să ții minte neapărat. Mai întîi m-a găsit pe mine exmatriculată și angajată la tramvaie. Pe urmă a descoperit că nu mai putea fi reprimit la ziar. Oricît ți s-ar părea de ciudat, vestea a avut pentru noi un efect mai năucitor decît însăși arestarea lui înainte cu o jumătate de an. Situația a durat patru ani. Patricia dragă, răstimp în care te-ai născut tu. Patru ani de viață nu ți se par chiar atît de mulți, nu ? Nici nu sînt de fapt. Dar în patru ani cîte cărți se pot scrie ? Cîte blocuri se pot înălța ? Cîte uzine ? Cîți copaci poți sădi, cîte visuri poți întrupa ? Aici e grozăvia, vezi tu ? Nu e vorba de suferințe ori de lipsuri — sînt epoci în care oamenii suferă și strîng cureaua nu cu voioșie, ar fi cinic să afirmi așa ceva, ci cu stoicism, știind că numai astfel vor putea trece spre un liman înspre care generații întregi au aspirat. E vorba însă de altceva, mai înspăimîntător și cu adevărat grav : e vorba de timpul care trece ireversibil fără a te implica decît la nivelul biologicului. Sentimentul acesta că ai fost dat deoparte, azvîrlit în afara curentului, în ape încremenite, bîhlite și verzui, laolaltă cu lintița și cu moluscoidele, că îmbătrînești zadarnic, acesta e punctul culminant și aspectul cel mai cumplit din tot ce ți-am povestit. Restul e anecdotă dacă vrei și peste ea poți să treci cu mai multă sau mai puțină ușurință, dar aici trebuie să te oprești pentru că aici zac sufocate în mîl visuri și speranțe și buneintenții și bunăcredință și optimism. E un loc dintre acelea pe care

cei vechi le însemnau cu inscripţii lapidare menite posterităţii şi care începeau întotdeauna cu o, *homo*, *siste gradus*...

Paula tăcu brusc. Peste cîteva clipe se ridică încet, simţind nevoia să se mişte. Se opri în faţa ferestrei şi dădu perdeaua deoparte. Nu-şi văzu decît propriul chip privind-o obosit din întunericul de afară. Nu se auzea nimic, nici măcar zgomotul vreunui tramvai. „Trebuie să fie mult după miezul nopţii. Aş putea să ridic mîna şi să mă uit la ceas, dar sînt de plumb, n-am vlagă şi la urma urmelor ce importanţă are dacă e două sau trei...“ Se întoarse. Patricia stătea în fotoliu, ghemuită, cu capul aplecat. De atîta timp stătea nemişcată în aceeaşi poziţie încît părea adormită. Paula veni pînă în spatele fotoliului şi, în picioare, dreaptă, îi puse blînd mîinile pe umeri. Patricia îşi înălţă doar uşor de tot capul, rămînînd în aşteptare, ca o vietate ciulită.

— Îţi mai aduci tu aminte că în toamnă, de ziua mea, noaptea, cînd am rămas numai noi două, m-ai întrebat cum te simţi după ce ai trecut de patruzeci de ani. Îţi mărturisesc acum că întrebarea ta m-a contrariat şi poate că m-a şi mîhnit puţin. În primul rînd fiindcă datorită ei făceam descoperirea neaşteptată că în ochii tăi eu sînt o femeie, dacă nu chiar bătrînă, în orice caz în vîrstă. Ştiam şi eu că nu-mi mai sînt îngăduite unele lucruri care-ţi sînt îngăduite, de pildă, ţie, dar asta nu m-a împiedicat să mă simt încă totuşi tînără. Nu cred că e ceva indecent aici. Conştiinţa tinereţii care e tot una cu conştiinţa puterii creatoare, nu poate deveni niciodată indecentă. Întrebarea ta m-a luat atunci prin surprindere şi nici nu mai ştiu ce ţi-oi fi răspuns ; probabil o neghiobie, oricum ceva ce nu putea fi pentru tine concludent. Ea a fost însă ca un avertisment şi m-a neliniştit şi m-a făcut să meditez mai des şi mai adînc la versurile acelea pe care dascăli pedanţi şi înăcriţi le-au transformat în instrument de tortură, *eheu, fugaces, Postume, Postume*...

Se aplecă asupra Patriciei şi continuă cu glas mai coborît, ca şi cum i-ar fi transmis o taină :

— Sînt dascăli care din exces de zel duc copii de vîrste crude în excursii să vadă, bunăoară, frescele din Bucovina,

fără să-şi imagineze că acela nu e loc de excursii, ci de pelerinaj. Copiii nu înţeleg, se agită, mişună, comit inocente sacrilegii, conturbă pe cei ce au nevoie de linişte pentru contemplaţie. Tot aşa sînt versuri care n-au ce căuta în şcoli pentru că vîrsta nu le poate pătrunde şi înţelege mesajul dramatic. A trebuit să vină întrebarea ta ca să am revelaţia deznădejdii disimulate şi a nostalgiei care mustește în versurile acestea ca sucul în perele grele ce cad prin livezile toamnelor.

— Îmi pare rău, şopti Patricia, n-am vrut asta...

— Ştiu că n-ai vrut, ai comis şi tu o gafă inocentă, dar n-are de ce să-ţi pară rău. Datorită ţie am ajuns la convingerea că a te simţi încă tînăr nu înseamnă a-ţi ascunde capul în nisip. E bine să fim lucizi, Patricia, luciditatea e unul din atributele oamenilor deplini şi numai cei mărginiţi o confundă cu pesimismul şi se tem de ea. De aceea, dacă mi-ai pune azi întrebarea pe care mi-ai pus-o în toamnă, ţi-aş răspunde că atunci cînd ai trecut de patruzeci de ani te simţi la fel de tînăr ca la douăzeci doar că ştii foarte exact că drumul pe care-l ai înainte a început să fie mai scurt decît cel pe care l-ai străbătut. Cu alte cuvinte descoperi că viaţa oamenilor e înduioşător de scurtă şi, odată cu această constatare, credinţa ta — latentă pînă acum — că toţi au acelaşi drept la bucuriile ei, devine deodată stăruitoare şi activă. Aceasta e singura, adevărata şi dreapta credinţă şi alta în afara ei nu cunosc. Aşa stînd lucrurile, vin eu acum şi te întreb pe tine, copil al meu care m-ai părăsit, cum pot să-l numesc pe cel ce-şi revendică înaltul titlu de om, dar luptă cu ghearele şi cu dinţii ca să-şi agonisească bucuriile numai pentru sine, strivindu-l pe semenul său, umilindu-l, împroşcîndu-l, azvîrlindu-l pe tărîmul apelor ce dorm, ştiind bine că şi viaţa acelui semen se trece înspăimîntător de repede şi nu se mai întoarce nicicînd ? Pot eu să-l mai numesc om ? Pot eu să-i mai deschid sufletul, uşa căminului meu, pot eu să-i dăruiesc ce mi-e mai scump, fiinţa vie şi pură a propriului meu copil ? Eu nu pot şi dacă persişti în intenţia ta vei trece peste sufletul şi peste voinţa mea. A nu te despărţi de el, înseamnă a te despărţi de mine ; compromisuri se pare că nu putem face nici una din noi.

Își luă mîinile de pe umerii Patriciei și lăsîndu-le inerte de-a lungul trupului, porni gînditoare să dea ocol încăperii, încet, ca și cînd ar fi vrut să-și numere pașii. În fața biroului se opri.

— Asta e tot, Patricia. Du-te că peste puțin trebuie să se crape de ziuă și sînt îngrozitor de obosită.

Patricia se ridică tăcută. În nici o seară nu se despărțiseră fără să-i dea Paulei o sărutare. Acum se îndreptă spre ușă privind în gol ca și cum n-ar mai fi fost nimeni în cameră. Pe Paula atitudinea ei o neliniști din nou, acum după ce se socotise învingătoare, nu atît pentru că n-o sărutase urîndu-i noapte bună, cît mai ales prin expresia rătăcită, de copil părăsit, lovit de un dezastru. O pusese cu brutalitate în fața a două posibilități, amîndouă la fel de dezastruoase, acesta era adevărul. Dar pentru care din ele avea de gînd să opteze sau măcar înspre care din ele înclina ?

— Patricia.

Se opri în prag. Nu spuse însă nimic. Aștepta.

— Pleci fără să-mi spui măcar un cuvînt, după ce eu ți-am vorbit toată noaptea.

Era o constatare rostită cu un ton resemnat. Făcuse tot ce-i stătuse deocamdată în putință, de acum nu-i mai rămînea decît să aștepte urmarea.

— M-ai sfătuit să mă gîndesc. Ce aș mai putea să spun ?

— Bine, gîndește-te. Dar nu uita că dacă te hotărăști, Anghel ne poate ajuta.

Comisese o imprudență tocmai acum, la sfîrșit și își dădu seama de aceasta abia cînd văzu nedumerirea care reanimă brusc privirile Patriciei.

— Nu înțeleg, cu ce să ne ajute ?

Într-adevăr nu înțelegea. Paula nu se îndoi nici o clipă de sinceritatea ei, dar nu-i mai putea ocoli întrebarea. Spuse ezitînd, jenată, eludînd cuvintele care i-ar fi exprimat gîndul prea direct :

— În legătură cu copilul... Anghel îi cunoaște pe toți doctorii, ne-ar putea pune în relație cu vreunul...

După o secundă de consternare, Patricia făcu un pas înapoi :

— Mamă, dar asta e ceva groaznic.

Ea voise să spună că însuși un asemenea gînd era groaznic, de neconceput pentru ea. Paula înțelese, dar făcu imprudența de a stărui cu convingerea că dădea bătălia pentru cucerirea ultimei redute :

— Știu că e groaznic și pe deasupra e și ilegal, dar e singurul mod de a redeveni tu însăți.

Patricia ieși pășind cu spatele înainte, privind-o cu ochi pe care ceasul tîrziu și stupoarea îi dilataseră enorm și toate gîndurile ei lansară un apel deznădăjduit, „căpitane, căpitane, mi-e teamă că am început să luăm apă". Închise ușa încet, ca și cum s-ar fi temut să nu trezească pe cineva.

Rămasă singură, fără cuvîntul așteptat din partea ei, pe Paula o cuprinse din nou spaima. Dacă totul a fost zadarnic ? Se precipită spre telefon și formă numărul lui Emil. N-o să-i facă plăcere că-l sun la ora asta, dar eu nu ca să-i fac plăcere îl sun. La urma urmelor, de ce să nu simtă și el că-i pe cale de a deveni bunic ?

În ziua următoare se petrecură cîteva lucruri — două de fapt — care-i sporiră dezorientarea. După ce ieşi de la Paula se culcă, dar nu reuşi să doarmă aproape deloc. Se vîrî în pat ca într-un refugiu, cum se trag animalele rănite în vizuină ca să-şi lingă rănile. Ghemuită în întunericul de sub plapomă, cu faţa înfundată în pernă, rămase într-o desăvîrşită intimitate cu sine însăşi. Nu-şi auzea decît foşnetul sîngelui, ca al unei ape ce se presimte din depărtare, nu-şi simţea decît propriul trup, fierbinte şi frumos, pe care se bizuia iubindu-l şi deodată îşi aminti de celălalt, care abia înmugurea undeva în străfundurile tainice ale trupului tînăr şi puternic, adăpostit şi ocrotit de el. Se ghemui şi mai mult şi îşi îmbrăţişă genunchii cum ar fi îmbrăţişat altă făptură pentru a ocroti. Încercă să-şi facă ordine în gînduri pentru că mai rămăsese Sergiu. Cînd îl evoca avea sentimentul că îl părăsise undeva afară, în frig, în faţa unei uşi închise. „Ce să fac cu el ?“ Nu reuşea să-şi răspundă ; cînd ajungeau dinaintea acestui semn de întrebare, gîndurile îi intrau deodată într-un fel de panică, se risipeau, divergente, imposibil de stăpînit. De cîteva ori adormi în reprize scurte, agitate, bîntuite de vise absurde. După aceea i se făcu prea cald. Afară începuse să se lumineze. Se auzeau zgomotele matinale ale străzii. La alimentara se descărcau lăzile cu pîine. Ce să facă cu el ? Şi din nou gîndurile stîrnite ca un

roi dezorientat şi agresiv şi pe urma lor un spaţiu gol, alb, rămas fără răspuns. O auzi pe Paula pregătindu-se de plecare. Peste puţin mireasma cafelei pătrunse pe sub uşă. În fiecare dimineaţă se sculau deodată şi mîncau împreună sporovăind. Azi nu voia. Nu voia sau nu putea ? Nu voia. Un fel de grevă de protest. Nu voia pentru că-şi dădea seama că nimic nu-şi mai avea rostul atîta timp cît nu se va lămuri şi nu va hotărî totul, deplin şi o dată pentru totdeauna. N-avea decît două cursuri finale, mai mult festive, cu valoare sentimentală, altfel însă fără importanţă. Va lipsi. Hotărîrea aceasta o calmă ca un prim pas înspre marile elucidări.

Uşa se deschise încet şi Paula, gata de plecare, îşi ivi capul. Văzînd-o cu ochii deschişi, intră. Era şi ea nedormită, dar reuşise să-şi compună o mină proaspătă şi bine dispusă.

— Tu ce faci, ai să întîrzii.

— Azi chiulesc.

Paula ezită, surprinsă.

— Foarte bine, spuse fără convingere, măcar ai să te odihneşti.

— Da, am să mă odihnesc.

— Nu te prea simţi bine ?

— Ba mă simt perfect, zîmbi Patricia. Apoi, fără nici o legătură : Eşti frumoasă, Paula.

— Îmi faci curte ?

Era vreo aluzie la tot ce vorbiseră în noaptea ce trecuse ?

— N-am de ce să-ţi fac curte. Hotărîrea, oricare ar fi ea, am s-o iau singură. Era doar o constatare veche pe care am simţit acum nevoia s-o rostesc cu glas tare : eşti frumoasă. Şi tînără. De ce nu te măriţi tu, Paula ? De pildă, cu Anghel.

— Asta-i bună, cc te-a apucat ? ! Se aplecă şi o sărută grăbită : Să fii cuminte. Mă duc că iar ridică ăia condica.

Patricia rămase zîmbind, surprinsă de ideea care-i venise spontan. Chiar aşa, de ce nu s-o fi remăritînd Paula ? Cu Anghel sau chiar cu Mircea pe care ea n-ar mai fi geloasă acum. Chiar dacă n-ar reedita marea iubire, ar fi

vorba de un om la care ţinea şi pe care-l stima ; ar apăra-o şi de singurătatea anilor tîrzii pe care zicea că-i simte apropiindu-se. Şi ar scăpa şi de obsesiile acelui trecut mort împuţit, n-ar mai avea de ce să-şi amintească mereu de el şi ar lăsa-o şi pe ea în pace. Utopii. „Tu te-ai mărita cu un om pe care nu-l iubeşti chiar dacă ţii la el şi-l stimezi ?“ Azvîrli plapoma şi zvîcni pe marginea patului. „Eu cred că am să mă mărit totuşi cu Sergiu“, îşi răspunse simţind o satisfacţie cu totul aparte. În pijama şi desculţă, trecu în camera de lucru a Paulei lăsînd uşile deschise. Se aşează turceşte pe covor şi puse telefonul în faţa ei. După o secundă de ezitare smulse receptorul şi formă numărul.

Soneria ţîrîi mult timp în gol. Oricine ar fi renunţat, ea însă insistă cu încăpăţînarea celui ce şi-a luat inima-n dinţi şi nu mai vrea să dea înapoi şi cu convingerea că la ora aceea nu se putea ca el să nu fie acasă. Îi răspunse în sfîrşit o voce agasată, de femeie trezită din somn. Mîna Patriciei strînse fără voie receptorul ca şi cum s-ar fi opus unei dorinţe instinctive de a întrerupe legătura.

— Vă rog să mă iertaţi că v-am deranjat, dar aş dori să vorbesc cu Sergiu dacă se poate.

— La ora asta, duduie ? !

— Iertaţi-mă, e ceva important.

— Dar cine eşti dumneata ?

— O colegă... Patricia...

— Bine, dar la ora asta, duduie ? !

Se auzi sunetul receptorului aşezat pe o suprafaţă de lemn şi peste o clipă, mai de departe, acelaşi glas de femeie voinică şi mahmură, „Sergiu, hai dragă, că te caută una, o nesimţită cu nume sclifosit, să-i spui să nu te mai sune la ora asta...“ Şi pe urmă vocea lui gîtuită de emoţie şi inhibată de prezenţa suspicioasă a mamei care ascultă probabil cu ostentaţie, rezemată de tocul uşii.

— Patricia ?

— Da, Sergiu. Mama ta are dreptate, nu se telefonează la ora asta, dar trebuia să-ţi spun că n-am să vin la cursuri. În general nu ştiu dacă o să ne vedem azi. Să-mi dai un telefon deseară, pe la opt.

— De ce, ce s-a întîmplat ?

— Nimic, nu trebuie să-ţi faci griji. Apoi, după o mică şovăială, cu glas mai coborît şi mai cald : E furtună mare, căpitane, e taifun.

El tăcu, interzis. Ea aşteptă puţin şi cum tăcerea lui se prelungea, continuă cu aceeaşi voce tandră. O simţea pe mamă dincolo, nevăzută, ascultînd ostilă şi ca s-o pedepsească — pentru că dintr-o dată o urî ca pe o rivală — deveni şi mai caldă, cu inflexiuni uşor senzuale, cuvintele ei exprimînd de fapt gestul de a-i cuprinde faţa în palme şi de a-i săruta gura în ciuda oricui s-ar fi împotrivit ori ar fi spionat dragostea lor.

— Dragule, tu să fii cuminte, auzi ? Ştiu că nu poţi să-mi răspunzi cum ai vrea, dar nu e nevoie, eu sînt fericită că-ţi simt respiraţia acolo, la capătul firului. Tu taci doar şi ascultă-mă. Ştiu că încă n-ai vorbit, dar azi se întoarce *the boss* şi trebuie s-o faci şi tu. Eu am aflat aproape totul despre ei : ai tăi şi ai mei. E o poveste care miroase urît. Mai trebuie să aflu nişte amănunte. Tu să-mi telefonezi deseară. În sfîrşit, în şoaptă : Ascultă : te-iu-besc, auzi ? Acum spune cu indiferenţă la revedere, Patricia, şi închide.

— Bine. La revedere, Patricia.

Închise şi ea după ce auzi declicul. Rămase cu mîna pe aparat, cu sprîncenele uşor încruntate, contrariată : i se părea că fusese într-adevăr indiferent cînd îi spusese la revedere. Şi apoi toată convorbirea aceasta luase o turnură neaşteptată. Voise, pentru orice eventualitate, să fie mai rece, dar cînd îi auzise glasul afectuos, neliniştit şi inhibat, o cuprinsese o duioşie protectoare, aproape maternă şi îşi dăduse seama că nu se vor mai putea despărţi. Chiar pe Rovinaru îl numise şi ea, acum întîia dată, *the boss*, familiaritate care o surprindea fiindcă însemna că îl şi acceptase dacă nu altfel, măcar ca pe un rău preexistent, împotriva căruia, neavînd cum să lupţi, trebuie să-l ignorezi. Avu, fără s-o poată exprima, conştiinţa obscură a purităţii şi dreptăţii lor şi simţi un îndemn justiţiar de a merge pînă la capăt, de a înţelege şi a cîntări totul, exact şi fără părtinire, pe talgerele balanţei ei noi, care nu fusese încă niciodată măsluită. Ridică din nou receptorul şi formă numărul lui Emil de la redacţie.

— Presupun, îi spuse el, că vrei să discutăm tot în chestiunea pentru care Paula m-a trezit la trei dimineața. Sînteți îngrozitor de matinale.

Încerca să ia lucrurile în glumă, după obiceiul lui, dar ea nu rîse. Nu se așteptase ca Paula să fie chiar atît de promptă și, luată prin surprindere, simțindu-se handicapată de faptul că Emil știa totul încă înainte ca ea să-i fi spus ceva, nu găsi nici un răspuns.

— Ei, ce faci, mă auzi ? se alarmă el.

— Te aud. Mă gîndeam doar că din moment ce ți-a telefonat mama la ora aceea absurdă înseamnă că știi despre ce e vorba.

— Știu, dar asta nu ne împiedică să stăm de vorbă. M-aș bucura chiar să primesc de la tine niște explicații.

— Nu cred că am de dat explicații. În orice caz sînt tardive. Mai degrabă aștept explicații. Eu de asta aș vrea să ne întîlnim azi.

Fu rîndul lui să rămînă contrariat. Felul acesta tranșant de a vorbi al Patriciei încă nu-l cunoscuse și, cu toată lipsa oricăror constrîngeri a relațiilor dintre ei, i se păru cam ireverențios. Totuși, la telefon n-avea rost să lămurească asemenea lucruri mai ales cînd din clipă în clipă puteau intra redactorii pe care-i convocase pentru operativă. Cel mai bine era să rămînă la tonul obișnuit al camaradului imperturbabil, bun și cu simțul umorului.

— Descopăr în tine cu surprindere o dialecticiană în sens antic. Bine, sînt gata să-ți dau și explicații. Vii după masă la noi ?

— Aș prefera să fim singuri, nu te supăra.

Pentru prima dată vocea lui ezită, gata să-și piardă seninătatea :

— Tu știi că n-am secrete față de Babs.

— Știu, tată, dar poate că aș avea eu.

El, din nou vesel :

— A, uite la asta nu m-am gîndit. Ești plină de surprize azi. Ce zi, Dumnezeule, întîi Paula, acum tu... Ei bine, vino atunci pe la redacție la ora două. De acord ?

Era de acord, firește, mai fusese la redacție și știa că, mai ales după-amiaza, cînd toată agitația se deplasa în tipografie, la el în birou se instala o atmosferă de calm rela-

tiv. Dimineaţa şi-o petrecu încercînd fără succes să citească. Se surprindea avansînd mecanic, rînd cu rînd, fără să reţină nimic, dar încercînd să anticipeze întrevederea cu Emil, să-şi imagineze evoluţia dialogului, să-şi prepare nişte eventuale replici. „Şi totuşi, ce aştept de la el ?“ se întrebă deodată şi rămase dezorientată. O aprobare n-avea de ce să spere, o avertizase şi Paula dealtfel. Atunci ? Voia doar să-i cunoască punctul de vedere sau mai degrabă să stabilească dacă era atît de pur încît să aibă dreptul de a-i pretinde să se supună judecăţii şi verdictelor sale. Ceva îi spunea că dreptatea nu putea fi decît de partea ei şi de aceea aştepta întîlnirea cu el cu o nerăbdare senină, dar nu lipsită de emoţie, ca pe un examen la care, fiind foarte bine pregătită, ştia că n-are cum să cadă. Pe la unu se îmbrăcă încet, punînd şi o discretă cochetărie în ceea ce făcea sub controlul permanent al oglinzii mari a Paulei, cu aripile laterale rabatate ca să se poată vedea din toate părţile. Una din micile ei plăceri intime era şi aceea de a-şi alege fără grabă toaleta şi pieptănătura cînd ieşea undeva şi cînd, bineînţeles, avea timp, ceea ce nu se întîmpla prea des. Se simţea pe urmă privită şi admirată şi asta însemna de asemenea o bucurie secretă despre care nu fusese niciodată sigură dacă era cuviincios s-o mărturisească şi de aceea nici n-o mărturisise vreodată cuiva. Îşi lăsă părul despletit şi în timp ce trecea peria de-a lungul luciului său mătăsos zîmbi amintindu-şi că de cîte ori o făcea pe cînd era elevă, simţea pe urmele ei dezaprobarea tacită şi posacă a Voicăi. Alese rochia albă cu tivuri roşii despre care păstra impresia — nici ea nu ştia de ce — că o făcea mai ispititoare şi îşi luă sandalele albe din curele care îi scoteau în evidenţă delicateţea gleznelor. Ştia că Emil se mîndrea cu ea ori de cîte ori erau împreună şi nu-i scăpase amănuntul că, de cîte ori apărea la el în timpul serviciului, prin redacţie trecea un fel de suflu primăvăratic, asemănător celui ce-i incită pe elevi să tragă la fit. Neaşteptat de multă lume avea subit treburi urgente de rezolvat cu Emil, articole de vizat, hîrtii de aprobat, indicaţii de cerut, informaţii de dat. Cei tineri nu prea îndrăzneau să intre în vorbă, îi sărutau mîna, mulţumindu-se apoi doar s-o privească din cînd în cînd, pe furiş, era doar fiica to-

varăşului şef, pe cînd cei mai în vîrstă, profitînd de prestigiul anilor, arborau un aer părintesc şi totodată galant ceea ce-i făcea uşor vetuşti şi înduioşători ca şi conversaţia lor despre examenele ei, pe care le-a dat sau le avea de dat, despre profesori, căci nu era unul să nu cunoască vreun profesor, despre spectacole şi meciuri iar la nevoie chiar despre timp. Erau momente agreabile şi amuzante.

Sosi la redacţie exact la două pentru că îi plăcea să fie punctuală şi să obţină din asta efecte aşa cum alte femei obţin efecte din întîrzieri minuţios calculate. Secretara, aferată, o rugă să aştepte o clipă, pe urmă reveni şi o pofti ţinîndu-i larg deschisă uşa capitonată. Se terminase tocmai o întrevedere şi cei doi redactori care fuseseră înăuntru se înclinară ceremonios cînd trecură prin faţa ei. Emil se ridică de la biroul masiv ca o baricadă, venindu-i în întîmpinare.

— Înainte de a trece la treburi serioase, hai să gustăm ceva. Sînt sigur că nici tu n-ai mîncat.

Nu mîncase şi propunerea lui o bucură nu pentru că i-ar fi fost foame, ci fiindcă însemna o mică amînare a acelei discuţii de care începuse pe nesimţite să se teamă. Coborîră la bufetul de la parter şi, pînă acolo, Emil dădu dispoziţii secretarei, se opri de cîteva ori de vorbă pe culoare şi se întreţinu cu cei care se nimeriră să le fie tovarăşi în ascensor. Tot timpul o ţinu afectuos de după umeri, iar ea îi simţea afecţiunea potenţată de mîndria de a avea o fată atît de frumoasă. Se mira doar cum de vestea pe care Paula i-o dăduse în zori nu-i temperase aceste sentimente. Înainte de a intra în micul local, destul de aglomerat la ora aceea, pe cînd treceau prin dreptul unui telefon public, îl întrebă dacă o anunţase pe Babs că va întîrzia. El rîse, fluturîndu-şi mîna nepăsător.

— Ar fi foarte obositor pentru amîndoi să ne telefonăm ori de cîte ori întîrziem pentru că toată viaţa noastră nu e decît un şir de întîrzieri. Ne anunţăm doar cînd venim la timp... Biata Paula avea pretenţia s-o anunţ de cîte ori nu vin la timp şi-mi amintesc că reuşeam cu destulă consecvenţă. Aşază-te la masa aceea pînă fac eu comanda...

Acesta era el, modul lui obișnuit de a privi lucrurile, dar de data aceasta Patriciei i se păru puțin cam frivol și vag echivoc și simți o insatisfacție obscură. Și apoi de unde și pînă unde „biata Paula“ de ce „biata“ ? Era aici o condescendență pe care o găsea ofensatoare. Cînd veni aducînd un platou cu sandvișuri, ouă á la russe și două sticle de pepsi, ea se afla transpusă deja fără să-și dea seama într-o atitudine rezervată, severă și rece. Ca toți oamenii optimiști și binedispuși, Emil n-o observă încă decît cu mult mai tîrziu.

— Uite, îi spuse el cu un aer amuzat în timp ce se așeza, băiatul acela de la masa de lîngă fereastră nu-și mai ia ochii de la tine de cînd am intrat. E nou la noi, l-am dat la anchete-opinii și se descurcă excelent. E talentat, are imaginație, știe să evite clișeele fără să eșueze în găselnițe de trei parale și nici nu are obiceiul să zică „pe undeva“. Are în schimb obiceiul să citească. Am intrat odată în biroul lui unde doi jucau table, unul chibița, iar el citea. Aia dădeau din colț în colț și se hlizeau ca idioții pentru că nu apucaseră să ascundă corpul delict, dar el nici nu s-a sinchisit fiindcă n-avea conștiința că săvîrșise o abatere de la îndatoririle de serviciu. Cred chiar că era convins că-și făcea datoria. M-a întrebat calm și firesc, înainte de a-l întreba eu ce citește, dumneavoastră ați citit editorialul din L'Humanité ? Nu-l citisem, m-am simțit deodată plafonat și rușinat și mi-a venit ideea să introduc o rubrică de revistă a presei străine pe care să i-o încredințez lui. Nu-i venea să creadă, mi-a rămas recunoscător și cred că mi-ar deveni mai mult decît devotat dacă ți l-aș prezenta. N-ai fi dispusă să ieșiți împreună după masă ? Te-ai mai aerisi și tu...

Patricia îl privi cu un surîs ironic.

— Nu mă simt neaerisită, în schimb îmi face impresia că tu încerci o diversiune. Ce să caut cu un necunoscut în oraș, cînd știi bine pentru ce am venit aici ?

— Știu prea bine și tocmai de aceea m-aș fi bucurat dacă veneai doar să mă vezi, ca altădată. Atunci ți-ar fi făcut plăcere să ieși cu băiatul ăsta. Ce vremuri !

— Tu, tată, ai comis eroarea de a vedea în mine tot o fetiță cu care ieși la plimbare și o duci la cofetărie și te

mîndreşti cu ea că e frumoasă şi premiantă. Dar eu am douăzeci şi patru de ani, sînt o femeie la fel ca mama, la fel ca Babs şi în viaţa mea au intervenit nişte evenimente care te-au depăşit.

— Crezi ?

— Bănuiesc.

— Bine. Să lăsăm asta deocamdată. O să discutăm sus, tu ştii că nu-mi place să mă enervez cînd mănînc.

— Sper că n-o să te enervezi nici după.

— Hm... depinde de tine. Pe urmă, brusc, fără nici o legătură aparentă cu ceea ce vorbiseră pînă acum : Am discutat azi cu Cîndea în legătură cu repartizarea ta.

Patricia îl privi surprinsă. Avu sentimentul neplăcut că era obiectul unui complot. Făcu legătura între această informaţie pe care i-o dădea Emil cu un aer indiferent şi convorbirea pe care el o avusese cu Paula în zori. Probabil că atunci se solidarizaseră, convenind să recurgă la o acţiune comună de învăluire.

— Nu văd legătura dintre Cîndea şi repartizarea mea.

— E rector, mi-e prieten, cum nu vezi ? Poate să decidă rămînerea ta în oraş fără nici o altă intervenţie. Mi-a şi promis-o.

Era într-adevăr o surpriză. Aşadar intenţionau s-o pună în faţa unor fapte împlinite. Încercă să pară la fel de degajată, dar vocea îi sună estompată de emoţia revoltei pe care şi-o înăbuşea. Din clipa aceea avu certitudinea că, după ce va pleca de la Emil, în urma ei se va prăbuşi o punte. O învălui o durere dulce şi grea pentru că îl iubea şi fusese şi ea mîndră de el, dar ştia că tot ceea ce era frumos şi îi lega va trece de acum în rîndul amintirilor.

— Dacă ai descoperi tu sau ţi s-ar aduce la cunoştinţă — întrebă ea cu linişte — un asemenea caz care, mi se pare, se cheamă trafic de influenţă, ce ai face ?

Încercă din nou să glumească în timp ce umplea paharele subţiri şi înalte.

— Patricia dragă, ştii tu vorba aia izvorîtă din înţelepciunea populară — teoria ca teoria, dar practica ne omoară ?

Ea însă nu mai era dispusă să glumească. Descoperea, pas cu pas, o nouă faţă a lui. De fapt greşea, greşise pînă

acum, nu văzuse acest aspect pentru că n-o interesase, dar el nu era schimbat față de cel cu care se obișnuise. Era tot cel dintotdeauna, doar că azi i se relevau sensurile acestui fel de a fi. O mare consternare punea totodată stăpînire pe ea și un imbold straniu de a merge mai departe spre a-l cunoaște în adevărata lumină oricît ar fi ea de crudă, oricît de puține iluzii ar rezista în bătaia ei.

— Nu glumesc, tată. Ceea ce ai făcut tu astăzi se cheamă în limbajul de specialitate trafic de influență, nu ?

— Sau în limbajul curent pilă. Ți-am pus o pilă, asta vrei să spui și asta te indignează. Am făcut-o fiind convins că vrei să rămîi cu Paula.

— Poate că aș fi vrut, deși acum nu mai e posibil. Tu însă n-aveai de unde să știi și ar fi fost corect să mă consulți înainte de a recurge la o metodă în care excela pe vremuri Rovinaru.

Văzu pentru prima dată cum creștea furia întrînsul. Vîrfurile degetelor i se albiră, crispate pe pahar, și ochii o ațintiră drastic. Buzele îi tremurau imperceptibil cînd rosti aproape în șoaptă :

— Cum îți permiți să mă compari pe mine cu păduchele ăla ?

Nu apucă să-i răspundă. În trecere, se opri lîngă masa lor Brancu, masiv și jovial.

— Să trăiți, tovarășe șef, sărumîna, domnișoară. Aveți o fată, tovarășe șef, să vă trăiască, mă întreba Mironescu, băiatul ăsta nou, cine-i, zice, fata, că mă dete gata. Aplecîndu-se își puse mîna confidențial pe brațul lui Emil : Fii cuminte, i-am spus, că e duduia Patricia a tovarășului șef și dacă nu faci prostii ai ocazia s-o mai vezi și altădată pe aici. Tinerețe, ce să-i faci, ochi alunecoși, vorba lui nenea Iancu. Parcă noi cum am fost, tovarășe șef ?

— De ce cum am fost, tovarășe Brancu ? rîse Emil. Cum sîntem. Sper că nu susții că am îmbătrînit !

— Noooo ! Se poate, tovarășe șef ? !

Se hurduca de rîs privindu-l într-un fel ghiduș și totodată complicitar ca și cum în privința aceasta a ochilor alunecoși ar exista niște lucruri cunoscute numai de ei Emil și Patricia se ridicară.

— Vezi, îi spuse el după ce rămaseră singuri în ascensor, ăsta a fost acum vreo cinşpe, douăzeci de ani redactor şef adjunct. La ora unu noaptea, cînd ziarul era cules, trimitea maşina să ne aducă din oraş, de prin toate paturile în care eram risipiţi şi ne punea să refacem tot, mergînd pînă la rescrierea unor materiale după ce în prima versiune tot el le aprobase ori le concepuse ori chiar le scrisese, că scrie destul de curăţel. Îi intrase lui în cap de undeva că îndoiala e dovadă de probitate şi îşi făcuse din asta un crez, îi plăcea să se spună că e un om care se îndoieşte. „Trebuie să ne îndoim, tovarăşi, căci numai astfel putem fi siguri că nu vom greşi.“ Asta era lozinca şi îndoiala lui ajunsese coşmarul nostru. Aici ducea o viaţă foarte sobră, dar cînd ieşea pe teren dădea buzna. Toţi ştiau, mai ales cei de pe la gospodăriile colective ori de la gostaturi, că articolul despre ei va fi cu atît mai grozav cu cît mai grozavă va fi masa. „Dar tovarăşe avem ?“ întreba invariabil cînd era poftit la masa asta şi întrebarea l-a făcut la fel de celebru în regiune pe cît l-a făcut lozinca în redacţie. Azi a scăpat de îndoieli pentru că face mica publicitate. Pe atunci îmi zicea băieţîcă şi eu trebuia să fiu fericit fiindcă asta era semn de tandreţe şi toane bune, iar azi îmi zice tovarăşe redactor şef şi să trăiţi. Ca să vezi că există totuşi o dreptate în lume.

Patricia se întreba de ce îi spunea povestea lui Brancu aşa, fără nici o legătură cu ceea ce discutaseră înainte. Era în intenţia lui o parabolă sau doar un procedeu de a-şi calma enervarea şi de a-şi disimula indispoziţia pe care i-o provocase ea ? Căci redevenise cel obişnuit, volubil şi spiritual, ca şi cum nici o umbră nu l-ar fi încercat.

— Nici nu m-am îndoit că există o dreptate în lume, spuse ea.

— Atunci e foarte bine. Căci a te îndoi de asta e la fel de primejdios ca şi a absolutiza.

— Cum adică ?

— Adică să-ţi închipui că dreptatea e întotdeauna egală şi implacabilă.

— Eu cred că e.

— Mai vorbim noi, îi răspunse el cu un aer de superioritate, pe cînd intrau în biroul secretarei. Mariela îţi dau

legăturile, oricine mă caută nu sînt aici, mă aflu pe teren sau în tipografie, depinde cine întreabă, trebuie să te dea curci fiindcă o fată frumoasă dacă nu-i și deșteaptă nu face două parale.

— Și dacă vă caută soția ?

— Nu facem favoritisme, Mariela, de unde cunoști tu obiceiurile astea proaste ?

Trecură în cabinetul lui somptuos, inundat de lumină. Emil închise ușa și se îndreptă spre birou.

— Și zici că ești adepta dreptății absolute, spuse în timp ce se așezau în cele două fotolii adînci. Zîmbea ca în fața unei naivități. Asta mă îngrijorează pentru că riști să reeditezi experiența lui Gelu Ruscanu. Nu există o asemenea dreptate. Nu există dealtfel nimic absolut. La liceu am avut profesori slabi de tot, era război, cei buni se aflau pe front. De noi au rămas să se ocupe senilii și ciurucurile de tot felul. De un singur mare profesor îmi amintesc, de Teaha, la fizică. Am avut noroc că fiind rănit, după ieșirea din spital, s-a întors la catedră. Avea simțul umorului și gustul speculației teoretice. S-a întors cu ele nealterate, dar aducea și ceva nou : un scepticism care te înghețа și care în anumite momente i se concentra parcă în ochi. Din albaștri și buni, deveneau atunci metalici și reci. Într-o asemenea clipă ne-a spus adevărul memorabil că în lume nu există decît un singur lucru absolut și anume că totu-i relativ. E bine să-l știi și tu și chiar dacă-l uiți acum sau nu ești dispusă să ții seama de el, să ți-l amintești în anumite împrejurări. Și eu îl uitasem pînă cînd am ajuns nevinovat la pușcărie și atunci mi l-am reamintit și nu l-am mai uitat niciodată.

— Bine, presupunînd că-l accept, crezi că acest adevăr poate să și justifice nedreptatea ?

— Poate. Din nefericire uneori poate și de aceea sîntem nevoiți să ni-l însușim.

— Să ni-l însușim ca să ne justificăm nedreptățile pe care le facem noi înșine ?

Emil se sculă fără să răspundă și se îndreptă agale spre ușă. Deschise.

— Mariela, fă-ne, te rog, două cafele.

Se întoarse gînditor, scoase dintr-un sertar al biroului un pachet de Chesterfield și se reașează în fotoliu. Desfăcu meticulos pachetul, cu un aer concentrat, tăcut, și cînd termină în sfîrșit operația aceasta i-l întinse.

— Nu mai fumez. Îmi face grețuri.

— A, da, uitasem. Ziceai că în viața ta au intervenit anumite evenimente. Bănuiesc că pentru asta m-ai căutat azi. Te ascult.

— N-am venit ca să vorbesc, ci ca să te întreb niște lucruri.

— Și chiar crezi că n-ai avea să-mi spui nimic ?

— Ți-a spus mama. Ții să repet ?

— Te scutesc. Într-o privință mă bucur că ești o fată care știe ce vrea. Ne semeni și Paulei și mie. Dar oricît ai ști tu de bine ce vrei, de data asta ai să renunți, te rog eu să renunți. N-am să admit niciodată să te știu prinsă în mezalianța asta oribilă. Uite acum pot să-ți spun : Paula bănuia mai de mult că tăinuiești ceva. Bineînțeles nici prin gînd nu ne-a trecut că ai mers atît de departe. Ca să vezi ce imaginație săracă avem ! Eu am fost cel care i-a interzis să se amestece și acum regret profund. Tu știi cine e ăsta ?

— Știu, mi-a spus mama. Dar eu nu cu el mă mărit.

— Vax ! Ce mi-e el, ce mi-e fi-su ? ! Cum crezi că am să spun lumii că fata mea va fi nora lui Rovinaru, după toate cele ce au fost între noi și care n-au rămas secrete ? ! Nici vorbă !

Patricia surîse enigmatic. Îl privi cum își aprindea țigara, cu gesturi repezite, nervoase, ca oamenii care vor să-și mascheze tremurul mîinilor prin gesturi scurte și rapide. Emil era un om vesel și calm. Nu se așteptase să se enerveze și să intre în alertă atît de curînd. Putea fi și acesta un indiciu despre gravitatea hotărîrii ei. Simți cum o cuprindea o înduioșare inoportună și se grăbi să se îndrepte spre esența lucrurilor care o interesau.

— Nu sînt încă definitiv hotărîtă, spuse ea mai mult ca să-l liniștească și să-i cîștige încrederea decît pentru că ar fi crezut în ceea ce spunea. Vreau întîi să aflu unele lucruri. De aceea am venit de fapt. Dacă suporți să-ți pun niște întrebări...

— Interogatoriu, anchetă, test ?

— N-are importanță. E vorba de o curiozitate pe care o găsesc legitimă. E vorba poate și de liniștea mea.

— Bine, întreabă.

— Dar îmi promiți că nu te superi ?

— M-am ars de cîteva ori semnînd polițe în alb. Întreabă și vom vedea.

Atunci intră secretara și Patricia așteptă să pună cafelele pe masă și să iasă.

— V-a căutat tovarășul Partenie, spuse Mariela înainte de a ieși. Știa că n-ați plecat și ținea morțiș să intre.

— Îți mulțumesc că m-ai apărat.

O urmări din ochi pînă se închise ușa în urma ei, apoi se întoarse spre Patricia.

— Pe Partenie îl știi, nu ? Dar nu știi cine e el de fapt. Partenie e un turnător. Lucrează la probleme cetățenești și mă informează cu conștiinciozitate de tot ce se vorbește și se întîmplă în redacție. Scrie infect, dar mi-a devenit necesar. Îl detest, dar mă gîndesc să-l propun pentru o medalie. Asta nu i-ar folosi la nimic, însă i-ar menține zelul. Ei și uite că așa cum el, pe băiatul lui l-aș accepta la o nevoie ca ginere. Pe al lui Rovinaru însă nu pot. Orice întrebare mi-ai pune, e bine să ai mereu în vedere acest lucru. Și acum spune ce vrei să știi.

Patricia se aplecă, gustă din cafea, pe urmă se rezemă din nou de spătarul fotoliului. Spuse cu liniște, ca și cînd ar fi fost vorba de niște chestiuni care i-ar fi privit pe alții :

— Întîi aș vrea să știu de ce ai părăsit-o pe mama.

Emil își aprinse țigara, se rezemă și el și suflă fumul înspre tavan. Îi urmări tăcut destrămarea, apoi întrebă cu un început de resemnare :

— Ții neapărat să scormonim prin trecutul ăsta ?

— N-aș fi ținut cîtuși de puțin, dar voi m-ați obligat cînd în numele acestui trecut îmi pretindeți să renunț la dragostea mea. După cîte știu și vouă vi s-a pretins să renunțați la dragostea voastră și totuși n-ați renunțat.

— La noi a fost cu totul altceva.

— Și mama mi-a spus așa. Tocmai asta urmăresc eu acum : să văd dacă într-adevăr a fost cu totul altceva.

— Şi crezi că întrebarea aceea — de ce m-am despărţit de Paula — te va ajuta să înţelegi ?

— Da.

Emil înălţă din umeri sceptic şi nu mai spuse nimic vreme îndelungată, încît Patricia începu să se întrebe dacă avusese vreun rost să se complice cu atîtea scrupule şi cercetări cînd mult mai simplu ar fi fost să aştepte în tăcere ziua repartizărilor şi apoi să plece cu Sergiu în primul loc în care ar fi existat două posturi sau măcar două posturi apropiate. Căci lucrurile îi deveniseră limpezi încă de pe acum şi se temea de ceea ce ar mai putea afla dacă se încăpăţîna să insiste. Că Rovinaru era o canalie nu mai avea nici o îndoială, dar ce devenise Emil, imaginea cea roz a tăticului de duminică, asociată cu atmosfera cofetăriilor de lux şi a marilor stadioane, a sălilor de spectacole şi de concerte, a magazinelor specializate în cadouri, a tăticului elegant, vesel şi degajat pe care toată lumea îl saluta cu deferenţă iar fetiţa îl adora ? Totul se dezlănţuise trepidant în jurul acestei imagini deformînd-o întristător şi ea care declanşase acest cataclism nu mai avea nici ştiinţa, nici puterea de a-l opri.

„Stau aici ca un tembel, îşi zise el, şi mă uit la femeia asta frumoasă care mă ia la rost şi nu-mi vine să cred că e copilul meu. Vai cum trece vremea, exclamă lumea şi o face de obicei cînd are revelaţia neaşteptată că odraslele au crescut, au preocupări, griji, chiar drame proprii şi atunci nu găseşte ce să spună decît vai cum trece vremea, cea mai banală constatare care s-a făcut şi se va face mereu şi pe care o fac şi eu acum şi de ce n-aş face-o de vreme ce sînt la fel de muritor ca şacalul de Rovinaru ori ca lingăul de Partenie şi poate cu nimic mai bun decît ei, doar ceva mai subtil, mai inteligent, avînd totuşi în rezervă nişte scrupule şi nişte principii. De multe ori cînd ieşeam cu ea mă întrebam cînd se va interesa de motivele despărţirii mele de Paula şi eram într-un fel nerăbdător să-i cunosc reacţia, aproape că-mi venea să-i provoc eu curiozitatea, îmi închipuiam că va fi o discuţie amuzantă şi, iată, acuma a venit şi ziua asta, dar nu mi se mai pare de loc amuzantă. E un subiect care n-a fost abordat niciodată

între noi, înclinam să cred pînă la urmă că n-o interesează, că ne consideră și pe mine și pe Babs niște rude firești și de cînd lumea. Am făcut și eu eroarea frecventă a părinților care-și consideră copiii purtătorii unui cap vid sau în cel mai bun caz ai unui cap care gîndește ce gîndesc ei înșiși. Trebuie să-i dau acum explicația pe care mă tot așteptam s-o ceară și am obligația să fiu sincer dacă nu de alta măcar din respect pentru mine și din dragoste pentru ea.Chiar cu riscul de a o îndepărta, ceea ce ar fi destul de greu de suportat. Dar poate tocmai prin sinceritate am șansa s-o reținț ; e inteligentă și va înțelege că esențialul în despărțirea mea de Paula e că nu sînt vinovat. Cel puțin în istoria asta n-am nici o vină...“

Mai bău ultima înghițitură de cafea după care rămase îngîndurat, rotind ceașca încet ca și cînd ar fi pregătit-o pentru ghicit.

— M-am despărțit de Paula, spuse el, pentru că am întîlnit-o pe Babs. Asta s-a întîmplat cu prilejul debutului ei în „Lacul lebedelor“. A fost un debut strălucit și după spectacol m-am dus în culise să-i iau un interviu. Paula n-a vrut să vină la spectacol, atunci începuse să-l traducă pe Saint-Éxupery și era fascinată, venea de la institut și se așeza la masa ei de lucru, n-o mai puteam scoate nicăieri. nu mai vedea, nu mai auzea.

— Vrei să spui că te neglija ?

El sesiză ironia și-i zîmbi îngăduitor.

— E bună... Nu, n-am vrut să spun asta și n-aș vrea să-ți închipui că voi încerca să mă justific. Am vrut doar să te fac să înțelegi cum de n-a venit cu mine la premieră. „Cum a fost ?“ m-a întrebat cînd am venit acasă, dar fără să-și ridice ochii din manuscrisul ei. A fost așa și așa, i-am spus eu în timp ce mă dezbrăcam și bineînțeles că i-am vorbit și despre Babs. Abia atunci l-a lăsat pe Saint-Éxupery și m-a privit. „Sper că n-ai să-ți pierzi capul pentru lebăda asta“, mi-a spus. M-am enervat pentru că ea era cam geloasă și mi-a făcut de cîteva ori scene gratuite, iar eu de data asta eram încă un admirator nevinovat al lui Babs. Capul mi l-am pierdut peste vreo săptămînă, cînd m-a invitat să asist la niște repetiții. Am scris pe

chestia asta unul dintre cele mai bune reportaje ale mele pentru că realmente mă impresionase regimul de viață al fetelor acelora care muncesc de dau în brînci, dar nu numai ele, ci toți oamenii aceia, tot spectacolul, să-l vezi cum crește pînă se angrenează în cele din urmă cu dirijorul, cu orchestra, cu mașiniștii, cu maeștri de lumini, e ceva grandios, cu nimic mai puțin decît măreția eforturilor solidare ale celor ce înalță bunăoară un bloc sau un viaduct. Au trecut vreo trei luni de cînd ne cunoscusem și într-un amurg de septembrie am ieșit la plimbare și tot plimbîndu-ne am ajuns în preajma aeroportului. Ne-a văzut Mircea și a crezut că e de datoria lui s-o informeze pe Paula. Mircea ăsta întotdeauna mi s-a părut că poartă sub alura lui de ofițer de operetă un suflet de predicator baptist. Ceilalți, gaița de Nada și Timotei, Sorin și Anca, pînă și Anghel, toți s-au solidarizat cu Paula. De atunci nu ne mai întîlnim. Doar cu Anghel m-am împăcat în ultimul timp. Ciudat e că între mine și Paula s-au păstrat relațiile de civilitate pe care le cunoști, pe cînd cu ei am rupt orice relații. Atitudinea lor mi s-a părut cam exagerată ca dealtfel proporțiile pe care le-a luat toată povestea. Fiindcă trebuie să știi că n-am avut de gînd nici o clipă să mă despart de Paula. De fapt, dacă Mircea și-ar fi ținut gura, Paula nici n-ar fi aflat și nu se întîmpla nimic.

— Cum probabil n-a aflat în alte dăți.

— Mergi cam departe, nu uita că în definitiv tot tată-ți sînt. Pentru ce discutăm noi acuma n-are nici o importanță ce a fost sau ce n-a fost înainte.

— Să zicem că n-are. Spune-mi atunci de ce, dacă n-ai vrut să te desparți, v-ați despărțit totuși.

— Pentru că în această problemă avem puncte de vedere diferite. Ți-am spus că totul putea rămîne doar un episod fără urmări deosebite fiindcă eram conștient că nu făcusem decît o pasiune trecătoare. În privința aceasta eu am o concepție oarecum balzaciană : cred că pasiunea nu este același lucru cu dragostea, ceea ce nu înseamnă că pasiunea ar fi compromițătoare sau că dragostea ar avea un ascendent etic. În viața unui om pot exista mai multe pasiuni, pentru că pasiunea e efemeră, pe cînd dragoste

nu poate exista decît una, ea e unică. Pentru mine, dragostea aceasta unică a fost și încă este Paula. Babs e o femeiușcă tentantă lîngă care n-aveam de gînd să rămîn, dar am rămas în cele din urmă din orgoliu, deși știu că, mai curînd sau mai tîrziu, mă va planta. Îți amintești de Ronsard ? „Ne trece timpul, Doamnă, și trecînd, îmi atinge dragostele rînd pe rînd...“ Brutalitatea sincerității mele sper că-ți spulberă orice îndoială. I le-am explicat atunci toate astea și Paulei, dar zadarnic. Pentru ea pasiune și dragoste înseamnă același lucru și pretinde ca acest lucru să fie unic, indivizibil și etern. Ea e o radicală, o închinătoare la altarul absolutului, ca și tine. Consideră că a rămîne împreună ar fi însemnat un compromis și ea nu acceptă compromisurile. Mai ales în dragoste.

Emil tăcu și își aprinse o nouă țigară. Suflă apoi fumul cu voluptate și adăugă scurt :

— Asta e tot. Te simți acum mai înțeleaptă ?

— Da, deși n-ai făcut decît să-mi confirmi unele presupuneri mai vechi.

— Ce presupuneri ?

— Că vina despărțirii îți aparține cu toate că și tu și Paula susțineți că în acest caz nu trebuie căutat nici un vinovat.

— A spus Paula asta ?

— Da.

— E frumos din partea ei. Îi recunosc aversiunea pentru rolul de victimă care într-adevăr n-o prinde. Poate că voi fi avînd și eu o vină în cele din urmă, dar a greși e omenesc și oameni imaculați nu există.

— Ba există. De pildă Sergiu. Înclin să cred că și eu. Important e să veghem ca să nu ne pătăm nici de acum încolo.

— În ceea ce-l privește, m-aș bucura să știu că veghează singur, zîmbi Emil.

Patricia își rezemă coatele de genunchi și își ascunse fața în palme. Părul i se revărsă înainte într-o cascadă mătăsoasă, cu reflexe calde.

— Să nu plîngi, se alarmă Emil, că nu suport plînsul femeilor. E o armă neloială.

— Nu plîng, spuse ea cu glas înăbuşit, fără să-şi ivească faţa dintre palme. Mă chinui doar să înţeleg de ce ţineţi să ne transmiteţi şi nouă ştafeta asta absurdă a urii voastre.

Emil începu să se plimbe prin încăperea largă cît o grădină. Covoarele adînci îi înăbuşeau paşii. Cînd ajunse în celălalt capăt spuse brusc, cu o exasperare reţinută :

— Nu e absurdă ! E un conflict dialectic şi ireconciliabil între două epoci, între două mentalităţi. El e omul reculului, profitorul abject al revoluţiei, mai rău chiar decît duşmanul revoluţiei pentru că ăla măcar credea în ceva, pe cînd ăsta nu crede în nimic şi spurcă tot ce atinge. Noi sîntem revoluţionarii, purtăm şi materializăm un ideal pentru care alţii, înaintea noastră, au suferit şi şi-au dat viaţa. Noi l-am abandonat pe Dumnezeu, dar am aşezat în locul lui acest ideal. El l-a abandonat, dar n-a aşezat în locul lui nimic, e un porc care trăieşte doar cu ideea fixă de a-şi spori osînza, indiferent de mijloace, clefăind orice îi cade sub rîtul pestilent ! Şi tu numeşti absurd conflictul ăsta şi-mi pretinzi să-i mîngîi patern odrasla pe creştet !

Patricia îşi înălţă fruntea urmărindu-l uimită. Era el, se dezlănţuise polemistul din el, frumos în mînia lui, cu părul aproape alb răvăşit care-i dădea prestanţă şi-i înnobila furia şi ea îl iubea şi-l admira cu respiraţia tăiată şi, „Doamne, ce demagog e, ţipă deodată gîndul ei deznădăjduit, cît e de adevărat ce spune şi ce demagog e, ce demagog e, Doamne !“

— Înţelegi acum ? întrebă el epuizat şi triumfător.

— Nu, spuse Patricia în şoaptă, ca şi cum s-ar fi aflat la capătul puterilor. Ceea ce spui e foarte frumos şi adevărat, dar nu înţeleg de ce consideri că noi şi voi am fi acelaşi lucru, că noi am fi doar copia voastră fidelă ? Noi n-am cunoscut reculul de care tot vorbiţi şi faceţi atîta caz, noi am crescut în plină revoluţie biruitoare, am fost hrăniţi cu credinţele ei care au devenit şi credinţele noastre şi sîntem convinşi că sînt singurele adevărate, noi trăim azi, vrem să lăsăm un semn al trecerii noastre, n-avem aproape nimic în urmă şi privim înainte, pe cînd voi aveţi aproape totul în urmă...

— Şi nu ne-a rămas mai nimic înainte, zîmbi Emil.

— N-am spus asta.

— N-ai spus-o din delicateţe, dar ai gîndit-o şi asta e. Continuă.

— Ce să mai continui ? Vrem să avem viaţa noastră, iubirile noastre şi, la nevoie, urile noastre, asta e. Dar să fie ale noastre. Revoluţia a pus capăt erei tranzacţiilor şi moştenirilor. Existăm prin noi înşine. Iar tu îmi ceri să duc mai departe ura ta, dar asta nu mai are acum nici un rost.

— Aşadar din tot ce ţi-am spus şi Paula şi eu, tu ai reţinut că e vorba de o istorie, ca în filmele alea stupide cu sicilieni care se omoară în neştire.

— Tocmai aici nu sînt încă lămurită. L-ai anihilat animat de un principiu sau numai de dorul unei revanşe ?

— Firește că în numele unui principiu care decurge din însăşi profesiunea mea, din datoria de a scoate adevărul la lumină, la nevoie chiar cu forcepsul. De data asta a fost vorba de a neutraliza un pericol social.

— Ai întîlnit în cursul anilor şi alte asemenea pericole sociale ?

— Ba bine că nu.

— Şi le-ai urmărit cu tot atîta tenacitate ?

— Am impresia că întreprinzi un fel de anchetă şi mă întreb unde vrei să ajungi. Ţi-am spus că dreptatea e relativă, iar eu nu sînt Dumnezeu tatăl ca să le pot rezolva toate. Am făcut ce am putut. Pe unii i-am urmărit şi am reuşit să-i fac inofensivi. Unii au scăpat, alţii au fost scăpaţi fiindcă se poate întîmpla şi asta. Şi atunci ? Ce vină aş avea ?

Patricia păru încurcată.

— Nici o vină, nu e vorba de vină. Întrebam doar.

— Întrebai cu un scop şi ai aerul că-mi reproşezi interesul aparte pe care l-am avut pentru Rovinaru, ca şi cînd prin asta l-aş fi peresecutat. Se poate să fi fost mai indulgent cu alţii, dar nu înseamnă că pe el l-aş fi persecutat. N-a avut decît ce a meritat şi încă mai puţin decît a meritat.

Patricia îşi înclină capul, rezemîndu-şi obrazul în palmă. Era frumoasă şi tristă ca o floare în amurg.

— Tată, spuse ea încet și fără patimă, toate astea sînt lucruri care vă privesc. Din tot ce mi-ați spus și tu și mama n-am reușit să înțeleg ce amestec am avea noi în istoria asta urîtă.

Emil se apropie, dădu cu grijă deoparte cești̦ile și scrumiera și se așează pe măsuța dintre fotolii. Pe urmă luă mîna Patriciei între palmele lui și în timp ce o mîngîia blînd, îi vorbi încet, ca unui bolnav, fără să dea importanță cuvintelor ei, ca și cînd nu le-ar fi auzit.

— Tu, fetița mea, nu știi ce înseamnă să auzi închizîndu-se în urma ta o ușă metalică în care apoi se trag zăvoare și se răsucesc chei. Și să rămîi după aceea singur, în jurul tău să fie întuneric, să-ți țiuie urechile de tăcere și să nu știi de ce ești acolo. Și să se pornească apoi să treacă zilele și tu să știi că afară viața își vede de drumul ei fără tine, că se construiesc case și se face pîine, că se tipăresc ziare și apar cărți pe care tu nici nu poți să le vezi, că poate ninge și copiii se dau cu săniuțele, că oamenii muncesc și speră și se iubesc sau se disprețuiesc sau se urăsc sau se ajută, că vine poate primăvara — și la gîndul ăsta îți amintești ce mult îi plac Paulei zambilele și încerci să le evoci mireasma — și toate, toate astea și încă multe altele se derulează pe fondul conștiinței că tu nu mai exiști, că ai devenit inutil, că viața se poate lipsi foarte bine de prezența ta. Dar tu ești tînăr și tenace și nu te dai bătut cu una cu două. Crezi că există o dreptate în lume. Și apuci pînă la urmă ziua în care te trezești din nou, slab și jerpelit, dar întreg, în plin soare, un soare incredibil pentru că într-adevăr e primăvară iar mireasma ei te năucește. Și dai fuga acasă, la casa aceea la care te-ai gîndit de atîtea ori în lunga noapte de singurătate fiindcă știai că e casa ta și în ea te așteaptă femeia ta. Dar cînd ajungi găsești ușa încuiată și o vecină speriată îți șoptește că acum doamna lucrează la tramvaie și se întoarce abia după miezul nopții. Ce tramvaie, care tramvaie, protestează mintea ta hărțuită, dar pînă să se dumirească, ființa aceea cu suflet de iepure s-a și făcut nevăzută în dosul ușii ei. O apuci atunci înspre prietenii cei mai buni și aici dai doar de el care-ți spune că și Nada lucrează la tram-

vaie. Să-nnebunești. Nu pentru că ar lucra la tramvaie, nu e în asta nimic dramatic sau dezonorant, ci pentru că ai pentru întîia dată sentimentul că și dreptatea pe care te bizuiai are răstimpuri de somnolență. Iar dacă și dreptatea obișnuiește să doarmă, principiile și credințele tale cine le mai apără ? Căci pleci mai departe, vrei să-ți reiei slujba și colegii te primesc cu bucurie, dar și cu o anumită rezervă care nu-ți scapă și care se lămurește peste cîteva minute doar, cînd șeful te asigură de toată simpatia lui — reală dealtfel — și-ți strînge mîna efuziv însă te anunță jenat că, măcar un timp, nu vei mai putea lucra în presă. Și cînd ieși te întîlnești pe scări cu tovarășul Brancu care te bate pe umăr și-ți spune rînjind „nu te pierde cu firea, băiețîcă, așa-i viața, o iei de la cap că nu piere lumea dintr-atîta". Și într-adevăr o iei de la cap, mai întîi la fabrica de cărămizi, peste un an ești avansat, ești magaziner și peste alți trei îți vine vestea că poți să revii în presă, dar începînd ca și prima dată, tot de la corectură. Ce zici ? E epopeic, nu ? Și toate astea din cauza unei singure reptile în a cărei văgăună fiica mea vrea să pătrundă în acordurle marșului nupțial.

Patricia își retrase încet mîna și se ridică. Se duse pînă în fața ferestrei. Cerul era curat și, în zare, se vedeau albăstri munții. Depărtările acelea limpezi îi dădură curaj.

— Nu pătrund în văgăuna nimănui și nu mă interesează casa nimănui, spuse cu aceeași voce egală, lipsită de patimă pentru că hotărîrea ei era luată.

Emil veni în spatele biroului și se așeză în fotoliul lui obișnuit, de redactor șef. Vorbi dintr-o dată sec, aproape cu asprime, ca și cînd, plictisit de prea multe tergiversări, s-ar fi hotărît să treacă la fapte :

— Patricia, termină cu prostiile și nu fi absurdă. Știu, ești puțin debusolată acuma, ai terminat facultatea și ți-e greu să închei o idilă, inofensivă atîta timp cît rămîne idilă, dar trece și asta. Ți-am spus că am vorbit cu Cîndea, așa că în chestiunea postului nu-i cazul să-ți faci griji. Peste o lună urmează să plec la Paris și-ți promit să te iau cu mine. E bine așa ?

Mereu în fața ferestrei, Patricia întoarse capul și-l privi peste umăr într-un fel care lui i se păru compăti-

mitor. Simți cum creștea din nou într-însul enervarea, dar se străduí să n-o ia în seamă din teama de a nu compromite ceea ce realizase pînă acum. Dacă eventual realizase. Era însă sceptic.

— Tu chiar crezi, tată, că dragostea mea poate fi pusă în balanță cu o excursie la Paris ?

— Ziceai că Parisul e visul tău. Ai acum ocazia, poate unică, să stai acolo aproape trei săptămîni.

— O fi visul meu, dar Sergiu e viața mea. Nu există nici o legătură între ele. Și pe urmă cum poți tu, reporterul frenetic, cum îți zice mama, cavalerul adevărului, așa-ți ziceam eu, cum poți să-mi insinuezi povestea asta penibilă cu Cîndea ? Adică tovarășul redactor șef Emil Dona pune o pilă pentru propria lui fiică. Dar mama vrea să trateze cu Anghel — așadar cu medicul șef al județului ! — ca să mă scape de copil. Fără să mă întrebe dacă eu vreau să scap de el. Fără să se întrebe dacă asta nu va terfeli o întreagă viață imaculată — viața ei sau a lui Anghel, la ei mă gîndesc. Fără să-și pună problema că toată combinația asta intră sub incidența legii cel puțin la fel de drastic ca potlogăriile lu Rovinaru. Tu ai fost comunist, tată...

— Cum adică „ai fost" ?

— Vrei să spui că mai ești ?

Singurul telefon de pe birou a cărui legătură n-o trecuse secretarei zbîrnîi autoritar. Emil îl ridică.

— Da. Să trăiți, tovarășe Șoima... da... poate să intre ca editorial pe a-ntîia... ăsta de acum îl scoatem și-l dăm altădată, e cu bătaie lungă... am înțeles... iau legătura chiar acum cu tipografia... da...

Patricia veni pe vîrfuri pînă la fotoliu, precauție inutilă căci zgomotul pașilor tot nu i se putea auzi. Își luă poșeta și cînd ajunse la ușă se întoarse și își flutură mîna în semn de rămas bun. Emil, neputînd abandona convorbirea, o invita prin gesturi energice să mai rămînă. Ea îi trimise surîzînd o bezea și ieși cu grija de a nu face zgomot cu ușa.

Auzi ca prin vis salutul secretarei și îi răspunse înclinînd din cap. Evită ascensorul pentru a nu fi obligată la conversație cu cine știe ce cunoscut. Totuși, pe culoare, pe

scări și apoi în holul de jos se văzu nevoită să răspundă la saluturi și o făcu mecanic, fără să recunoască pe nimeni, simțindu-i în schimb pe toți puțin contrariați în urma ei. Pășea dreaptă, grăbită, cu capul sus ca și cum ar fi vrut să-și sfideze rănile, privind înainte, cu ochii acoperiți de o pînză diafană de lacrimi. Teama de a nu izbucni în plîns o făcea să se grăbească — evită și tramvaiul și autobuzul, „dacă izbucnesc acolo ?“ — se gîndi o clipă să ia un taxi, dar își aminti că n-avea decît vreo șapte, opt lei și atunci, fugind mereu de ceea ce lăsasc acolo, în biroul elegant al omului pe care-l socotise tatăl ei, apucă pe prima stradă laterală. Mergea fără țintă, strîngînd inconștient dinții și pumnii, stăpînindu-și cu eforturi disperate plînsul, îngrozită de reacția trecătorilor. Și totuși s-ar fi vrut acum singură, la fluviul ei, în Golful Speranței, unde, nevăzută de nimeni, să poată plînge oricît, pînă ar fi rămas epuizată, întinsă între ierburi, dar și total eliberată. Fusese îngrozitor, toate revelațiile acelea succesive o izbiseră crunt, din tote părțile și dacă cineva i-ar fi anunțat pe neașteptate moartea lui Emil n-ar fi suferit mai puțin, dar n-ar fi cunoscut dezamăgirea cumplită care o pustia acum. De cînd ieșise din biroul lui o bîntuia impulsul straniu de a fugi încotro vedea cu ochii numai să pună un spațiu cît mai mare între ea și acel loc. Era un sentiment care sfîrși totuși prin a o readuce brusc la realitate. Se afla pe o stradă veche, pavată cu bolovani, cu rigole duhnitoare și case scunde, minate de pecingini. Din loc în loc, mici ateliere obscure, tinichigii, tapițeri, ceaprăzari. Aerul era pătruns de răsufletul muced, agonic, al acelor hrube și toată ulița aceea — cum numai în orașele mari mai pot fi întîlnite asemenea ulițe scăpate ca printr-un miracol de elanul edililor radicali și novatori ai ultimului deceniu — toată ulița aceea arăta desprinsă ca dintr-un vis bizar ce ar aduce mai degrabă a coșmar cu cetățI paralizate nu de înfrîngere sau de molimă, ci de neputința de a mai ține pas cu zilele și poate de neputința de a mai înțelege zilele. După-amiaza devenise toridă, soarele alb revărsa lumină topită făcînd și mai hidoasă decrepitudinea locului. Ultimii dughengii

ai veacului închiseseră obloanele scorojite și scîrțîitoare, ulița mai era populată doar de vreo cumătră revărsată, o mîță se tolănise în soare și duhoarea gurilor de canal deveni deodată de nesuportat. Ce am căutat acolo, ce caut aici ? Îi fu din nou teamă fără să știe de ce anume și căută o ieșire dintre străduțele sordide pînă se văzu iar în luminoasa rumoare a bulevardelor sincere și drepte. Se simți mai bine, accesul acela de plîns eroic reținut se potolise și chiar teama de acel ceva indefinibil se atenuă. Stăruia doar impresia că tot ceea ce pentru ea fusese pînă atunci stabil, reprezentînd prin însuși acest fapt un punct ferm de sprijin sau un reper, apărea pe neașteptate dislocat. Teoretic numai Sergiu mai reprezenta pentru ea o garanție și un refugiu, dar după acest cataclism începea să se îndoiască și de statornicia lui. Hotărîrea ei fusese luată de fapt încă înainte de a intra în biroul lui Emil. Era însă o hotărîre unilaterală și, cel puțin deocamdată, n-o putea considera ireversibilă. Ea depindea de Sergiu, iar Sergiu încă nu dăduse bătălia cu ai lui și îndeosebi cu *boss*-ul, căci bătălie trebuia să fie și aceea. Ea biruise în bătălia ei, deși rămăsese devastată și rănită, dar el putea fi înfrînt, putea să bată în retragere, lăsînd-o singură și atunci victoria ei n-ar mai avea nici un sens : la ce-ți poate folosi o victorie cînd ai rămas singur ? Îi era frică, abia rezista ispitei de a-i telefona, de a-l chema, conștientă totuși că trebuia să aștepte, că n-avea voie să-l influențeze nici măcar prin timbrul glasului. Să aștepte pînă dimineața era — privit din acest ceas al după-amiezii — ceva colosal. Se simți ca un drumeț solitar înaintea traversării deșertului. S-ar fi dus la Liliana ca să-i mai treacă timpul, era gata s-o facă însă renunță în ultima clipă, speriată de perspectiva de a ține piept pălăvrăgelii ei despre reuniuni dansante, despre pantofii pe care tocmai și-i cumpărase ori despre Raul. Mai ales certitudinea și fericirea vag tembelă care emana din toată făptura ei cînd vorbea despre Raul ar fi fost greu de suportat. Raul era la electronică, termina și el acum, părinții ei n-aveau nimic împotrivă, părinții lui erau de acord, cu repartiția aranjaseră, totul era bine și frumos și atîta fericire devenea dureroasă cînd tu însăți erai hărțuită de spaime și îndoieli.

Totuşi acasă nu-i venea să meargă. Paula se întorsese de la serviciu, ar fi însemnat să rămînă singure pînă seara, preocupate amîndouă să evite subiectul delicat, să dea impresia că nici nu se gîndesc la el, străduindu-se să găsească subiecte neutre care să nu îngăduie să coboare între ele o tăcere mult mai elocventă şi mai penibilă. Să se ducă atunci la unchiul Bogdan. Ar fi fost o idee. Se revedeau destul de rar, de ziua lui, de sărbători, cînd îi mai apărea vreo carte. Dar interiorul lui de holtei bătrîn era odihnitor, iar conversaţia lui n-avea capcane şi nu putea atinge puncte dureroase. Se afla chiar în cartierul lui de vile tihnite din preajma lanţului de parcuri care însoţeau „fluviul“ ei cît străbătea oraşul. După ce rătăcise atîta prin soare i se făcu dor de camera lui de lucru, vastă, îndesată cu cărţi, de biroul îngropat sub cărţi şi manuscrise, de fotoliile adînci cu pielea lor veche şi răcoroasă, de mireasma tutunului de pipă şi a urechiuşelor cu anason care nu lipseau niciodată din coşuleţul de porţelan de Saxa de pe comoda grea. Dar ce să caute acolo şi cum să-i explice că venise într-un fel de refugiu temporar ? El era foarte drăguţ întotdeauna, nu puteai să te simţi decît bine acolo, ştia să fie chiar afectuos, să se bucure sincer cînd ei, cei tineri, îşi aminteau de el. Dar acum ar fi pus fără îndoială întrebări, iar ea nu se simţea în stare să răspundă, să se arate senină, veselă, să-i răsplătească în vreun fel bucuria neaşteptată de a o primi. „Dar de ce să mă prefac ? se întrebă deodată. Ce ar fi să-i spun deschis, unchiule ce părere ai despre istoria asta încurcată ? Sau ce părere ai despre tata ?“ „Emil, mi-ar spune el, e un băiat bun, e ceea ce voi numiţi azi un sufletist. A fost un mare sufletist. Azi e ceva mai mic, un sufletist ceva mai mic, vreau să zic. Pentru că sufletist eşti în tinereţe, adică atunci cînd n-ai nimic de pierdut. Scrii de pildă un articol despre un tovarăş director care trage chiolhane la cantina instituţiei împreună cu alţi tovarăşi care ar trebui să-l controleze şi să-l îndrume. Iese scandal. Tu nu pierzi nimic, dimpotrivă, de pe urma intransigenţei tale cîştigă societatea. Azi aşa, mîine aşa, cu timpul ajungi să fii apreciat, respectat, temut şi promovat şi nu e nimic nefiresc

în asta. Nenorocirea și declinul tău ca om încep abia acum, cînd ajuns la rîndul tău șef, începi să simți din cauza înălțimii cum te încearcă un fel de goluri de aer. De aici se naște gestul acela reflex de a te ține cu amîndouă mîinile de scaun. E un reflex de înălțime, dar e eminamente inestetic și grețos. Ținîndu-te de scaun, nu mai poți practica sufletismul, treabă pentru care ai nevoie de mîini libere. Cum se ajunge la asta, mă întrebi tu. Foarte simplu, copilăresc de simplu. Scrii, să zicem, ceva despre o lichea care abuzează de funcția care i s-a încredințat. Nimic mai banal și mai puțin singular decît licheaua, nimic mai firesc decît să-i tragi peste labe, nu ? Ce te faci însă că te trezești cu un telefon de la cel care te-a promovat, care ți-a fost ca un părinte, te-a ajutat, ți-a acordat încrederea lui și care acum îți spune las-o mai moale că ăla e cumnatu-meu. Dacă ai fi sufletistul din epoca romantică, i-ai răspunde și ce dacă e, poate fi și tata, nu-l iert. Dar epoca romantică a trecut, tu te afli la înălțime, simți deodată golul acela de aer, caști gura ca peștele pe uscat și zici mă iertați, să trăiți, tovarășe șef, nu știam. Iar el rîde îngăduitor pentru că e om de treabă, nu-i așa, nu-i nimic, zice, altădată să fii mai atent .Și tu bagi bine lecția la cap și devii foarte atent, atît de atent încît de acum încolo alt Dumnezeu în afara atenției ăsteia nu mai cunoști. Asta e părerea mea despre Emil, păcat de el. Pe tine poate te doare sinceritatea mea“, i-ar fi spus unchiul Bogdan, intuind exact, căci într-adevăr o durea și de aceea era mai bine că nu se dusese la el. Era bine că nu se dusese și pentru că în cele din urmă el ar fi trecut la sfaturi. Bineintenționate și utile, dar obositoare, ușor agasante fiindcă ea nu de sfaturi, ci de o certitudine avea nevoie acum. Cu regretul de a nu-l fi revăzut își cumpără niște reviste și petrecu o vreme răsfoindu-le pe o bancă din parc. Mai hoinări apoi pe străzi ; zăbovi prin librării, întîrzie pe la vitrine. Ajunse acasă după ce începuse să se întunece. Găsi ușa descuiată și intră încet, vlăguită de atîta umblet și așteptare. Dinăuntru se auzeau glasuri. Veniseră iar aiuriții. Săptămîna aceasta încă nu fuseseră. Nu și-ar fi închipuit că ar fi putut vreodată să rămînă în

hol, nemișcată în întuneric, ascultînd ce se vorbea în casă. Dar o remarcă rostită atunci îi provocă reacția ancilară de care îi fu silă în aceeași clipă, fără să găsească însă puterea s-o reprime. Crispată, cu mîinile încleștate de măsuță, își ținu respirația.

— O fi surmenat, o fi astenic, altfel cum să-ți explici o asemenea ieșire ?

Era glasul Nadei. Exprima o desăvîrșită nedumerire. Pe urmă Paula. Tot atît de nedumerită, dar mai calmă, fără nici o nuanță de enervare.

— E o reacție la care nu m-aș fi așteptat din partea lui Anghel.

Timotei : Judecată femeiască. Întîi și-ntîi pornim de la faptul că o treabă ca asta se discută în *tête-à-tête* nu de față cu încă patru martori.

Nada : Iaca na, doar ne cunoaștem de un sfert de veac, tot aia mîță am tras-o cu toții de coadă, n-am avut niciodată vreun secret.

Timotei : Nu-i vorba de un secret, ci de o chestiune foarte, foarte intimă care pe deasupra nici nu-i aparține Paulei, ci Patriciei.

Paula : Bine, dar ăsta nu-i un motiv pentru o astfel de ieșire.

Sorin : Nici nu e ăsta motivul.

Nada : Iaca alt înțelept. Da' care-i ?

Sorin : Tu ziceai, Paula, că n-ai făcut niciodată vreo deosebire între el și noi. Și totuși acum l-ai jignit numai pe el de față cu noi.

Paula (stupefiată) : L-am jignit ? ! Și eu care credeam că e o mare dovadă de încredere rugămintea de a mă salva și pe mine și pe Patricia.

Anca (alene, ca de obicei) : Exagerezi ,Paula. În definitiv de la ce să te salveze ?

Sorin : L-ai jignit cerîndu-i nici mai mult, nici mai puțin decît să abdice de la etica lui profesională. Ba mai mult și mai umilitor : i-ai cerut să devină un intermediar între tine și un medic lipsit de scrupule.

Paula : Ia mai lăsați-mă în plata Domnului ! Ce, dacă-ți vezi fratele la ananghie, te mai gîndești la etica profesională ? !

Sorin : Vezi, aici e deosebirea între tine și Anghel.

Anca : Doamne, ce puțin ne cunoaștem totuși după atîta amar de ani !

Paula : Ce vrei să spui ?

Anca : Vreau să spun că tu nu l-ai cunoscut pe Anghel dacă ți-a dat prin cap să-i ceri așa ceva.

Nada : Habar n-aveți voi ce-i în sufletul unei mame cînd odrasla îi face un asemenea pocinog !

Sorin : Sînt de acord, dar în egală măsură mă interesează și ce-i în sufletul odraslei.

Paula : În sufletul ei e primul mare amor.

Sorin : Așa cum și tu ai cunoscut primul tău mare amor. Ți se pare puțin ?

Paula : Nu, dar al ei e nefericit inspirat. Spre deosebire de al meu.

Sorin : Azi n-aș zice că al tău a fost fericit inspirat.

Anca : Sorin, devii nedelicat.

Paula : Nu, Anca, e bine că spune ce gîndește. Mă bucur că mă mai pot sfătui cu voi. Altfel, singură, cu perspectiva asta de a mă încuscri cu Rovinaru, cred că aș înnebuni.

Sorin (subit iritat, trîntind cu ceva în masă, probabil cu bricheta) : Mai dă-l dracului pe Rovinaru, ce te obsedează șacalul ăsta, domnule ?! Băiatul poate să fie de treabă, se căsătoresc și-i lași să se ducă într-un fund de țară să-și clădească viața lor, nici cu tine, nici cu ăla. Patricia are dreptul la această experiență. Are chiar dreptul de a descoperi că a greșit și că e nefericită. E dreptul inalienabil al fiecărui om. Dar ea are șanse egale de a se realiza și de a-și descoperi fericirea. De aceea tu nu ai dreptul ca în numele unor vechi resentimente s-o lipsești de această șansă.

Paula : Să admitem că aș accepta ideea plecării Patriciei. Dar cum vă imaginați că Rovinaru s-ar împăca cu gîndul plecării lui Sergiu ? Pentru cine a construit el casa aceea ? Ce să facă acum cu ea ?

Sorin : Pentru doi oameni care se iubesc, asemenea motive nu există, n-au nici o valoare. Le aruncați voi acuma în balanță ca să umflați și mai mult toată povestea. Sînt sigur că dacă ar fi aici și Mircea mi-ar da dreptate.

Paula : Vorbești de parcă ai fi uitat că ai fost „slugoiul decadentismului“ — propria lui expresie.

Sorin : N-am uitat nimic, dar n-o s-o pun pe Patricia acum să mă răzbune. Sînt rănile noastre, în bună parte cicatrizate dealtfel, la ce bun să le transferăm urmașilor ?

Urmă un scurt răstimp de tăcere în care se auzi doar oftatul cuiva. Apoi Paula izbucni exasperată și în același timp oarecum amuzată. Se vedea că încercase să se acomodeze cu ideea, dar că îi era într-adevăr peste puteri s-o admită :

— Nu pot, mi-e imposibil să mă obișnuiesc cu gîndul unei asemenea încuscriri. E monstruos... Am să mă văd nevoită pînă la urmă să recurg la serviciile uneia din moașele sau doftoroaiele acelea odioase.

Tăcerea se lăsă din nou pentru cîteva clipe. Din întunericul holului, Patricia percepu atmosfera de dincolo penibilă, apăsată de o consternare nemărturisită.

Apoi Anca : Nu te mai frămînta atîta. În ceea ce te privește, soluția de bun simț e de a o lăsa pe Patricia să aleagă.

Paula : Așa zicea și Emil pînă a aflat despre cine-i vorba.

Anca (ironică) : Emil ! Emil și-a pierdut de mult simțul umorului...

Patricia se întoarse încet spre ușa de la intrare. O deschise și o închise cu zgomot, apoi traversă holul cu pași apăsați. Îi salută compunîndu-și trudnic un surîs.

— Ți-a telefonat, o anunță Paula urmărindu-i cu interes reacția.

— Și ce-a spus ? întrebă Patricia simulînd indiferența.

— Să-i dai un telefon cînd te întorci. Eu credeam că ești cu el, unde-ai fost ?

— M-am întîlnit cu tata.

— Deci ai discutat și cu el.

— Da.

— Și care a fost reacția lui ?

— Cea pe care ai prevăzut-o.

— Păi vezi ?!

Patricia stătea în mijlocul încăperii. Ceilalți, în jur, pe canapea și pe fotoliu. Nu spuseseră nimic, o priveau puțin încurcați, surîzîndu-i stînjeniți, ca și cum și-ar fi cerut scuze că se aflau acolo și trebuiau să asiste fără să vrea la o discuție intimă. Erau vădit jenați de satisfacția care izbucnise în ultima exclamație a Paulei. Ea — rostind-o — aruncase o privire circulară, triumfătoare și complice. „Cum s-a putut schimba așa în cîteva ore ? se întrebă Patricia. Era discretă, lucidă, solidară, n-am simțit niciodată anii care ne despart, i-am știut, dar nu i-am simțit și acum, deodată, sîntem la o depărtare care ne transformă în două străine. Lucrul cel mai îngrozitor poate tocmai acesta e și apoi singurătatea ei..."

Și acum Patricia nu mai spuse nimic, Paula insistă, fără să sesizeze jena celorlalți :

— Și tu la ce concluzie ai ajuns ?

— Încă n-am ajuns la nici o concluzie. Acum sînt foarte obosită și mă duc să mă culc. Noapte bună.

— Nu telefonezi ?

— Nu.

Chiar dacă telefonul ar fi fost în altă cameră de unde ar fi putut vorbi fără ca nimeni s-o audă, tot nu l-ar fi chemat. În seara aceasta era probabil furtună și la el. S-o înfrunte singur și să decidă singur. Se dezbrăcă fără grabă. cu gesturile obișnuinței. Nici nu mai aprinse lumina. Pe fereastra deschisă pătrundea răcoarea începutului de noapte. Se întinse în pat și de cum își puse capul pe pernă o copleși conștiința de a-i fi pierdut pe Emil și pe Paula și lacrimile i se rostogoliră de sub pleoapele închise într-un șuvoi fierbinte și liniștit. Îi mai auzi o vreme vorbind — glasurile lor ajungeau la ea ca un murmur confuz — și își închipui că probabil comentau indiferența ei pentru telefonul lui Sergiu, dîndu-i diverse interpretări. Paula presupunea poate o ruptură și asta îi dădea speranțe. Ceilalți presupuneau și ei ceva, dar Patriciei îi era indiferent ce anume, singura dorință fiindu-i aceea de a se lămuri odată totul și de a scăpa, deși nu era înțelept să neglijeze descoperirea că nu toți se aflau de partea Paulei. Pe Ti-

motei, nedecis, îl putea neglija, dar Sorin și Anca i-ar fi putut deveni aliați. Atîta doar că ea nu era în căutare de aliați și n-avea nevoie de ei. Își aminti de ceea ce-i spusese odată Paula, prin toamnă, într-una din primele lor discuții mai lungi : pînă la urmă fiecare rămîne singur răspunzător de acțiunile sale. Totuși faptul că și alții gîndeau ca ea, fără să fi încercat să-i convingă și să argumenteze, ba fără să fi vorbit cu ei despre acest lucru, îi sporea discret dar liniștitor încrederea în sine. Îi auzi plecînd destul de curînd, în orice caz cu mult mai devreme decît de obicei. O contribuție la plecarea lor grăbită o va fi avut și jena aceea pe care ea o simțise coborînd peste toți odată cu intrarea ei. Își închipui o casă bătrînă și solidă care trebuie să treacă printr-un cutremur în urma căruia pereții rămîn brăzdați de lungi și neașteptate crăpături. Pentru cei ce locuiesc acolo de zeci de ani, descoperirea e înfiorătoare și incredibilă fiindcă le clatină credința în statornicia bătrînei case care nu e o casă oarecare, ci unicul lor adăpost. Unii refuză să accepte evidența, alții o acceptă resemnați, unii se agită, întreprind măsuri de prevenire a unei prăbușiri, alții rămîn copleșiți de sentimentul ireparabilului și părăsesc locul. Toate acestea sînt însă ulterioare cutremurului care schimbă brusc, violent, dureros, habitudinile și credințele tuturor. Gîndul că ea și Sergiu fuseseră capabili să provoace un asemenea cutremur îi apărea acum nespus de ciudat, dacă nu de-a dreptul neverosimil și lăsa în urma lui o vagă trenă de remușcări. Se auzi pe urmă, după plecarea aiuriților, telefonul și glasul nedeslușit al Paulei. Convorbirea dură destul de mult de unde Patricia deduse că nu putea fi decît Emil. În sfîrșit, sunetul receptorului așezat la loc și imediat după aceea ușa deschizîndu-se cu prudență, urmată de șoapta Paulei.

— Dormi ?

— Nu.

Paula se strecură înăuntru și rămase rezemată de ușă fără să facă lumină. Patricia îi vedea limpede silueta decupată pe fondul alb.

— A telefonat Emil. Ar fi vrut să-ți vorbească, dar i-am spus că dormi. Era contrariat, zicea că te-ai purtat de-a dreptul necuviincios și că ai mers pînă acolo încît,

în propriul lui birou, i-ai pus la îndoială calitatea de comunist.

— Dacă nu i-o puneam la îndoială în propriul lui birou, eram mai puțin necuviincioasă ?

Paula se apropie încet și se așează cu un fel de sfială pe marginea patului, cu mîinile împreunate în poală. Acum Patricia îi deslușea prin întuneric și ochii, ca reflexele umede, efemere, pe care le nasc uneori noaptea oglinzile apelor.

— Patricia, ce se întîmplă cu tine ? Sînt lucruri cu care nu se poate glumi. Nu ești de acord cu mine, cu el, o înțeleg și asta, dar de ce și cu ce drept să-i pui la îndoială convingerile ?

„Ochii, își zise Patricia, dacă nu vrei să cedezi în fața cuiva, nu-i privi ochii, ei sînt însăși puritatea, miracolul în ei se adună și credința și deznădejdea, e imposibil să le faci vreun rău pentru că sînt însăși viața, scurtă, unică, irepetabilă, cum să-i rănești, cum să-i lovești întunecîndu-i cu durere cînd ei sînt sfinți, și-acum dacă mai stau mult așa privindu-i ochii nu știu ce se va întîmpla, mă va cuprinde iar mila, înduioșarea, tristețea aceea perfidă, amestecată cu remușcări...“

— De ce nu-mi răspunzi ?

Îi vorbea blînd, în șoaptă, ca și cum s-ar fi temut să nu trezească pe cineva. Patricia își așeză mîna încet peste mîinile ei împreunate.

— Iartă-mă, Paula, mă gîndeam. Să știi însă că n-am glumit.

— Ce vrei să spui ?

— Uite ce vreau să spun. Emil și-a vîrît în cap să-mi pună pile la Cîndea ca să obțin un post aici.

— Știu și sînt de acord cu el.

— Bun. Dar dacă și Rovinaru va pune pile pentru Sergiu ?

— Nu poate. Nu mai are putere, nu mai are influență.

Toată tandrețea care legase primele lor cuvinte după intrarea Paulei se spulberă deodată ca o pîclă ușoară risipită de vînt. Se aflau iar pe planșa lucioasă, severă a unui duel exact, rece, neînduplecat.

— Asta nu știți voi, răspunse Patricia. Pe unii i-a strivit, i-a înlăturat la vremea lui, dar pe alții i-a ridicat, pe cei care-i semănau și din ăștia mai sînt, n-au fost măturați toți și poate îi sînt încă recunoscători și-l mai ajută. Nu e prudent să-l subestimați.

— Ar trebui să discutăm despre cu totul altceva acum și altceva te-am și întrebat. Nu știu unde vrei să ajungi.

— Nu fac altceva, Paula, decît să-ți răspund. Ce deosebiri și ce asemănări sînt între doi părinți care se zbat să pună pile pentru ca odraslele lor să apuce un loc cît mai călduț ?

— Patricia !

Exclamația era sugrumată de indignare. Paula se ridică de pe marginea patului și se îndepărtă cîțiva pași ca și cum ar fi cuprins-o brusc teama de o stranie contaminare. Indignarea ei era sinceră, Patricia nu se îndoia de asta, și totuși avu revelația întregii ipocrizii care o născuse. Simți la rîndul ei sufocînd-o un val de revoltă și se înălță în capul oaselor :

— Sau crezi că dacă avea o fată în situația mea, Rovinaru n-ar fi căutat o soluție cu ajutorul unor prieteni doctori ? Care sînt deosebirile și asemănările ?

— Avea dreptate Emil, tu întreci orice măsură, dragostea asta smintită ți-a luat mințile ! Doamne, și cîte speranțe-mi făcusem după ce ne-am regăsit !

— Crezi că eu nu mi-am făcut speranțe ? Ne-am înțeles atît de bine încît eram sigură că vei rămîne alături de mine.

— Încă mai sper, șopti Paula și Patricia simți din nou mila aceea de care se temea ca de un vînt încropit, aducător al unor miasme dulcege, purtătoare de molimi necunoscute.

Îi răspunse pe un ton mai puțin patetic și vehement, mai concesiv, ca și cînd ar fi făcut încercarea de a mai păstra măcar o ultimă punte.

— Îți amintești că-mi vorbeai odată despre ceva ce numeai estetica ținutei sociale ? Ziceai că reprezint în familia noastră a cincea generație încălțată și ca atare n-am voie să ignorez această estetică...

— Da, o întrerupse Paula înviorată dintr-o dată, îmi amintesc perfect și sînt gata să ți-o repet și acum pentru

că ceea ce vrei tu să faci este o sfidare a acestei estetici a ţinutei.

— Nu ştiu dacă este sau nu. Dar mă gîndesc că trebuie să existe şi o etică a ţinutei sociale pe care înclin s-o socotesc mai importantă. Şi, dacă există, atunci — nu te supăra, mamă — trebuie să constat că Emil a încălcat-o vorbind cu rectorul şi că tu de asemenea ai încălcat-o spunîndu-i lui Anghel ceea ce i-ai spus.

— De unde ştii că am vorbit cu Anghel ?

— Cînd am intrat am auzit discuţia voastră. Pe urmă n-am rezistat ispitei şi am ascultat. Ştiu că e foarte inestetic gestul de a asculta pe la uşi, dar era vorba de mine, de problemele mele foarte, foarte intime.

— Nu e o scuză, şopti Paula atît de slab, încît Patricia abia o auzi. După aceea adăugă ceva mai tare, dar cu glasul mat, uşor răguşit ca de o mare indignare stăpînită. După toate cîte mi le-ai spus, cred că nu mai are sens să continuăm.

Aşteptă cîteva clipe şi cum nu primi nici un răspuns se întoarse şi se îndreptă spre uşă. Abia cînd puse mîna pe clanţă o ajunse glasul Patriciei. Mîhnit şi cu acel fel de silă pe care-l simt numai cei ce se văd nevoiţi să rostească un adevăr dureros pe care ar fi fost mai bucuroşi să-l poată trece sub tăcere.

— Mamă...

— Ce mai e ?

— Cred că etica asta de care-ţi vorbeam eu o pot deprinde şi desculţii...

Paula o privi o secundă ca şi cînd ar fi încercat să-i distingă chipul prin întuneric, pe urmă întrebă cu tonul celei mai depline nedumeriri :

— Pe ce căi vei fi ajuns tu la convingerile astea atît de radicale ?

— Nu ştiu cît sînt de radicale, dar sper să fie drepte. Şi tu ştii bine cum am ajuns la ele fiindcă tot astă toamnă te bucurai că educaţia oficială pe care am primit-o n-a fost contracarată de zestrea prejudecăţilor familiale. Erai fericită că sînt un exemplar reuşit de om întreg. Sînt chiar cuvintele tale.

— Da, da, spuse Paula gînditoare, îmi amintesc. Nu știu : ori m-am pripit atunci, ori sînt într-adevăr foarte bătrînă...

Se întoarse și ieși încet, închizînd ușa fără zgomot. Patricia se întinse la loc cu o ușoară senzație de amețeală. Îi venea iar să plîngă și se gîndi că era a doua seară în care se despărțeau fără să se îmbrățișeze.

În dimineaţa următoare nu se mişcă pînă după ce o auzi pe Paula plecînd. Se temuse de o reluare inutilă a discuţiei, dar Paula nu veni, ca în alte dimineţi, s-o trezească, nu-i dădu chiar nici o atenţie şi faptul, neobişnuit între ele, sfîrşi prin a o nelinişti pe Patricia ca un simptom de deteriorare a relaţiilor lor sau poate de început al unor relaţii cu totul noi a căror esenţă rămînea pentru ea obscură. Avusese un somn agitat şi intermitent şi se trezise cu o uşoară durere de cap, fără să fi luat încă o hotărîre decisivă. Se simţea derutată şi fără apărare, aflîndu-se exact în starea de spirit de care se temuse cel mai mult. Ar fi vrut să-i dea un telefon lui Sergiu şi în acelaşi timp simţea nevoia unui sfat primit de la un om lucid, neutru, echilibrat, ca unchiul Bogdan, bunăoară. Regreta acum că nu se dusese la el. Ar fi putut-o face încă, dar asta ar fi însemnat, firește, să-l pună întîi în temă, adică să reia toată povestea de la început, gînd absolut descurajant. Stătea pe marginea patului, desculţă, cu mîinile aşezate cuminte pe genunchi, incapabilă să se decidă încotro s-o apuce. De mi-ar telefona el acum, totul s-ar rezolva de la sine, îşi zise. Îi era dor de Sergiu, i-ar fi plăcut să se ghemuiască în braţele lui, să închidă ochii şi să nu se mai gîndească la nimic, dar el era acasă, probabil se pregătea să plece la facultate şi nici nu-i dădea prin

cap să-i telefoneze. O cuprinse o panică subită : dacă ai lui îl vor fi convins, dacă o părăsise, dacă s-o fi supărat că nu-l chemase aseară ? Dar — mai ales ! — dacă aseară o fi fost deznădăjduit, dacă o fi avut nevoie de glasul ei, de ajutorul ei și ea refuzase să-i dea vreun semn ? Percepu deodată tăcerea casei, compactă, indiferentă și singurătatea o năpădi de pretutindeni, sugerîndu-i imaginea unei musculițe imobilizată într-un strop de chihlimbar. Se smulse din loc și apăsă butonul aparatului de radio, dar vocea de băiat aferat și voios a crainicului care tocmai anunța spectacolele zilei era într-o asemenea discordanță cu starea ei sufletească, încît în clipa următoare preferă liniștea. Odată cu ea însă regăsi și spaima de singurătate și teama de a fi fost părăsită, care primiră de data aceasta intensitatea unui acces ca de friguri. Îi erau reci mîinile și picioarele, nu se gîndi să se îmbrace, nici măcar să-și ia papucii de casă, ci, nemaiputînd suporta starea aceea de tensiune glacială, se repezi cu un fel de deznădejde dincolo și smulse receptorul. Urmări cu respirația oprită țîrîitul soneriei, apoi, cu o crispare a întregului trup, declicul. Trebui să-și umezească buzele ca să poată vorbi.

— Alo, bună dimineața, v-aș ruga cu Sergiu, dacă se poate.

— A, tot dumneata, duduie ? !

Același glas de data trecută, la fel de mahmur și de agresiv, dar, cu o nuanță în plus acum, de ironie rea, decisă să zgîrie și să scuipe.

— Și tot la ora asta, duduie ? ! Se vede că, după toate, mai ești și nesimțită !

Aici făcu o mică pauză încărcată de satisfacție și de așteptare, dar cum Patricia rămăsese paralizată, incapabilă de vreo reacție, vocea — intuindu-și ascendentul pe care-l dobîndise prin efectul de șoc al surprizei — continuă cu o și mai evidentă mulțumire de sine :

— Uite ce e, duduiță : ai făcut un copil, te privește, dar dacă crezi că poți să-l pui în cîrca băiatului meu, să știi că ți-ai greșit socotelile ! Eu te invit cu binișorul să

lași băiatul în pace că altfel soțul meu are să te reclame la facultate și au să mai iasă la iveală și altele care nu știu dacă au să-ți convină. Mai știm și noi cîte ceva despre ilustra dumitale familie ! Și acum știm și cum stai mătăluță cu etica și echitatea, poate să-ți fie rușine !

Urmă din nou declicul — convorbirea se terminase tot atît de abrupt cum începuse — și Patricia îndepărtă puțin receptorul privindu-l perplexă, ca și cum ar fi așteptat să țîșnească din el un șarpe. Nu se auzea însă decît tonul, insistent și îndepărtat ca un semnal de alarmă parvenit din alte spații. Durerea de cap deveni deodată acută, pulsînd ritmic. Puse receptorul la loc și se depărtă încet, strîngîndu-și tîmplele între palme. Murdară. Se simțea murdară, asta era. Nu-și dorea nimic decît să scape cît mai curînd de senzația aceea dezgustătoare. „Probabil așa trebuie să te simți cînd te scuipă cineva“, gîndi în timp ce se duse direct în baie, își scoase cu gesturi nervoase pijamaua lăsînd-o să-i cadă la picioare și intră sub duș. Se săpuni de două ori lăsîndu-se îndelung flagelată de șuvoaiele fierbinți, alungîndu-și gîndurile, atentă doar la senzații, la foșnetul uniform, calmant al apei, la căldura tonică și curată care i se răspîndea în tot trupul. Cînd închise robinetul auzi telefonul. Suna insistent și probabil de mult. „Sergiu !“ țîșni gîndul odată cu zvîcnetul buimac al inimii. Se înfășură în halatul plușat și se repezi afară lăsînd o dîră de apă peste parchet și covoare.

— Alo, Patricia ?

Glasul lui Anghel. Matur, grav, calm. Inspirînd siguranță. Bruscă descărcare nervoasă. Simți că i se înmoaie genunchii și, strîngîndu-și halatul în jurul ei, se ghemui moale pe covor.

— Da, eu sînt, Anghel.

— Mă bucur că te-am găsit, Bamby. Ce mai faci tu ?

Zîmbi cu tristețe auzindu-și numele cu care o chema din prima zi cînd o cunoscuse, acum cine știe cîți ani.

— Fac prost, Anghel, și tu știi asta, altfel nu m-ai fi căutat.

— Așa e, Bamby, știu. Aș vrea să stăm puțin de vorbă, ce zici, poți să vii pînă la mine la birou ?

— Dacă te-ai răzgîndit şi vrei să te împaci cu mama, e bine să ştii că nu renunţ la copil.

Anghel rîse domol, un rîs bun şi tandru, de om care a văzut şi ştie multe. Ea se simţi deodată mai puţin părăsită şi toată intransigenţa pe care o afişase cu o clipă mai înainte cu o inconştientă ostentaţie îi apăru zadarnică şi naivă.

— Ţin prea mult la tine, Bamby, spuse el, ca să te silesc să faci ce nu vrei. Dealtfel nici n-aş avea cum. Ei, ce zici, te aştept ?

— Aşteaptă-mă.

Se pregăti cuprinsă de o stranie febrilitate. Presimţea o mînă întinsă care echivala cu o salvare. Plecă fără să guste măcar o înghiţitură de cafea şi cum Direcţia sanitară a judeţului era destul de departe şi tramvaiul întîrzia, opri un taxi. Abia după ce maşina porni se sperie de extravaganţa unei asemenea idei şi se gîndi să-şi numere banii din mica traistă cu motive folclorice care-i ţinea loc de poşetă. Anghel rămase surprins de promptitudinea sosirii ei.

— Înseamnă că am fost bine inspirat pregătindu-ţi o cafea, spuse el, aşezînd cu mîndrie de gospodar, pe măsuţa dintre ei, cele două cești. Era pedant, cu tabieturi de vechi burlac şi nu admitea amestecul secretarei în prepararea cafelei, convins că nu era capabilă să realizeze subtilitatea aromei pe care o obţinea el. Şi mai înseamnă, urmă el, că stai într-adevăr prost de vreme ce te-ai grăbit în halul ăsta.

Da, era adevărat, şi venea bine această cafea, mai ales că nu prea dormise noaptea, se perpelise întrebîndu-se ce-i rămînea de făcut. I le spunea cu un vag sentiment de jenă, ca şi cînd şi-ar fi recunoscut o vină. Dar era destul să-l privească, să-i vadă lumina cenuşie, catifelată a ochilor, surîsul discret, amuzat şi totodată înduioşat şi fruntea devenită foarte înaltă şi limpede din cauza părului tot mai rar, ca să se simtă din nou la adăpost, iubită şi absolvită aprioric de orice vină.

— Dar eu te reţin, exclamă ea subit îngrijorată, tu nu eşti ocupat ?

— Eu sînt întotdeauna ocupat. Chiar şi acum sînt ocupat cu tine.

Patricia avu o uşoară crispare.

— Vrei să spui că am devenit o obligaţie de serviciu ?

— Nu o obligaţie de serviciu, Bamby, ci de viaţă.

— Îmi face impresia că la tine totul devine pînă la urmă obligaţie de viaţă.

Anghel se lăsă adînc, cu voluptate, în fotoliu, îşi sprijini capul de spătar şi-i surîse cu un fel de sfială melancolică.

— Am mai auzit asta.

— Cînd ?

— Cînd mi-au dat „Meritul Sanitar". Tot aşa zicea şi atunci un tovarăş că pentru tovarăşul doctor obligaţiile de serviciu fac parte din însăşi viaţa sa. Vorbe...

— Faci pe modestul, Pluto. De ce numai vorbe ?

— Pentru că.. vezi tu, Bamby... cum să-ţi spun eu... pentru că de obicei ceea ce nu reuşesc să rezolv sînt tocmai lucrurile legate de viaţa mea... Dealtfel de aceea te-am invitat aici ca să-ţi spun cîte ceva despre lucrurile astea.

Şi cum Patricia, intimidată de gravitatea cu care-i vorbea, nu răspunse imediat, el continuă cu o nefirească detaşare, ca şi cînd ar fi fost vorba despre altcineva.

— Poate în ciuda aparenţelor sînt un sentimental. E o situaţie destul de ambiguă şi de penibilă pentru că, dacă nu e socotit ca un fel de infirmitate, sentimentalismul e privit de cei mai mulţi cu un fel de condescendenţă. Asta e rău. De aceea oamenii fac de obicei eforturi să-şi disimuleze sentimentele. Asta însă e bine pentru că, din respect pentru ceilalţi, viaţa ne impune o anumită decenţă şi sobrietate în manifestări. Sînt lucruri pe care tu le intuieşti sau le ştii foarte bine din moment ce nimeni n-ar putea bănui privindu-te că treci printr-o mare şi probabil foarte dramatică tensiune, nu-i aşa, Bamby ? Ceea ce vreau eu să-ţi spun, însă, este că unui sentimental de soiul nostru i se mai întîmplă foarte des ceva : el pune la inimă. Lucruri cărora alţii abia dacă le dau importanţă, pentru

el devin traumatizante, îl obsedează, îi provoacă insomnii, tind să devină fixaţi. Exemplu. Eu o iubesc pe Paula. Am iubit-o de cînd am cunoscut-o. Am avut o desăvîrşită încredere în ea, în integritatea ei morală şi încrederea aceasta nu mi-a fost niciodată trădată. Aseară însă s-a întîmplat ceea ce deduc că ştii. A fost o propunere sau o rugăminte sau o poruncă, n-am înţeles prea bine şi dealtfel nici n-are importanţă, dar dacă nu eram un sentimental aş fi rămas pe loc, aş fi dus tratative într-un sens sau altul, aş fi discutat. Aşa însă m-am ridicat şi am părăsit reuniunea. Probabil am să mă întorc, dar, pînă una, alta, pentru mine a fost ceva incredibil şi de nesuportat. Pentru ea însă a fost ceva cît se poate de firesc să mă trateze ca pe un mai mare al moaşelor fiindcă ea nu e o sentimentală, ci o creatură foarte lucidă şi practică sau cel puţin aşa o văd eu acum...

— Nu ştiam, şopti Patricia, că tu şi mama...

— Cred şi eu că nu ştiai. Paula dacă ţi-o fi vorbit vreodată despre ea, a făcut-o numai de nevoie, probabil în scopuri didactice, limitîndu-se la strictul necesar. Eram un medic de circumscripţie care se bucura de oarecare celebritate pentru că alesese, de bunăvoie şi nesilit de nimeni, o circumscripţie grea. Emil a şi scris un reportaj despre mine şi în bună parte lui îi datorez mica mea celebritate. Tot atunci a început şi prietenia noastră cu Mircea care mi-a salvat un copil de opt ani paraşutîndu-mi sînge în nişte condiţii meteorologice infernale, cînd abandonasem orice speranţă. Nici azi nu înţeleg cum a reuşit să nu se zdrobească de munţi, iar el pune totul pe seama norocului, „am avut o baftă chioară“, zice el, lepădîndu-se de orice merit. Era şi Emil la mine atunci şi a doua zi s-a dus la aeroport să-l caute. Pe urmă mi-am petrecut şi eu un *week-end* la oraş şi i-am vizitat. Atunci am cunoscut-o pe Paula. A fost un co*up de foudre*. Îmi aduc aminte că m-am simţit îngrozitor de provincial pentru că mă îmbrăcasem în hainele de duminică, noi, făcute cu multă trudă din salariile mele de stagiar, de care fusesem foarte mîndru atîta timp cît le ţinusem în dulap, dar care, alături de hainele lor de fiecare zi, de oameni care trăiau

după un ritm al lor, propriu, interior, fără să acorde o atenţie aparte duminicilor, mi se păreau teribil de jenante, de pretenţioase. M-am întors la circumscripţia mea răvăşit şi copleşit de imaginea Paulei, de amintirea glasului, a parfumului, a ochilor ei. Escapadele mele duminicale s-au înmulţit şi două vacanţe şi le-au petrecut ei la mine. Îl iubeam pe Emil, îl stimam şi gîndul unei mărturisiri pe care aş fi putut să i-o fac Paulei mă paraliza, îl alungam aşa cum alungi un coşmar întorcîndu-te pe partea cealaltă. Vacanţele acelea două au fost decisive pentru prietenia noastră. Paula era fericită, trăiau amîndoi vîrsta de aur a iubirii lor, iar eu, împotriva tuturor aparenţelor, eram nenorocit că fericirea ei nu emana de la mine. Mai tîrziu, după ce el a părăsit-o, am avut imensa naivitate să-mi închipui că sunase şi ceasul împlinirii mele. Cu ultimele resurse ale răbdării am aşteptat să treacă un răstimp cuviincios ca să-i mărturisesc tot ceea ce nu-i putusem spune vreme de atîţia ani. N-am ţinut seama de un detaliu elementar : un cuplu destrămat, nu înseamnă întotdeauna o iubire epuizată. Ea îl iubea încă şi îmi face impresia că îl iubeşte şi azi. M-a refuzat cu delicateţe, cu afecţiune —dacă-ţi poţi imagina aşa ceva — cu grija de a nu lăsa răni prea adînci. La rîndul meu m-am străduit să salvez aparenţele acceptînd situaţia cu eleganţă şi cu prefăcută detaşare, ca şi cum totul ar fi fost spus într-o doară, fără să fi avut cine ştie ce importanţă pentru mine. A insistat în schimb, probabil cu secrete intenţii conóolatoare, să uităm clipa mea de sălbiciune — termenul e al ei — şi să rămînem şi pe mai departe aceiaşi buni prieteni. E formula clasică, foarte frecventă în asemenea împrejurări, dar foarte rar realizată. De cele mai multe ori ea rămîne o simplă expresie verbală menită să atenueze asperităţile refuzului. Eu însă am avut lipsa de demnitate s-o iau în serios şi s-o accept şi aşa se face că am rămas într-adevăr nişte foarte buni camarazi. Paula crede sau a crezut pînă la un moment dat că m-am vindecat, că totul n-a fost decît un veritabil moment de slăbiciune. Ciudat este că de la o vreme şi eu am început să cred asta. Pînă

în '73, cînd am participat la un congres în Polonia. Lucrările au durat aproape o săptămînă, participarea a fost destul de restrînsă, așa că am avut ocazia să ne cunoaștem bine. Sau poate a fost și asta doar o iluzie. În zilele acelea m-am împrietenit cu Irina, o doctoriță din Gdynia, suavă, diafană și bălaie, prima femeie care a reușit să mă facă s-o uit pentru un timp pe Paula. În scurtele răgazuri pe care ni le îngăduiau lucrările făceam cîte o escapadă în afara Varșoviei. Era toamnă destul de tîrzie și ea se abătea pe cîte un drum lăturalnic și anonim și oprea mașina în vreun loc singuratic, pierdut în șesul acela fumegos și umed care părea că a rămas uitat astfel din ceasul desprinderii uscatului din ape. Nu știu ce ne-a atras unul spre altul căci n-a fost doar o simplă atracție fizică, altfel lucrurile nu s-ar fi complicat atît. Păstrez despre acele prime întîlniri cu Irina una dintre cele mai frumoase și mai melancolice amintiri din viața mea. Cred că n-are nici un sens să cauți explicația unor asemenea stări de suflet. Îmi amintesc, de pildă, că era destul să ieșim din oraș ca să mă cuprindă un dor straniu pentru că n-avea obiect, un dor abstract, poate de puritate, poate de tandrețe, nu știu. Totul în jur era cenușiu și ud, copacii rari, negri, desfrunziți, depărtările ascunse de pîcle alburii ce se tîrau peste întinderile negre. Singura sursă de căldură era făptura ei, singura sursă de lumină profilul ei extraordinar de limpede, de armonios cum privea înainte cu încordarea aceea a atenției asupra volanului specific feminină, conștiincioasă cum e și vag infantilă. Percepeam tot mai mult această prezență ca pe un posibil liman la care odată ajuns aș afla absolvirea de fidelitatea mea îndelungată și inutilă față de Paula. Timpul trecea însă vertiginos și în ultima seară, după un spectacol folcloric festiv dat în cinstea noastră, plicticos ca toate spectacolele protocolare, în timpul banchetului de rigoare, mai precis în cursul unui dans din timpul banchetului am crezut și am hotărît că n-am să mă mai despart de ea niciodată. Ai observat tu ce cuvînt perfid e acest *niciodată ?* Ce înșelător, ce puțin profund, ce emfatic cînd e vorba de dragoste și ce elementar, ce adînc și definitiv cînd e vorba

de moarte. Nu, văd în ochii tăi că nu te-ai gîndit niciodată la asta și e firesc, n-ai avut ocazia și e bine s-o ai cît mai tîrziu sau să n-o ai de loc. Dealtfel e o revelație posibilă doar de la o anumită vîrstă, după ce descoperi că nu ești nemuritor. Poate fac rău vorbindu-ți despre lucrurile astea și totuși mă simt dator să ți le spun, ai să vezi tu de ce. În seara aceea deci, care trebuia să fie o seară de adio, dansam amîndoi deznădăjduiți, contopiți într-o singură ființă și atunci i-am simțit trupul subțire, unduios, cu mîini prelungi și reci și părul de un blond cenușiu care avea mireasma acelor cețuri ce stăruiau pe lacuri și i-am spus „ce ai zice să nu mai plec, *panecica*", iar ea, cum stătea cu tîmpla lipită de obrazul meu, și-a ridicat ochii — avea niște ochi nemaipomenit de limpezi, de culoarea violetelor sau a brîndușelor de toamnă — surîzînd de undeva de foarte departe și mi-a spus firesc, fără retorism și cutremurare, „ar fi minunat să poți face asta." Vreau să spun că n-a pledat, nu m-a implorat, n-a insistat și n-ar fi făcut-o nici dacă nu i-aș fi mărturisit că am de gînd să rămîn. Era poate prea mîndră pentru asta sau, sceptică, nu îndrăznea să-și pună speranțe într-un vis pe care-l socotea probabil irealizabil. Cum s-a și dovedit dealtfel. În clipa în care i-am mărturisit însă gîndul meu a spus cu atîta firească liniște că ar fi minunat, încît am avut certitudinea că tot timpul se gîndise la asta, conștientă de enormitatea ideii și resemnată de la început cu neîmplinirea ei. Chiar atunci, după dansul acela, mi-am anunțat colegii din delegație că n-am să mă întorc deodată cu ei. Dintr-un rest de prudență, nu le-am spus însă adevăratul motiv. Hotărîrea mea nu i-a surprins pentru că vizele noastre erau valabile o lună așa că mai puteam rămîne în condiții perfect legale încă trei săptămîni. Era un răstimp în care speram să pot rezolva toate formalitățile. A doua zi am plecat la Gdynia. Ea avea o mamă și doi frați mai mici, motiv pentru care n-aș fi putut-o aduce în țară. I-am cunoscut pe toți, dar astea sînt detalii lipsite de importanță.

Anghel își privi ceasul :

— Mă întind prea mult cu povestea asta care poate nici nu te interesează. Peste o oră trebuie să fiu la o șe-

dinţă aşa că am să-ţi spun doar esenţialul. La Gdynia n-am rămas decît opt zile. Se zice că nu există fericire, că nu putem cunoaşte decît cel mult bucuria, fericirea fiind doar o noţiune abstractă, utopică, despre care nimeni nu poate să dea detalii concrete. Eu însă în acele opt zile cred că am fost fericit. Trebuie să recunosc că au fost cele mai frumoase zile pe care le-am trăit vreodată. Atîta doar că în cea de a opta zi sau, mai bine zis, în cea de a opta noapte s-a întîmplat ceea ce un om lucid, mai puţin sentimental decît mine, putea presupune că are să se întîmple. Ceva s-a rupt brusc şi aparent inexplicabil. Ca un avion modern şi confortabil care-şi ia zborul cu o mulţime de pasageri veseli şi optimişti. Şi deodată legăturile radio se întrerup şi avionul se prăbuşeşte. Se dă un comunicat prin care se anunţă instituirea unei comisii de anchetă formată din experţi. Concluziile anchetei însă nu se mai publică niciodată nu fiindcă ar fi secrete, ci pentru simplul fapt că motivele accidentului n-au putut fi elucidate. În noaptea aceea am stat mai mult ca de obicei împreună pînă am condus-o acasă. Cînd ne-am îmbrăţişat în faţa casei lor încă nu bănuiam ce avea să se întîmple nu mai departe decît peste o jumătate de oră. Era o noapte neliniştită. Dinspre Baltica bătea în rafale un vînt de miazănoapte care-i răvăşea părul şi din cauza căruia buzele ei erau reci şi aveau gust de sare. Asta e ultima amintire despre ea. Pe urmă am pornit să mă întorc la hotel. Nu vedeam marea, dar o ghiceam în noapte, imensă şi neagră şi o auzeam vuind, izbindu-se de chei şi împroşcîndu-mă cu o pulbere fină şi îngheţată. Atîta apă zbătîndu-se zadarnic în beznă mi-a dat o senzaţie bruscă de frig şi deznădejde. Ca să scap de obsesia ei, am părăsit cheiul şi am luat-o pe străzile ferite, dar ocolite ale oraşului, deşi eram nerăbdător să ajung la hotel să mă încălzesc. Am nimerit astfel pe undeva prin spatele unor mari magazine, pe o stradă mai animată, unde în cîteva locuri se descărca marfă. Acolo am văzut printre celelalte camioane unul enorm, lung, argintiu, pe care scria cu litere mari, roşii ROMANIA. Am simţit o clipă impulsul de a mă repezi cu braţele deschise ca pentru a întîmpina pe

cineva foarte drag. Am rezistat și m-am apropiat încet, încercînd să par indiferent, dar cu speranța de a auzi vorbă românească. Șoferii însă nu erau acolo, cei ce descărcau mașina erau oameni de-ai locului, în schimb din cutiile pe care și le transmiteau din mînă în mînă se răspîndise în tot lungul străzii o mireasmă nemaipomenită de căpșuni. Bamby dragă, îmi dau seama perfect de ceea ce risc povestindu-ți toate astea. Poate ai să mă găsești ridicol sau de un sentimentalism penibil sau poate pur și simplu n-ai să mă crezi, ai să mă suspectezi că trombonesc în scopuri educative.

— Nu-ți mai face atîtea scrupule, rîse Patricia, am venit aici ca să te ascult, nu ? Pînă la urmă, chiar dacă trombonești, tot sper să mă aleg și eu cu ceva, dacă nu cu o concluzie, măcar cu o sugestie.

— Dar nu trombonesc, Bamby, crede-mă. Ascultă, cel puțin cu un lucru vei fi și tu de acord : o adiere de vînt, forma bizară a unui nor, o mireasmă oarecare îți pot declanșa asociații surprinzătoare sau amintiri pe care le considerai nesemnificative ori uitate, nu-i așa ? Ei bine, atunci, aroma aceea de căpșuni mi-a resuscitat amintirea unei excursii pe care am făcut-o foarte de mult în Făgăraș. Mergeam spre lacul Bîlea și undeva pe pîrîul Dracului, aproape de obîrșie, am ieșit pe neașteptate pe un pinten de stîncă de unde se deschidea o priveliște care-ți tăia respirația. Era o zi înaltă de vară, fără pic de nor, și jos, la o adîncime amețitoare se vedea Ardealul, cu detaliile destul de confuze din cauza depărtării, dar în culori calde, verde albăstrui și mari pete aurii, cu zările estompate într-un abur diafan care se confunda în cele din urmă cu cerul. Uite Țara, mi-am zis, asta-i Țara și mi-a venit să-mi desfac brațele ca niște aripi și să mă avînt, lăsîndu-mă supt de golul acela ispititor, convins că pieptul ei mă va primi blînd și matern. Noaptea, pe strada umedă și dosnică din Gdynia, mireasma căpșunilor de acasă a biruit vîntul și frigul și mirosul de alge și de pește care se descărca din alt camion și m-a făcut să plutesc în înaltul țării într-o zi luminată de vară și să-mi amintesc mai departe, nu știu de ce, de cămara în care bătrînii mei țineau

atîrnate de tavan funiile de ceapă și de-a lungul peretelui lădoiul cu făină și unde mirosea a șoareci și a grinzi bătrîne, încălzite de soare. Ce s-a întîmplat te întreb ? Acesta e momentul inexplicabil. Absolut asemănător cu cel în care, fără nici un motiv, simți nevoia de a mîngîia scoarța unui copac ori de a-ți înfunda fața în iarbă, cît mai adînc, cît mai aproape de pămîntul de care știi că ții ori de a sfărîma în palmă un spic arămiu și aspru de grîu copt. Acționează aici niște legi obscure și ferme de care nu pot scăpa decît cei infirmi. Într-un tîrziu m-am smuls din locul acela și m-am întors aproape în goană la hotel. Mi-am aruncat lucrurile de-a valma în geamantan, am scris cîteva rînduri pe care le-am lăsat la recepție, încercînd astfel să fiu cinstit chiar dacă îmi dădeam seama ce inutilă e tentativa de a explica inexplicabilul, și m-am urcat în primul tren care pleca spre Varșovia. A treia zi eram acasă și de atunci nu mai știu nimic de Irina. Tu ești singura ființă care cunoaște acuma adevărul despre întîrzierea mea în Polonia și probabil te întrebi ce m-a determinat să ți-l spun. M-a determinat întîmplarea de aseară, Bamby. Căci la reîntoarcere, cînd am revăzut-o pe Paula, mi-am dat seama că în imaginea țării care m-a copleșit în noaptea aceea din Gdynia era inclusă și ea. Mi-am dat seama, cu alte cuvinte, că n-am scăpat și că nu voi scăpa probabil niciodată. M-am întors așadar resemnat și împăcat cu soarta. Pentru că — și ăsta e încă un lucru de care ai să te convingi abia mai tîrziu — nu e deloc puțin să ai parte de o prietenie nepătată de mai bine de douăzeci de ani. Îmi rămăsese măcar motivul acesta de bucurie și de mîndrie intimă. Pînă aseară, cînd Paula s-a lipsit de ea, de prietenia asta, cu o dureroasă ușurință, ca un om care s-a plictisit de o haină veche și o azvîrle primului țigan în schimbul unor cești noi de faianță ordinară.

Patricia se simți pentru prima dată datoare să protesteze, dar nu pentru a lua apărarea Paulei, ci spre a-l consola pe el.

— Nu, Pluto, dar a sperat... A făcut-o îngrozită de ideea că va trebui să ne despărțim și de perspectiva de a se încuscri cu Rovinaru.

— Înțeleg, Bamby. Adică, să fiu sincer, încerc să înțeleg. Un semn de întrebare va sta însă de acum mereu între mine și Paula. Vine apoi cazul tău...

— Știu : vrei să zici că ne-am grăbit.

— Nu, Bamby, nu vreau să zic că v-ați grăbit. Sînteți majori, n-aveați ce să mai așteptați...

Patricia îl întrerupse din nou cu un surîs îngăduitor :

— Uiți conflictul ireconciliabil...

— Fleacuri. Anacronisme. Eu nu vreau să-ți dau sfaturi pentru că și mie mi-e nesuferit să culeg sfaturi de la toți cîți se cred înțelepți. Un om cu bun simț va ști întotdeauna să se descurce. Pe celălalt, oricum, nici un sfat nu-l poate salva de la neghiobii. Din păcate și apetitul ăsta de a da sfaturi e tot un semn al vîrstei. Eu te-am invitat însă aici ca să-ți spun un singur lucru, așa, ca un fel de dar pentru drum lung. Ce-i fi zicînd tu acuma : e culmea, după ce mi-a înșirat o istorie întreagă, mai susține că vrea să-mi spună un singur lucru ! Și totuși, totul se poate rezuma la a crede în dragostea ta. Fără credința asta rămîi ca păsările alea degenerate care au uitat să zboare. Ce a fost între bătrînii voștri n-are absolut nici o importanță. Singurul lucru care trebuie să vă intereseze e ce va fi între copiii voștri. Pentru asta trebuie să credeți unul în altul și în puterea celor de o seamă cu voi. În puterea de dragoste, de inteligență și de muncă.

— Și cu trecutul ce facem ? șopti Patricia cu gravitate.

— Trecutul e al nostru, al tuturor și, cu sau fără voia noastră, cu sau fără știința noastră, îl purtăm în suflete, ne însoțește mereu și pretutindeni, ieșind la iveală cînd nici nu ne așteptăm, sub cele mai surprinzătoare înfățișări ca de pildă aceea a unei miresme de căpșuni. Asta e tot, dar eu știu la ce te gîndești tu și îți răspund : nu, Bamby, toată guerila asta meschină dintre ai voștri nu e trecut. E cel mult, hai să zicem, una dintre mizeriile trecutului, care trebuie abandonată în drum, într-un loc discret, unde se aruncă gunoaiele.

Anghel se ridică :

— Asta e tot ce am ținut să-ți spun. De acum veți face ceea ce veți găsi de cuviință.

Patricia se înălță pe vîrfuri ca să-l poată săruta.

— Îți mulțumesc.

— Ei asta-i acum ! Îmi mulțumește ! Hai, du-te că mai am ceva de scris înainte de ședința aia nenorocită. Am ajuns un scribălău...

Devenise deodată morocănos și grăbit ca și cînd ar fi regretat tot ce-i spusese.

Se duse la debara și scoase o sacoșă de voiaj. Azvîrli în ea cămașa de noapte. Cine știe unde vor dormi. O colegă mai mare cu un an decît ei le spusese că vreo șapte, opt luni stătuse într-o baracă. Alta, nemăritată încă, locuise nu știu cît în camera de oaspeți a consiliului popular. Două rochițe. Neapărat jerseul de lînă. Măcar atît. Carnetul de cec. Mai avea vreo patru sute economisite din bursele ei. Periuța de dinți. Două prosoape. Pieptănul. Peria. Cărțile nu mai încăpeau. Trebuia să ia și o plasă. Paula plecase atunci, de mult, la Emil, numai cu o plasă și trei covrigi, parcă așa spusese. Ea avea mai multe. Ei, de atunci lumea evoluase... Plasa cu cărți era mai grea. Sacoșa burdușită, dar mai ușoară. Trase fermoarul. Se închidea destul de anevoie, risca să se strice, fermoarele astea se stricau cînd ți-era lumea mai dragă. Între camere se opri, cedînd unui îndemn nostalgic. Ușile stăteau deschise. Biblioteca, odaia ei, dormitorul Paulei cu patul nestrîns, ca de obicei. Își aminti de Tedy, ursulețul galben de pluș, murdar și tocit. Se întoarse, îl luă din colțul unde zăcea meditativ și-l înghesui în plasă, deasupra cărților. Era destul, n-avea nici un rost să mai prelungească această despărțire. Ieși decisă și încuie. Cheia i-o va trimite Paulei de acolo. Ajunse la gară prea devreme. Așteptă în holul gălăgios, din ce în ce mai agitată,

enervată de toată omenirea aceea care mișuna haotic în jur. În cele din urmă totul se transformă în neliniște și avu iar sentimentul acela nefericit de a fi fost părăsită, suspendată între două lumi la fel de inospitaliere. Cînd îl văzu făcîndu-și loc prin mulțime purtînd și el doar un geamantan mic care semăna mai degrabă cu o trusă de voiaj, se repezi în calea lui și i se aruncă la piept cu un fel de disperare. Sergiu îi sărută ochii umezi. În gara agitată gestul nu interesă pe nimeni.

— Ce e cu tine ?

— Mi-a fost groaznic de frică.

— De ce ești copil ? Credeai că nu mai vin ?

— Nu știu nici eu ce credeam. M-am prostit de tot...

— Hai, unde ți-s bagajele ? Numai atît ? E minunat, nu se poate spune că pluta noastră e supraîncărcată. Timpul e prielnic, doamnă, putem porni în larg. Nu vrei niște biscuiți ?

Ea îi surîse printre lacrimi :

— Nu. Trebuie să facem economii. Cine știe cînd vom căpăta prima de instalare.

— Nici ciocolată ?

— Nici.

— Totuși, atîta ne-am putea permite.

— Deocamdată nu sînt sigură.

— Exagerezi. Ai mîncat ?

Ea negă din cap, rîzînd.

— Noroc că m-am gîndit eu să iau ceva de mîncare. Păi ce gospodină ești tu ?

— Nu știu. Nu știu nimic. Sînt sigură numai că te iubesc.

— Și eu. Mult de tot. Dar asta ține loc de prînz ?

— Și de pîine și de apă.

— Atunci putem într-adevăr să ridicăm pînzele. Uite, ăsta e trenul. Avem vagonul cinci.

Își găsiră locurile. Sergiu puse bagajele sus și se așeză lîngă ea. Pe bancheta din față ședea o femeie între două vîrste. Le surîdea discret și i se adresă Patriciei cu calmul și siguranța pe care le au femeile cînd vorbesc de ale lor :

— Călătoriți departe, doamnă ?

Doamnă ? Era prima ființă care i se adresa astfel, făcînd-o să se simtă deodată matură și importantă. Așadar... Îl privi pe Sergiu. Uite că ne acceptă, e prima care ne acceptă în lumea asta mare și necunoscută, spuneau ochii ei sclipind triumfător. În definitiv, de ce nu ne-ar accepta ? întrebă amuzat gîndul lui.